

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANABİLİM DALI
İNSAN KAYNAKLAR PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ
SOSYAL HİZMET VE SOSYAL YARDIM
UYGULAMALARI BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Ayşe Ümran ERDOĞAN

Danışman
Prof. Dr. Sevda DEMİRBİLEK

İZMİR 2019

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : Ayşe Ümran ERDOĞAN
Öğrenci No : 2009800141
Tez Başlığı : Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Uygulamaları
Bakımından İncelenmesi

Savunma Tarihi : 25/10/2019
Danışmanı : Prof.Dr.Sevda DEMİRBİLEK

JÜRİ ÜYELERİ

<u>Ünvanı, Adı, Soyadı</u>	<u>Üniversitesi</u>	<u>İmza</u>
Prof.Dr.Sevda DEMİRBİLEK	- Dokuz Eylül Üniversitesi	.....
Prof.Dr.Coşkun SARAÇ	- Dokuz Eylül Üniversitesi	.....
Doç.Dr.Özgür Hakan ÇAVUŞ	- Celal Bayar Üniversitesi	.....

Ayşe Ümran ERDOĞAN tarafından hazırlanmış ve sunulmuş olan bu tez savunmada başarılı bulunarak oy birliği( ) / oy çokluğu( ) ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Erkan GÖKSU
Müdür V.

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Uygulamaları bakımından İncelenmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

10/10/2019

Ayşe Ümran Erdoğan

İmza

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Uygulamaları

Bakımından İncelenmesi

Ayşe Ümran ERDOĞAN

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı

İnsan Kaynakları Programı

Sosyal güvenlik toplumların temel bir sistemidir. Sosyal güvenlik farklı araçlarla topluma hizmet etmektedir. Bu araçlar arasında sosyal hizmet ve sosyal yardım yer almaktadır. Sosyal hizmet ve sosyal yardım uygulamaları devlet tarafından yapılabildiği gibi, özel kuruluşlar tarafından da gerçekleştirilebilmektedir. Özel kuruluşlar arasında sivil toplum kuruluşları da yer almaktadır.

Bir toplumda demokrasinin olabilmesi için en önemli faktörlerden birisi şüphesiz ki, sivil toplum kuruluşlarının varlığıdır. Toplumdaki bireylerin sivil toplum kuruluşlarına ne ölçüde katıldığı ya da onlardan ne ölçüde yararlandığı büyük bir önem taşımaktadır. Sivil toplum kuruluşları yapmış oldukları çalışmalarla sosyal sorumluluk alanında faaliyetler göstermekte ve bu bağlamda sosyal hizmet ve sosyal yardım uygulamalarına katkıda bulunmaktadırlar. Ülkemizde sayısı her geçen yıl artmakta olan sivil toplum kuruluşlarının görevlerinden biri de, kendi üyelerine ve üyesi olmayan ihtiyaç sahibi bireylere hizmet ve yardım etmektir.

Çalışmanın amacı, sosyal güvenlik sistemi içerisinde sivil toplum kuruluşlarının ne ölçüde sosyal hizmet ve sosyal yardım uygulamalarına katkı sağladığını ortaya koymaktır. Bu çerçevede sosyal güvenlik sistemi ve sivil toplum kuruluşları genel olarak incelenmiş ve örnek olarak seçilmiş sivil toplum kuruluşunun sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerine katkıları irdelenmiştir.

Araştırma bulgularına göre sosyal hizmet ve sosyal yardımın uygulamada i  içe olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle sivil toplum kuruluşlarının sosyal hizmet faaliyetlerine ya da sosyal yardım faaliyetlerine ağırlık verdiği görülmektedir. Sosyal hizmet ve sosyal yardımın bir arada yürütülememesi toplumsal açıdan etkililerini daraltmaktadır.  rnek seçilen sivil toplum kuruluşu genellikle sosyal hizmet alanında faaliyetler yapmaktadır. Bu faaliyetler daha çok eğitim alanında ağırlık göstermekte ve bu şekilde kadınların bilinçlendirilmesi amaçlanmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının bir sorunu da duyuru eksikliğidir. Bu durum onların geniş kitlelere ulaşmasının önündeki en büyük etkendir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Güvenlik, Sosyal Hizmet, Sosyal Yardım, Sivil Toplum Kuruluşu.

ABSTRACT

Master's Thesis

The Analysis of Non-Governmental Organizations in Terms of Social Work and Social Benefit Practices

Ayşe Ümran ERDOĞAN

Dokuz Eylül University

Institute of Social Science

Department of Labour Economics and Industrial Relations

Human Resource Program

Social security is the basic system of the society. By using different materials, social security serves to the society. These materials include social works and social assistance. Social work and social assistance have do by the government and also private instution. Non governmental organizations are oneof the private instutions.

Existing of non governmental organizations are one of the most important factor to provide democracy. These are important that people join to what extent the non governmental organizations and assistance to what extent from the non governmental organizations. They have active in the field of social responsibility. By this way they make a major contribution for social work and social assistance. In our country, one important mission of the non governmental organizations which are increasing numbers day by day are help and serving to the members and also needers that are not members.

The aim of the study, examination of non governmental organizations to what extent contribution for social work and social assistance in the field of social security system. Within this scope, social security system and non governmental organizations have investigated in general and selected non governmental organizations contributions have observed for social work and social assistance work studies.

According to the findings of the study, it is concluded that social work and social assistance are intertwined in practice. Therefore, it is seen that non-governmental organizations concentrate on social work activities or social assistance activities. Inability to conduct social works and social assistance together narrows their social impact. The non-governmental organization that is chosen as an example usually carries out activities in the field of social work. These activities are aggravated by education and are aimed to raise women's awareness. One problem of non-governmental organizations is the lack of announcements. This is the biggest factor preventing them from reaching the masses.

Keywords: Social Security, Social Work, Social Assistance, Non Governmental Organization.

**SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ SOSYAL HİZMET VE SOSYAL
YARDIM UYGULAMALARI BAKIMINDAN İNCELENMESİ**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xi
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
EKLER LİSTESİ	xvi
 GİRİŞ	 1

**BİRİNCİ BÖLÜM
KAVRAMSAL ÇERÇEVE**

1.1. SOSYAL GÜVENLİK KAVRAMI VE TEMEL ESASLARI	3
1.1.1. Sosyal Güvenlik Tanımı ve Niteliği	3
1.1.2. Sosyal Güvenlik Yöntemleri	6
1.1.2.1. Bireysel Yöntemler	6
1.1.2.2. Kolektif Yöntemler	7
1.2. SOSYAL HİZMETİN SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİ	
İÇİNDEKİ YERİ VE TEMEL ÖZELLİKLERİ	8
1.2.1. Sosyal Hizmet Tanımı ve Niteliği	8
1.2.2. Sosyal Hizmet Amaçları	10
1.2.3. Sosyal Hizmet Türleri	12

1.3.SOSYAL YARDIMIN SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİ	
İÇİNDEKİ YERİ VE TEMEL ÖZELLİKLERİ	15
1.3.1. Sosyal Yardım Tanımı ve Niteliği	15
1.3.2. Sosyal Yardım Amaçları	18
1.3.3. Sosyal Yardım Türleri	20
1.4. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE SOSYAL GÜVENLİK	
İLİŞKİSİ	27
1.4.1. Sivil Toplum Kuruluşu Kavramı	27
1.4.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal Güvenlik Sistemindeki	
Yeri ve Faaliyetleri	31
1.4.3. Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşları	34
1.4.3.1. Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarının Gelişimi ve	
Türleri	34
1.4.3.2. Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarının İncelenmesi	42

İKİNCİ BÖLÜM

BİR SİVİL TOPLUM KURULUŞU ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA: KADEM ÖRNEĞİ

2.1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	51
2.1.1. Araştırmanın Amacı	51
2.1.2. Araştırmanın Yöntemi	51
2.1.3. Araştırmanın Örneklemi	52
2.1.4. Veri Toplama Süreci	53
2.1.5. Verilerin Analizi	54
2.2. KADEM’E AİT BİLGİLER	55
2.2.1. KADEM’in Niteliği ve Amaçları	55
2.2.2. KADEM’in Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Faaliyetleri	57
2.1.2.1. Dernek Olarak Yürüttüğü Faaliyetler	58
2.1.2.2. Kamu Kurumları ile Birlikte Yürüttüğü Faaliyetler	59
2.3. BULGULAR	60
2.3.1. Demografik Özellikler	60

2.3.1.1. Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alan Bireyler	60
2.3.1.2. Yöneticiler ve Üyeler	63
2.3.2. Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alan Bireylere Ait Bulgular	65
2.3.2.1. Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alma Nedeni	67
2.3.2.2. KADEM'in Tanınırlığı	70
2.3.2.3. Başka Bir Kaynaktan Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alma Durumu	71
2.3.2.4. KADEM'den Alınan Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardımın Değerlendirilmesi	73
2.3.3. Yöneticilere ve Üyelere Ait Bulgular	75
2.3.3.1. KADEM'i Tanıma	78
2.3.3.2. KADEM'e Üye Olma Nedeni	79
2.3.3.3. KADEM'in Yönetici ve Üyelerine Katkısı	81
2.3.3.4. KADEM'in Faaliyetleri	83
2.3.3.5. Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Faaliyetlerinin Yeterliliğine İlişkin Görüşler	88
2.3.3.6. KADEM'in STK ve Devlet Kurumları İle İlişkisi	90
SONUÇ	92
KAYNAKÇA	95
EKLER	

KISALTMALAR

AASW	Avustralya Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği
AB	Avrupa Birliği
AÇSHB	Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
DERBİS	Dernekler Bilgi Sistemi
GSYH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
ISSA	Uluslararası Sosyal Güvenlik Kurumu
KADEM	Kadın ve Demokrasi Derneği
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme Başkanlığı
KYK	Kredi Yurtlar Kurumu
MARTEK	TÜBİTAK Marmara Teknokent
MD	Madde
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
ÖSYM	Öğrenci Seçme Yerleştirme Merkezi
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SG	Sosyal Güvenlik
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
STÖ	Sivil Toplum Örgütleri
SYDV	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜGVA	Türkiye Gençlik Vakfı
TDK	Türk Dil Kurumu
UÇÖ	Uluslararası Çalışma Örgütü

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Derneklerin Bölgelere Göre Dağılımı	s.45
Tablo 2: Derneklerin İllere Göre Dağılımı	s.46
Tablo 3: Derneklerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı	s.50
Tablo 4: Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alanların Yaş Dağılımı	s.61
Tablo 5: Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alanların Medeni Durumu Dağılımı	s.61
Tablo 6: Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alanların Eğitim Durumu Dağılımı	s.62
Tablo 7: Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alanların Üyelik Durumu Dağılımı	s.62
Tablo 8: Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alanların Çalışma Durumu Dağılımı	s.63
Tablo 9: Yöneticilerin ve Üyelerin Yaş Dağılımı	s.63
Tablo 10: Yöneticilerin ve Üyelerin Medeni Durumu Dağılımı	s.64
Tablo 11: Yöneticilerin ve Üyelerin Eğitim Durumu Dağılımı	s.64
Tablo 12: Yöneticilerin ve Üyelerin Üyelik Süresi Dağılımı	s.64
Tablo 13: Yöneticilerin ve Üyelerin Çalışma Durumu Dağılımı	s.65
Tablo 14: Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alma Nedenlerinin Dağılımı	s.67
Tablo 15: Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alanların KADEM'i Tanıma Dağılımı	s.70
Tablo 16: Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alanların Başka STK'dan Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alma Dağılımı	s.71
Tablo 17: Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alanların Devletten Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alma Dağılımı	s.72
Tablo 18: Yöneticilerin ve Üyelerin KADEM'i Tanımlama Dağılımı	s.78
Tablo 19: Yöneticilerin ve Üyelerin KADEM'e Üye Olma Nedenlerinin Dağılımı	s.79
Tablo 20: Yöneticilere ve Üyelere KADEM'in Sağladığı Katkı Dağılımı	s.81
Tablo 21: Yöneticilerin ve Üyelerin KADEM'in Yapmış Olduğu Faaliyetlere İlişkin Dağılımı	s.83

Tablo 22: Yöneticilerin ve Üyelerin KADEM'in Faaliyetlerini Belirlemesine İlişkin Dağılımı	s.86
Tablo 23: Yöneticilerin ve Üyelerin KADEM'in Faaliyet Yapma Sıklığı Dağılımı	s.86
Tablo 24: Yöneticilerin ve Üyelerin KADEM'in Yaptığı Faaliyetlere Katılım Dağılımı	s.87
Tablo 25: Yöneticilerin ve Üyelerin KADEM'in Faaliyetlerinde Aldığı Görev ve Zaman Dağılımı	s.87
Tablo 26: Yöneticilerin ve Üyelerin KADEM'in Faaliyetlerine Katılmama Nedeni Dağılımı	s.88
Tablo 27: Yöneticilerin ve Üyelerin KADEM'in Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Faaliyetlerini Yeterli Bulma Dağılımı	s.89
Tablo 28: Yöneticilerin ve Üyelerin KADEM'in Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Faaliyetleri İle İlgili Öneri Dağılımı	s.89
Tablo 29: KADEM'in STK ve Devlet Kurumları İle İşbirliği Yönetici ve Üye Görüşü Dağılımı	s.90

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Türkiye’de Sivil Toplumun 1980 Öncesi ve Sonrası Özellikler	s.36
Şekil 2: Herhangi Bir Dernek Vakıf Üyeliği	s.44
Şekil 3: Dernek Üye Sayılarının Türkiye Nüfusuna Oranı	s.44
Şekil 4: Kurumlara Güven Derecesi	s.48
Şekil 5: Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alanlara İlişkin Ana Kod ve Temalar	s.66
Şekil 6: Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alma Nedenlerine İlişkin Kod Matrisi	s.67
Şekil 7: Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alma Nedenlerine İlişkin Kod Matrisi	s.68
Şekil 8: Şiddet Görmüş Kadınların Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alma Nedenlerine İlişkin Kod Matrisi	s.69
Şekil 9: Kadınların Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alma Nedenlerine İlişkin Kod Kod Matrisi	s.69
Şekil 10: Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alanların KADEM’le Tanışmalarına İlişkin Kod Matrisi	s.70
Şekil 11: Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alanların Aldıkları Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardımın Yaşamlarında İyileşme Sağlama Dağılımı	s.73
Şekil 12: Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alanların Aldıkları Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardımı Yeterli Bulma Dağılımı	s.73
Şekil 13: Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alanların KADEM Tarafından Geliştirilmesini İstedikleri Noktalara İlişkin Kod Matrisi	s.74
Şekil 14: Yöneticilere ve Üyelere İlişkin Ana Kod ve Temalar	s.77
Şekil 15: Yöneticilerin ve Üyelerin KADEM’i Tanımlamalarına İlişkin Kod Matrisi	s.78
Şekil 16: Yöneticilerin ve Üyelerin KADEM’e Üye Olma Nedenlerine İlişkin Kod Matrisi	s.80

Şekil 17: Yöneticilere ve Üyelere KADEM'in Sağladığı Katkıya İlişkin Kod Matrisi	s.81
Şekil 18: Yöneticilerin ve Üyelerin Başka Bir STK Üyeliğinin Bulunma Dağılımı	s.82
Şekil 19: Yöneticilerin ve Üyelerin KADEM'in Yapmış Olduğu Faaliyetlere İlişkin Kod Matrisi	s.84
Şekil 20: Yöneticilerin ve Üyelerin KADEM'in İzmir İlinde Yapmış Olduğu Faaliyetlere İlişkin Kod Matrisi	s.85
Şekil 21: Yöneticilerin ve Üyelerin KADEM'in Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Faaliyetleri Önerilerine İlişkin Kod Matrisi	s.89

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alan Bireyler Görüşme Formu	ek s. 1
Ek 2: Yöneticiler Görüşme Formu	ek s. 4
Ek 3: Üyeler Görüşme Formu	ek s. 7

GİRİŞ

Sosyal güvenlik, bireylerin karşılaşılabilecekleri riskleri azaltmayı ya da önlemeyi amaçlayan bir sistemdir. Sosyal güvenlik ihtiyacı toplumların varoluş zamanlarına kadar dayanmaktadır. Endüstrileşme doğrultusunda toplumların sosyal güvenliğe olan ihtiyaçları değişmeye başlamıştır. Bu bağlamda, Endüstri Devrimi ile birlikte sosyal güvenlik geleneksel yapıdan çıkmaya başlamış ve günümüze kadar sürekli olarak gelişim göstermiştir. Ülkemizde de bu gelişim ve değişim söz konusudur.

Sosyal güvenlik, yöntemleri aracılığıyla bireylerin toplum içerisinde daha iyi bir hayat yaşamasını sağlamayı amaçlamaktadır. Sosyal hizmet ve sosyal yardımlar sosyal güvenlik sistemini oluşturan temel yöntemlerdir ve toplumun kendi elinde olmayan nedenlerle, muhtaç duruma düşen bireylerine, insan onuruna yakışır, en az yaşam düzeyi ile çevreye uyumlarını sağlamak için, devlet ve/veya gönüllü özel kuruluşlarca sosyal, ekonomik yardım ve hizmetler sunulmasını amaçlamaktadır. Yoksulluk sosyal bir sorun ve ülkemizde de süregelen bir olgudur. Yoksulluğu önlemek adına devlet tarafından politikalar geliştirilmektedir. Devlet ilgili kurum ve kuruluşları aracılığıyla yoksul vatandaşlarına yardım yapmaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda devlet politikalar oluşturmakta, devletin karşılayamadığı ya da eksik kaldığı noktalarda ise özel kuruluşlardan bir diğer ifade ile, sivil toplum kuruluşları (STK)'ndan destek almaktadır. STK'lar da, yoksulluk ile mücadele konusunda devlete yardımcı görevler üstlenmektedir. STK'lar vasıtasıyla, toplum içerisinde ihtiyaç sahibi bireylere sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetleri sunulmaktadır. STK'lar gönüllü bireylerin bir araya gelerek ortak bir amaç doğrultusunda oluşturmuş oldukları yapılardır. Bu bireyler bir araya gelerek çeşitli konularda çalışmalar yapmaktadır. Ülkemizde çok sayıda STK sosyal güvenlik alanına sosyal hizmet ve sosyal yardımlar sayesinde yoksulluk gibi çeşitli sorunların çözümüne katkı sağlamaktadır.

Araştırmanın amacı, STK'ların sosyal güvenlik sistemi içerisinde yapmış oldukları sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerinin teorik ve uygulama esasları bakımından incelenmesidir. Bu amaçla, birinci bölümde öncelikle sosyal güvenlik sistemi genel olarak ele alınmış, daha sonra sosyal güvenlik sisteminin kolektif yöntemleri arasında yer alan sosyal hizmet ve sosyal yardım yöntemleri

değerlendirilmiş ve STK kavramına değinilmiştir. STK kavramı açıklanırken türlerinden bahsedilmiş, ülkemizdeki yapılanma açıklanmıştır. Son olarak ikinci bölümde seçilmiş olunan örnek STK tanıtılmış ve yapmış olduğu sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetleri yararlanan bireyler, yöneticiler ve üyelerden oluşan örneklem ile yapılan derinlemesine görüşmelere dayanan nitel analiz yöntemiyle araştırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. SOSYAL GÜVENLİK KAVRAMI VE TEMEL ESASLARI

1.1.1. Sosyal Güvenlik Tanımı ve Niteliği

Sosyal güvenliğin tüm yönlerini kapsayan bir tanım yapmak zordur. Bu bağlamda dinamik ve çok boyutlu bir kavram olmasından dolayı, literatürde çok farklı sosyal güvenlik tanımları görülmektedir.

Sosyo-ekonomik yapı ile dini etkenler sosyal güvenliğin ortaya çıkmasında ve gelişmesinde belirleyici aynı zamanda yol gösterici olmuştur (Bilgili, 2006: 32). Sosyal güvenlik bir ihtiyaç olarak ele alındığında insanlık tarihi kadar eskiye götürülebilmektedir (Gökbayrak, 2010: 142). Bireyler, tarihin her döneminde kendilerini muhtaç hale getiren olaylardan korunma çabası içinde olmuş ve dolayısıyla güvenliğe ihtiyaç duymuşlardır. Evrensel bir ilkeye dönüşen ve çağdaş uygarlığın simgesi olarak tüm toplumlara damgasını vuran sosyal güvenlik, bireyin karşılaşacağı ve yaşamını tehlikeye sokan olaylara karşı güvence arayışının bir ürünüdür. Tehlikeyle karşılaşan ve yoksulluğa düşen bireye asgari bir güvence sağlamak, sosyal güvenliğin varoluş nedenidir (Güzel ve Okur, 1998:1). Sosyal güvenlik kavramının ve sosyal güvenlik anlayışının gelişimi endüstri devrimi ile birlikte olmuştur (Özşuca, 2013: 441).

Sosyal güvenlik öncelikle bir anayasal haktır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde de sosyal güvenlik hakkı ele alınmış, insan iradesi dışında karşılaşılan risklerin çözülmesi amacına değinilmiştir. Ülkemizde ve diğer ülke anayasalarında hak olduğu vurgulanmaktadır (Ay. Madde 60) . Sosyal güvenlik hakları, insanların birinci kuşak haklarının kullanımına imkan veren sosyal içerme veya bu hakları kullanmaktan alıkoyan sosyal dışlanmayı ortadan kaldıran ikinci kuşak sosyal hakların başında gelmektedir (Alper, 2015: 203). Sosyal güvenlik hakkı, temel insan haklarından biridir ve en azından asgari seviyede olmak üzere bu hakkı sağlamak devletin görevidir (Alper, 2019: 86). Bu nedenle, sosyal güvenlik aynı zamanda bir devlet ödevidir. Sosyal devlete ilişkin düzenlemeler temel düzeyde sosyal güvenlik alanında yapılan değişikliklerde kendini göstermiştir (Candan ve Erol, 2017:95). Sosyal devlet en genel ifade ile, devletin sosyal anlamda barış ve adalet sağlayabilmek

için gerek ekonomik hayata gerekse sosyal hayata müdahale etmesi olarak tanımlanabilmektedir ( zbudun, 2003: 99). Sosyal devlet ve sosyal güvenlik kavramları arasında birbirini destekleyen bir ilişki vardır. Sosyal devlet olabilme, sosyal güvenliğin toplumun tüm bireylerine sağlanmasına bağlı olduğu gibi sosyal güvenlik alanında gelişmeler yaşanması sosyal devlet uygulamalarının hayata geçirilmesi ile olmuştur ( zdemir, 2007: 195).

Öte yandan, sosyal güvenlik bir sistemdir. Üst sistem niteliğindeki toplumu oluşturan bir alt sistemdir. Toplumdaki bireyleri koruma amacı taŐıtmaktadır. Bu amacı gerçekleştirmek için çeşitli kurumlar kurmakta ve insan kaynağından yararlanmaktadır. Bu sistemde toplumu etkileyen sorunlar ele alınarak onlara çözüm yolları aranmaktadır. Bu bağlamda, sosyal güvenlik önlemler bütünü olarak değerlendirilebilmektedir.

Sosyal güvenlik, aynı zamanda hukuksal dayanağı olan bir olgu özelliğine de sahiptir. Nitekim, sosyal güvenlik hukuku ile sosyal güvenlik alanında mevzuat belirlenmiştir. Sosyal güvenlik, sosyal politikanın en geniş kapsamlı niteliğine de sahiptir (Alper, 1999: 11). Bir diğer ifade ile, sosyal politika ve ekonomi politikalarını uyumlaŐtırmanın birincil aracıdır (Tracy, 2009: 184). Sosyal güvenlik, hem kapsamı hem de uygulama alanları açısından sosyal politika uygulamalarının  ne çıkan araçlarından birisi olmuştur (Yenihan, 2017:192).

Sosyal güvenlik kavramı toplumu ilgilendiren (içtimaî) güvenlik anlamında kullanılmaktadır (Yazgan,1981:7) . Sosyal güvenlik, en geniş ifadeyle insanlığın, geleceğin belirsizliklerine ve risklerine karşı güvence aramasıdır (etin, 2015: 142). Sosyal güvenliğin bu temel yönelimi zaman içerisinde fazla değişim göstermemiŐtir. Toplumdaki herkesi tehdit eden risklere karşı koruma amacını hep taŐıtmaktadır (Achenbaum, 1986: 1-10). Bu doğrultuda sosyal güvenlik, muhtaç duruma düşen bireylerin bu durumdan kurtulmalarına, başka bireylere ihtiyaç duymadan minimum yaşam seviyesine kavuŐmalarına yönelik faaliyetlerdir (Alper, 2000: 23). Aynı zamanda, çalışma yetisini herhangi bir nedenden ötürü, bütünüyle ya da geçici bir şekilde yitirenlere, gereksinimlerini karşılamak maksadıyla asgari bir gelirin sağlanmasıdır (Kurt, 2009: 6). Bu bağlamda sosyal güvenlik, mesleki, fizyolojik ve sosyo-ekonomik nedenlerden dolayı gelirinde sürekli ya da geçici olarak kesintiye uĐramıŐ bireylerin, yaşam için gerekli ihtiyaçlarını sağlayan bir sistemdir (Ayhan,2012: 43). Kısaca sosyal güvenliği, belirli sosyal risklerin iktisadi sonuçlarına

karşı kişinin korunması ve güvenliğinin sağlanması şeklinde tanımlayabiliriz (Dilik, 1980: 77).

Bir başka tanıma göre ise sosyal güvenlik, insanın maruz kaldığı tehlikelere karşı gıda, barınma, kültür, dinlenme ihtiyaçlarının karşılanması ve ileride oluşabilecek risklere karşı gelir ve koruma güvencesidir (Arıcı ve Alper, 2013: 4). Lord Buridge sosyal güvenliğı “bireylere yaşamın her döneminde asgari bir kazanç seviyesi sağlayarak, bireylerin güvenlik ihtiyaçlarını temin etmektir” şeklinde tanımlayarak sosyal güvenliğin bir sistem olduğunu vurgulamıştır (Erdoğan, 2014: 149-150). Bu noktada, sosyal güvenlik, bir takım kamu koruması ile hastalık, doğum, iş kazası, işsizlik, iş göremezlik, yaşlılık, ölüm gibi nedenlerle meydana gelebilecek sosyo-ekonomik olumsuzluklara karşı toplumun kendini koruması şeklinde de ifade edilmektedir (Güvercin, 2004: 5). Ayrıca, sosyal güvenlik sosyal ve ekonomik politikaların bir parçasını oluşturan ve asgari bir gelir seviyesini garanti altına almayı amaçlayan (Demirbilek, 2005: 19), toplumun şimdi ve geleceğini güvence altına almayı hedefleyen ve birbiriyle ilişkili uyum ve beraberlik sağlayan kurumlar bütünüdür (Talas, 1983: 323). Kısaca, sosyal risklere karşı ekonomik güvence sağlayan kurumlar topluluğudur (Tunçomağ, 1990 : 5).

Tüm bu tanımlamalar ışığında günümüzde sosyal güvenliğin temel amacı, herhangi bir nedenle kısmen veya tamamen çalışamaz duruma gelen ve bu nedenle kazanç kaybına uğrayanlara, muhtaç duruma düşenlere, insan onuruna yaraşır asgari bir yaşam sürmeleri için gerekli olan kazancı sağlamakta, hastalanma ya da sakatlanma nedeniyle kazanma gücünü kısmen ya da tamamen kaybedenleri iyileştirmek için onlara sağlık yardımları yapmakta, engellileri tekrar iş hayatına döndürmek için rehabilitasyon hizmetleri sağlamakta, kazalara engel olucu önlemler almaya çalışmaktadır. Aynı zamanda işsizliğı yenmeye, çalışanlara işsiz kaldıkları süre boyunca yardım etmeye çalışmaktadır. Aileye ek maddi yükler getiren, evlenme, doğum, eğitim vb. durumlar karşısında ailelere yardım etmektedir (Tuncay, 2002: 4). Bu doğrultuda, sosyal güvenlik, toplumda yaşayan her kesimi karşılaştıkları risklere karşı korumaya çalışmaktadır. Sosyal güvenlik bu sayede sosyal riskleri önleyerek sosyal devlet ve sosyal adaleti hayata geçirme konusunda yardımcı olmaktadır (Bilgili, 2006: 33).

Sonuç olarak, sosyal güvenliğin herkes tarafından kabul edilip benimsenebilecek ortak bir tanımını yapmak zordur. Bu zorlukların başında, devlet anlayışında yaşanan dönüşüm gelmektedir (Bilgili, 2006: 32). Başta gelişmiş refah

sistemine sahip ülkelerde olmak üzere refah devletlerinin kurumsallaştığı dönemden oldukça farklı yapısal koşulların ortaya çıkışı sosyal güvenlik sistemlerinin de yeniden yapılanma ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Ortaya çıkan yeni risklerin kapsama alınmasının yanı sıra sosyal güvenlik sistemlerinin finansal açıdan sürdürülebilirliği ve devletin sistemdeki rolünün ne olması gerektiği üzerine tartışmalar, bütün olarak sosyal güvenlik sistemlerine ilişkin değişiklikleri beraberinde getirmiştir (Alper, 2015:1).

1.1.2. Sosyal Güvenlik Yöntemleri

Sosyal güvenlik yöntemleri aşağıda bireysel yöntemler ve kolektif yöntemler şeklinde incelenmektedir.

1.1.2.1. Bireysel Yöntemler

Bireysel yöntemlerin kolektif yöntemlerden farklı olarak sosyal niteliği zayıftır. Bunun nedeni, bu yöntemde korumanın bireyin kendisinden gelmesidir. Bir diğer ifade ile sosyal açıdan koruyan ve korunan aynı bireydir. Buna rağmen bu yöntem sosyal güvenlik yöntemleri arasında yer almaktadır. Bireysel yöntem daha çok bireyi geleceğin belirsizliğinden koruyacak para biriktirme bir diğer ifade ile tasarruf şeklindedir. En eski sosyal güvenlik tedbirlerinden biri olan tasarruf, günümüzde ekonomik istikrarın zayıf olduğu pek çok ülkede hala son derece yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu yöntem kısıtlı miktarda parasal birikimin ötesine geçemediği için sosyal riskler karşısında tek başına yetersiz kalmaktadır. Ayrıca, tasarruf gelirin tüketilen kısmının üzerinde kalan kısmı olduğundan sadece tüketimleri karşılayacak gelire, hatta daha azına sahip olan kesimler, tasarruf yönteminden yararlanamazlar. Bu da tasarrufun etkin bir yöntem olmadığını göstermektedir (Güzel & Okur, 1998:10).

Özetle, bireysel yöntem tek taraflı bir durumu yansıttığından, karşılıklı dayanışma ilkesine uygun olmadığından sosyal güvenlik sistemlerinde yaygın değildir (Güven, 1976, s. 50). Dolayısıyla, para biriktirmenin ve tasarrufun dar gelirli bireyler tarafından kolayca yapılamaması bu yöntemin başlıca olumsuzlukları arasında yer almakta ve yöntem yetersiz görülmektedir. Bu yöntem daha çok özel sigorta uygulamasıyla kullanılmaktadır (Tuncay, 2002: 8-151).

1.1.2.2. Kolektif Yöntemler

Kolektif yöntemler, sosyal riskler karşısında bireylerin maruz kaldıkları maliyetlerin toplumu oluşturan bireyler arasında dağıtılmasını öngörmektedir. Bu açıdan, bireysel yöntemlerin yetersiz kalması kolektif yöntemlerin ortaya çıkmasını zorunlu kılmıştır. Bu yöntemler bireyler arası dayanışmayı gerekli ve zorunlu kılan yardımlar, yardımlaşma sandıkları ve sosyal hizmetler gibi geleneksel ve gönüllü uygulamaların yanı sıra sosyal sigortalar gibi daha profesyonel ve zorunlu uygulamaları da içermektedir (Kılınç, 2005: 20). Bu yöntemler arasında yer alan yardımlaşma sandıkları, en eski sosyal güvenlik sistemlerinden birini oluşturmaktadır. Yardımlaşma sandıkları ile yardımlar, üyeler arasında toplanan fonların, muhtaç hale düşen üyelere verilmesi şeklinde yapılmaktadır. Bir diğer kolektif yöntem olan sosyal sigorta ise, ortaya çıkan riskin paylaştırılması yoluyla bu tehlikelere karşı güvende olmayı sağlamaktadır (Bozer, 1963: 14). Sosyal sigorta, bireylerin yaşamlarında karşılaşacakları zarar ve masrafa neden olan olayların sosyal ve ekonomik sonuçlarından kendilerini korumak için önceden tedbir alma ihtiyacından doğmuştur. Bu anlamda, geleceği güvence altına almak için kullanılan bir tekniktir (Ayhan, 2012: 44).

Bu yöntemler arasında değerlendirilen diğer uygulamalar ise; sosyal hizmet ve sosyal yardımdır. Sosyal hizmetler hizmet sunumu şeklinde yapılırken, sosyal yardım uygulamaları genel olarak nakdi olarak gerçekleştirilmektedir. Aralarında kesin bir çizgi çizmek zor olup, her ikisi de devlet tarafından aynı zamanda gönüllü kuruluşlarla da yerine getirilmektedir (Tuncay, 2002: 11-46). Sosyal güvenlik anlayışı, sosyal hizmet ve sosyal yardımı sosyal güvenlik hakkının gereği olarak görmektedir (Alper, 2015: 201)

Aynı zamanda kolektif yöntemler arasında sosyal tazmin ve sosyal teşvik de yer almaktadır. Sosyal tazmin, devletin yükümlülüğündeki durumlar nedeniyle sıkıntıya düşenlerin tazmin edilmesi şeklinde bir sosyal politika aracıdır. Bu yöntemde kanunla önceden çeşitli risklerin karşılığı olarak belirlenen ve vergilerle finanse edilen destekler, devletin sorumluluğunda olan faaliyet ve işlemler nedeniyle zarara uğrayan bireylere tazminat olarak ödenir. Dolayısıyla amaç bireylere belirli bir hayat standartını sağlamak değil, uğranılan zararı karşılamak suretiyle ekonomik açıdan bir iyileştirme sağlamaktır. Sosyal tazminde, ilgili yasal düzenlemelerde öngörülen koşulların gerçekleşmesi bireyler için hak doğurucu nitelikte olup, bundan dolayı

sosyal tazmin sosyal sigortalara yakın görülmektedir. Sosyal teşvik ise, toplumdaki güçsüz, yoksul ve muhtaç durumda olan bireyler için yapılan ayni ya da nakdi teşvik uygulamalarıdır. İstihdam teşvikleri, ekonomik destek teşvikleri bu uygulamalar arasında örnek olarak sayılmaktadır (Sözer, 1994: 28-29).

1.2. SOSYAL HİZMETİN SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİ İÇİNDEKİ YERİ VE TEMEL ÖZELLİKLERİ

Sosyal hizmet ülkenin gelişmesi açısından önemli bir yere sahip olan sosyal güvenlik niteliğinde olup, aşağıda incelenmektedir.

1.2.1. Sosyal Hizmet Tanımı ve Niteliği

İnsanlık tarihi boyunca dini ya da hümanist yaklaşımlarla toplumdaki düşkünlere ve ihtiyaç sahiplerine yönelik çeşitli yardımlar yoluyla sosyal hizmetler geliştirilmiştir (Pierson, 2012: 11). Sosyal hizmetin başlangıcı beşeri gelişmelerdeki sosyal fikirlerin evrilmesiyle ifade edilebilir. Sosyal düşünce dini bakımdan etkili olarak ortaya çıkmış ve gelişmiştir. İlk dönemlerde bir yardımlaşma ve destek olma biçimi şeklinde sosyal hizmetin uygulanması doğuda ve batıda dinsel ve geleneksel temellere oturtulmuş ve bu uygulamaları din ve toplum liderleri yapmıştır (Şeker, 2012: 21-22). İngiltere’de 1601 yılında çıkarılan ve yoksullukla mücadeleyi hedefleyen Yoksul Kanunu’nun sosyal hizmetin temellenmesinde (Kovancı, 2003: 22-28) ilk çıkış noktası olduğu görülmektedir.

Endüstrileşme ve sosyal değişim sürecine paralel olarak, ihtiyaçlar ve sorunlar başkalaştığı için bu sorunları giderme yol ve yöntemlerinde de farklılaşma yaşanmıştır. Kırsal alanlardan kentlere yaşanan göçler aile ve akrabalık bağlarında bozulma olmasına, yabancılaşmaya ve sosyal çözülmeye neden olmuştur. Bu sorunlara çözüm getirebilmek adına çeşitli sosyal hizmetler geliştirilmiştir. Diğer bir ifade ile, Endüstri Devrimi sonrası yaşanan koşullar sosyal güvenlik, sosyal refah ve sosyal hizmet gibi yöntemlerin gelişmesine neden olmuştur (Demirbilek, 2005: 42).

Sosyal hizmet en genel ifadeyle, sosyal olana yani bireye hizmet sağlamak şeklinde tanımlanabilir. Birey, sosyal bir canlıdır. Bundan dolayı, diğer bireylere ihtiyaç duymaktadır. Bu durum, sosyal hizmetin dayanağını oluşturmaktadır (Selcik ve Güzel, 2016: 462). Bu bağlamda, sosyal hizmet bireylerin istekleri dışında olumsuz

duruma düşmesinin önlenmesi ve insan onuruna yaraşır bir yaşam sürebilmeleri için, fiziki şartlarının iyileştirilmesi amacıyla yapılan hizmetler olarak tanımlanmaktadır (Tuncay, 2002: 85). Bir diğer ifade ile bireylerin, birbirleriyle daha iyi ilişkiler kurmasını sağlayan çalışmalar biçiminde tanımlanmaktadır (Dilik, 1980: 74). Bu tanımlamalara paralel olarak, sosyal hizmet vatandaşların kendilerini anlatmalarını sağlayan, hayat seviyelerinin yükseltilmesini amaçlayan bu sayede, sosyal adaletin oluşmasına katkı veren çalışmaların tümüdür (Acar, Nergiz ve Akman, 2013: 25).

Sosyal çalışma bağlamında ise sosyal hizmetler toplumdaki özel gereksinim gruplarına; onların bedensel, ruhsal ve sosyal yapılarından gelen eksiklik, sorun ve tıkanıklık durumlarında; koruma gözetme, kendine yeterli duruma gelebilmelerini sağlama amacıyla devletçe, özel ve gönüllü çabalarla düzenlenen önlemler bütünüdür (Tomanbay, 1999: 238-239).

Öte yandan, sosyal hizmet bireylerin gönüllülüğüne bağlı, ihtiyaç sahibi bireylere yapılan hizmetleri aynı zamanda kamusal hizmet yardımını ifade eden bir anlam taşımaktadır (Arıcı, 1999, s. 145). Bu tanımlamaya paralel olarak, sosyal hizmet programları kar amacı taşımamakla birlikte, sadece gönüllü bir hareket de değildir. Devlet ve gönüllü kuruluşların beraber olarak yürüttükleri, kar amacı gütmeyen çalışmalardır. Sosyal hizmet; insan ihtiyaçlarını karşılama, insan kaynağını ve insanda olan potansiyeli geliştirme üzerine odaklanan bir meslek olarak da nitelendirilebilir (Demirbilek, 2009: 10). 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nda sosyal hizmet; "Kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünüdür" (madde 3).

Sosyal Hizmetler Özel İhtisas Komisyonu Raporu'na göre, sosyal hizmetlerin hedef kitlesi aileler, çocuklar, gençler, yaşlılar, engelliler, güç koşullardaki kadınlar, sığınmacı ve göçmenler, tıbbi ve psikiyatrik yönden yardıma muhtaç hastalar, sosyal sapma gösteren gruplar (alkolikler, uyuşturucu madde kullananlar vb.), suçlular, yoksullar vb. gibi çok çeşitlidir. Sosyal kalkınmanın önemli araçlarından biri olan sosyal hizmetlerin görev alanları, bu gruplar ile sınırlı değildir. İnsan kaynağının geliştirilmesi, yaşam kalitesinin artırılması, yerel toplumların kalkınmasında da sosyal hizmetlere önemli görevler düşmektedir. Sosyal hizmetler, tüm bu görevlerini koruyucu-önleyici, iyileştirici-rehabilite edici, değiştirici-geliştirici yönlerdeki temel

işlev ve amaçları doğrultusunda yerine getirebilmektedir (DPT, 2001: 11). Bu bağlamda, sosyal hizmetin sosyal sorunlarla mücadele ederek sosyal politikanın adalet ve barış şeklindeki amaçlarına ulaşmadaki rol ve önemi belirginleşmektedir (Demirbilek, 2009: 14). .

Sosyal devlet düzeninde bulunan bireylerin karşılaşmış olduğu olumsuz şartların giderilmesine yönelik olarak yapılan tüm çalışmalar sosyal hizmet alanında değerlendirilmektedir. Bununla beraber sosyal hizmet alanına bakıldığında daha çok tüm toplumu kapsadığını görebilmekteyken, sosyal yardımda ise bu durum belirli bir kesime hitap etmektedir. Sosyal yardımda muhtaçlık ön plandadır. Bunun aksine bireylerin sosyal hizmetten faydalanması için muhtaç durumda olmasına gerek yoktur (Çengelci, 1998: 3). Sosyal hizmette bireylerin karşılaşmış olukları olumsuz koşulların giderilmesi ön plana çıkmaktadır. Yine de ikisi arasında tam anlamı ile belirli bir ayrım bulunmamaktadır. Nitekim, sosyal hizmet ve sosyal yardım uygulamaları birbiri ile iç içe geçmiş şekildedir (Hacımahmutoğlu, 2009: 20).

Yaşlanan nüfus, değişen aile yapısı, yoksulluk, engellilik ve ayrımcılık gibi giderek artan sorunlar, ülkelerin hem iç yapısında hem de küresel boyutta, sosyal politikayı etkilemekte, aynı zamanda sosyal hizmet alanında değişimi gerekli hale getirmektedir. Bu değişim batılı refah devletlerinde de ortaya çıkan refah karması anlayışına paralel olarak, sosyal hizmetler alanında yerel düzeyde ve hizmet sunumunda çeşitli aktörlerin yer aldığı yeniden yapılanmayı gündeme getirmiştir. Ortaya konulan bu düzenlemelerin, tanımlanan sorun alanlarını çözmesi, reformun başarısını belirleyecek temel ölçüttür. (Gökbayrak, 2010:149).

1.2.2. Sosyal Hizmet Amaçları

Sosyal hizmetin temel amacı, yardıma ihtiyaç duyan bireyler ve/veya sosyal gruplar için çeşitli hizmetler organize etmektir (Acar, Nergiz, ve Akman, 2013: 119). Diğer bir ifade ile sosyal hizmet, bireylerin sosyal işlevselliğini arttırmayı hedeflemektedir (Selcik ve Güzel, 2016; 462). Aynı zamanda, bireylerin refahı ve toplumun refahı arasında denge kurmak, sosyal hizmetin en temel görevidir (Demirbilek, 2009: 15). Bir başka deyişle, toplum ve birey arasında çok yönlü etkileşimi sağlama, bireylerin gelişmesine destek olma ve bunları engelleyecek nedenleri ortadan kaldırma sosyal hizmetlerin amacı kapsamındadır. Böylece, bireylerin ihtiyaçlarını gidermede ve toplumdaki değişimlere adapte olma konusunda

yardımcı olmaya yönelik yöntemler yoluyla gerçekleştirilmektedir. Sosyal hizmet toplumun tüm kesimleri ile ilgilenir ve onların hayat standartlarını artırıcı hizmetler verilmesini amaçlar (Dilik, 1980: 74). Aynı zamanda, bireylerin yaşadığı sorunların tespit edilmesi ve bu sorunların giderilmesi noktasında çalışmalar yapar (Kongar, 1972: 21-26).

Sosyal hizmetin, sosyal işlevsellikle birlikte ikinci önem verdiği amaç ise destekleyici ve güçlendirici özelliğe sahip çevre oluşturmaktır. Sosyal hizmetin en temel değerlerinden biri olan sosyal adalete ulaşmanın ve adaleti sürdürmenin önemine olan inanç, bu hedefe ulaşmanın temelini oluşturmaktadır (Selcik ve Güzel, 2016: 463).

Avustralya Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği'ne (AASW) göre sosyal hizmetin altı temel amacı vardır (AASW 2010'dan akt. Altındağ, 2011: 9). Bu amaçlar şu şekilde sıralanmaktadır:

- Bireylerin çıkarlarını ve haklarını desteklemek,
- Bireyler, gruplar ve toplumla çalışarak, bunların sosyal, ekonomik ve politik kaynaklara adil bir şekilde ulaşmaları ve bunları elde etmelerine yardımcı olmak,
- Müracaatçıların refahını artırmak için destek sağlamak, müracaatçılar; bireyler, aileler, gruplar, toplumlar, örgütler ve topluluklar oluşturmak,
- Yapılan eşitsizlikler ile ilgili olarak farkındalığı artırmak,
- Sosyal kaynakların adaletli dağılımı için destekleyici politikalar ve uygulamalar oluşturmak,
- Sosyal değişim yaratmada rol oynayarak sosyal engeller, eşitsizlikler ve adaletsizlikleri azaltmaktır.

Sosyal hizmetin bu amaçlarının yanı sıra, bireylerin sorun çözme becerilerinin geliştirilmesi, ihtiyaç duydukları hizmetlere ulaştırmaya çalışmak, ihtiyaç duyulan sistemlerin adil bir şekilde çalışmalarını sağlamak, toplum içindeki etkinliklerini artırmak, insanların içindeki gücü ortaya çıkarmak ve insanları üretken hale getirmek, insanların yaşam koşullarını geliştirmek, yaşam kalitelerini yükseltmek, müracaatçı gruplarının gelişimlerini engelleyen toplumsal koşulları değiştirmek, toplum içindeki gelir adaletsizliğini engelleme adına çalışmalarda bulunmak da sosyal hizmetin diğer

amaçlarındandır (Negiz, 2011: 325). Özetle sosyal hizmet; sosyal sorunları çözümüleme, birey grup ve sosyal ilişkilerde memnuniyeti sağlamak için yardımcı olma, sosyal ilişkilerde sorunları azaltma ile gelişen sosyal etkileşim aracılığıyla sosyal uyum ve işlevi zenginleştirme gibi amaçlara sahiptir.

1.2.3. Sosyal Hizmet Türleri

Sosyal hizmet toplumun belirli bir kesimine değil tüm topluma yönelik bir hizmettir. Bu kapsamda bakıldığında sosyal hizmet; korunmaya muhtaç aileler, sokakta yaşayan ve çalışan çocuklar, gençler, yaşlılar, engelliler, güç koşullardaki kadınlar, sığınmacı ve göçmenler, tıbbi ve psikiyatrik yönden yardıma muhtaç hastalar, alkolikler, uyuşturucu madde bağımlıları, suçlular, özel ihtiyaç grupları, evsizler, yoksullar gibi bireyleri kapsam altına almaktadır (Demirbilek, 2009: 20).

Sosyal hizmetlerin çeşitli alanlarda yer alması sayesinde birçok sosyal sorunun çözümüne katkı verilebilmektedir. Ekonomide yaşanan gelir adaletsizliği ülkede sorunların ortaya çıkmasını sağlamakta ve bu durum sosyal barışı bozmaktadır. Farklı sosyal hizmet uygulamaları gelirin adaletli olarak dağılmasında önemli bir yer tutmakta ve bu bağlamda sosyal barışın oluşmasına katkıda bulunmaktadır (Çetin, 2015: 147).

Sosyal hizmet türleri şu şekilde gruplandırılabilir (Berg-Weger, 2005: 17'den akt. Demirbilek, 2009: 20-21):

- ❖ Çalışma yaşamında sosyal hizmet
- ❖ Tıbbi sosyal hizmet
- ❖ Psikiyatrik sosyal hizmet
- ❖ Kriminolojik sosyal hizmet
- ❖ Gerontolojik sosyal hizmet
- ❖ Aileler için sosyal hizmet
- ❖ Çocuklar için sosyal hizmet
- ❖ Gençler için sosyal hizmet
- ❖ Orduda sosyal hizmet
- ❖ Okulda sosyal hizmet
- ❖ Kır ve kentsel alanda sosyal hizmet
- ❖ Toplum kalkınması
- ❖ Politika geliştirme ve analizi

- ❖ Kriz müdahalesi
- ❖ Savunuculuk
- ❖ Uluslararası sosyal hizmet

Sosyal hizmetin en önemli uygulama alanları arasında aile, çocuk ve gençlere yönelik hizmetler yer almaktadır. Bu hizmetler ile, aile ve çocuğun iyilik halinin sağlanması özel önem taşımaktadır. Dünya genelinde mevcut olan sosyal ve ekonomik sorunlardan daha çok çocuklar etkilenmektedir. Sosyal hizmet, çocuk refahı alanında kurumsal hizmetler aracılığıyla ihmal, istismar ve kötü muameleye maruz kalmış çocukların problemlerini çözmeyi ve onları rehabilite etmeyi amaçlamaktadır (Yolcuoğlu, 2011: 44). Aile toplumun en önemli kurumları arasında olup, sosyal hizmet müdahalesinin temel alanlarından birini teşkil etmektedir. Çağımızda artan ekonomik ve sosyal problemler aile yapısını doğrudan etkilemektedir. Bu problemleri aşabilmek için aile hayatının güçlendirilmesine ve sürdürülebilirliğine yönelik yaklaşımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Sosyal hizmet uygulamaları, toplumdaki bu dezavantajlı kesimlere destek olmayı, onlara hizmet sunmayı amaçlamaktadır. Bu sayede toplumda oluşan problemlere müdahale edilmektedir. Öte yandan, gençlere yönelik sosyal hizmet uygulamaları ile gençlerin sosyal ve kültürel alanlara katılımının sağlanması, ayrıca duygusal ve bilişsel kapasitelerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir (Oktay, 2017: 313).

Sosyal hizmetin diğer bir alanı yaşlılık ile ilgilidir. Gerontolojik sosyal hizmet de sosyal hizmetin yaşlılara yönelik özel bir uygulama alanına verilen addır. Bu uygulamalar ile yaşlı insanların ve ailelerinin yaşam kalitesinin ve refahının artırılması ayrıca onların daha özerk, bağımsız ve itibarlı bir yaşama sahip olmalarına yardımcı olmak amaçlamaktadır. Yaşlanmanın neden olduğu fiziksel zayıflıklar, sosyal ve psikolojik sorunları da beraberinde getirebilmektedir. Bu nedenle yaşlılık, bireylerin fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden bağımlı duruma geçtikleri bir yaşam evresi olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda yaşlıların fiziksel, psikolojik ve sosyal açılardan desteklenmesi gerekmektedir. Sosyal hizmet bu desteğin uygulamaya dönük sosyal bir yönü olarak değerlendirilmektedir (Taşçı, 2010: 175).

Sosyal hizmet türlerine engellilere yönelik olarak yapılan hizmetlerde girmektedir. Engellilere yönelik sosyal hizmetler öncelikle engellilere ve ailelerine yönelik engelli hakları hakkında bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları yapmak, rehberlik ve danışmanlık hizmetleri sunmayı kapsamaktadır (Metin, 2017: 339).

Sosyal hizmetin uygulama alanlarında bir diğeri yoksulluktur. Yoksullukla etkin bir mücadele sergilenebilmesi için yoksulluğun farklı boyutları ile ele alınması gerekmektedir. Yoksulluk günümüzde en önemli sosyal ve ekonomik problemlerden biri haline gelmiştir. Yoksulluğun ekonomik, psikolojik ve sosyal sonuçları bulunmaktadır. Sosyal hizmet yoksullukla mücadele kapsamında önemli bir araçtır. Sosyal hizmet uygulamaları ile yoksul bireylerin muhtaçlıklarının ortadan kaldırılması ve insani bir yaşama kavuşmaları hedeflenmektedir.

Sosyal hizmetin önemli uygulama alanlarından biri de tıbbi sosyal hizmet alanıdır. Tıbbi sosyal hizmet kavramı, sağlık alanında sürdürülen sosyal hizmet uygulamalarını ifade etmektedir (Tomanbay, 1999: 262-263).

Sosyal hizmetin diğeri bir uygulama alanı olan adli sosyal hizmet alanı genel olarak çocuk ya da yetişkinlerden suça bulaşmış ya da mağdur bireylere yönelik sosyal hizmet uygulamalarını ve politikalarını kapsamaktadır (Wormer, 2008: 315). Bireyleri suça yönelten nedenlerin ortaya çıkartılması, suç işleyenlerin yeniden topluma kazandırılması için rehabilite edilmesi, cezalarını çeken suçluların sonraki yaşamlarında damgalanmaması ve topluma adapte edilmesi gibi süreçlere yönelik müdahaleler adli sosyal hizmet kapsamında değerlendirilmektedir (Downs, 2004: 242).

Okul sosyal hizmeti, sosyal hizmet alanlarından bir diğeridir. Okul sosyal hizmeti ile öğrencilerin sorunlarının çözülmesi böylece eğitimlerini etkin bir şekilde sürdürmeleri hedeflenmektedir (Kurtz, 1988: 451). Okul ortamında yürütülen sosyal hizmet uygulamaları, öğrencilerin depresyon, okuldan ayrılma, devamsızlık, sınav kaygısı gibi sorunlarının çözümüne yönelik psikolojik danışmanlar ve öğretmenler ile işbirliği içerisinde sürdürülen çalışmaların bütünü ifade etmektedir (Özbesler ve Duyan, 2010: 17).

Sosyal hizmetin uygulama alanlarından biri olan çalışma yaşamında sosyal hizmet, birden çok programı kapsayabilen ve farklı hizmet modelleri ile uygulamaya geçirilebilen süreçlerin tümünü ifade etmektedir. Çalışma yaşamında sosyal hizmet, sosyal hizmetin bir uygulama alanı olarak işyerinde çalışanlara verilen psikolojik ve sosyal desteği odak alan ve çalışanların bireysel ve çevresel sağlıklarını korumaya yönelik tasarlanıp yönetilen programları kapsamaktadır (Ramanathan, 1991: 135).

1.3. SOSYAL YARDIMIN SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİ İÇİNDEKİ YERİ VE TEMEL ÖZELLİKLERİ

Diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de primli rejimin yanında, aynı zamanda primsiz rejim de sosyal güvenlik sisteminin bir parçası olarak yer almaktadır. Primsiz rejimin temel amacı yoksullukla mücadeledir. Bu anlamda sosyal yardım yoksullukla mücadelede önemli bir yere sahip primsiz sosyal güvenlik yöntemlerinden biri olup, aşağıda incelenmektedir.

1.3.1. Sosyal Yardım Tanımı ve Niteliği

Sosyal yardım uygulamaları tarihin en eski çağlarından beri var olup, günümüze kadar çeşitli değişikliklere uğrayarak gelmiştir. İlk çağlarda Antik Yunan ve Roma’da ayrıcalıklı sınıfların menfaatlerinin korunması amacıyla gerçekleştirilen faaliyetler, sosyal yardımların temelini oluşturmaktadır (Bolat, 2016: 7).

Sosyal yardım kavramının gelişimi içerisinde yoksulluk önemli bir yere sahiptir (Demirbilek, 2005: 37). Devletin sosyal yardımlar anlamında uygulamalara başlaması ilk olarak Ortaçağ Avrupası zamanında; kıtlık, yoksulluk, savaşlar ve salgın hastalıklar sonucunda ciddi anlamda insanların muhtaç duruma gelmesiyle ortaya çıkmıştır. Bu amaçla ilk olarak devlet tarafından İngiltere’de 1388 yılında Yoksulluk Kanunu çıkarılmış ve 1800’lü yıllara kadar çeşitli kitleleri içine alacak şekilde bu kanunun uygulaması genişletilmiştir (Ay, 2017: 788).

Yoksullara sağlanan yardımlar, toplumların dini inançları, yaşam biçimleri, ekonomik ve sosyal yapılarına göre değişiklikler göstermektedir. İlk zamanlarda; aile, akrabalık ilişkileri ve komşuluk ilişkileri temelinde oluşan sosyal yardımların, asıl olarak dini güdülere bağlı olduğu saptanmıştır. Bu dönemlerde sosyal yardım daha çok sosyal dayanışma anlamında gelişim göstermiştir (Bolat, 2016: 7).

Endüstri Devrimi ile modernleşme sürecine giren sosyal yardımlar, küresel ekonomik sistemin varlığıyla önemini artırmıştır. 19. yüzyılda yaşanan iki büyük dünya savaşı ve 1929 Ekonomik Buhranı sonrasında batı toplumlarında yaşanan ciddi ekonomik ve sosyal problemler, sosyal devletin ortaya çıkışını hızlandırıcı etki yapmıştır (Ay ve Akan, 2017: 788). Bu doğrultuda sosyal yardımlara ihtiyaç duyanların sayısı, yaşanan ekonomik krizlerin küresel bazda hissedilir olmasıyla da artış göstermiştir. 1980’den sonraki dönemde gelir dağılımındaki eşitsizlik artışı dünya

çapında bir sorun olmuştur. Bu dönemde sosyal yardımlar yaygın şekilde devlet açısından bir sorumluluk ve vatandaş açısından bir hak olarak algılanmıştır.

Sosyal yardım kavramı konusunda üzerinde anlaşılmış ortak bir tanım bulunmamaktadır. Sosyal yardım en genel ifadesiyle, muhtaç duruma düşen vatandaşlara yardım yapılmasıdır (Güzel, Okur ve Caniklioğlu, 2016: 811). Sosyal yardım, toplumun geleceğini güvence altına almak amacıyla devletin muhtaç bireylere gıda, giyim, yakacak, tedavi ve ilaç yardımı yapmak olarak da tanımlanmaktadır (Ayhan, 2012: 47). Barrientos'a göre ise, sosyal yardım ölçümlenebilir yoksulluğa odaklı, yoksulluğu önleme, azaltma ya da yok etmeyi birincil amaç kabul eden program, politika ya da kurumlardır (Barrientos, 2013: 45). Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) sosyal yardımı, sosyal güvenliğin özgün bir formu olarak görürken, "yoksullukla mücadele için ihtiyaç sahibi bireylere bir hak olarak en düşük ihtiyaç sınırını etkili şekilde karşılamak üzere vergilerden sağlanan faydalar" şeklinde tanımlamaktadır (Midgley, 1984: 19). Bu bağlamda sosyal yardım, sosyal güvenlik yapılanmasının primsiz rejimde bulunan bir yöntemi olup, temel amacı yoksullukla mücadeledir (Yılmaz, Aksanyar, ve Güler, 2018: 599). Yoksulluk bireylerin temel gereksinimlerini karşılayamama durumudur (Kılıç & Çetinkaya, 2012: 94). Sosyal yardımların yoksulluğu azaltmaya yeterli olup olmayacağını tartışan Nelson'a göre, sosyal yardım alan yoksulların refah seviyesinin olumlu yönde etkilendiği gözlemlenmiştir (Nelson, 2009: 7). Sosyal yardım, muhtaç ve yoksul kesimleri koruyarak toplumsal denge ve adaleti sağlamada bir sosyal politika aracıdır (Çoğurcu, 2010: 8). Sosyal politikalar sonucu oluşturulan sosyal yardım uygulamalarının, yoksullukla mücadelede veya yoksulluğun kontrol edilmesinde önemli etkisi mevcuttur (Güneş, :159. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) tarafından yapılan çalışmalarda birçok ülkede sosyal yardımların yoksulluğu azalttığına dair sonuçlara ulaşılmıştır (OECD, 2009: 5).

Sosyal yardım, bireylerin muhtaçlık durumlarını gidermeye yönelik aynı ve nakdi yardımlardır (Sözer, 1994: 31). Bu anlamda sosyal yardımlar geri dönüşümsüz şekilde yapılmakta ve muhtaçlık durumuna dayanmaktadır (Tuncay, 2002:74). Bir başka tanım bağlamında da sosyal yardım, geçinme güclüğü yaşayan kişilerin hayatlarını güvenceye alma konusunda, sosyal devlet düşüncesinin getirdiği yardım faaliyetleridir (Ay, 2017: 787). Dünya bankası sosyal yardımı, "yoksul hane halklarına yönelik hedefle ve gelir testi yöntemiyle yapılan nakdi fayda" olarak tanımlamaktadır (Ringold ve Kasek, 2007: 4).

Nihayet, sosyal yardım bireyin bir fiil kendisine ayrıca bakmakla yükümlü olduklarına yetemeyenlere bu eksikliklerini gidermek için gerekli olanakları sağlamaktır. Özellikle herhangi bir güvencesi bulunmayan veya bu güvencelerin sunduğu maddi kaynağın yetersiz olduğu kimselere yapılan bütün aktarımlar, sosyal yardım olarak nitelendirilmektedir. Sosyal yardımların nitelikleri aşağıdaki gibidir (Yaşar ve Açıkgöz, Bahar 2011: 408):

- Muhtaçlık esasına dayanması,
- Şartlı ve şartsız verilmesi,
- Yardımların ayni veya nakdi yapılabilmesi.

Sosyal yardımlar, kural olarak bireylerin muhtaçlıklarının araştırılması ve kontrolüne dayalı olarak ve ihtiyaçlarının şeklini ve şiddetini ölçü alarak sağlanmaktadır (Çengelci, 1993: 9). Diğer yandan, belirli kurallar çerçevesinde belirlenmiş gruplara, herhangi bir karşılık beklemeden, öngörülen koşulları sağlaması halinde başka bir şart aranmaksızın sunulmaktadır (Silva, 2019 :3-7). Sosyal yardımların bireylere ayni, nesnel sosyal gelirler veya nakdi, parasal sosyal gelirler şeklinde sunulması yöntemin bir diğer niteliğidir. Sosyal yardım uygulamaları genellikle ayni ve nakdi niteliktedir. Ayni ve nakdi yardımlar esas itibari ile aynı sistem içinde yer alan ve aynı amaca hizmet eden enstrümanlar olmasına rağmen uygulama yönü ile birbirlerinden farklılaşmaktadır. Toplumların sosyal yardım programları incelendiğinde uzun süreli ve sürekli yardımların genelde nakdi nitelikteki yardımlardan, geçici-yılda bir veya birkaç kez sunulan yardımların ise genelde ayni nitelikteki yardımlardan oluştuğu görülmektedir (Akyüz, 2008: 67).

Sosyal yardım kavramı ve olgusunun temel unsurlarına bakıldığında ise şu şekilde sıralamak mümkündür (Dönmez, 2010, s. 28-29):

- Sosyal yardım sosyal güvenlik primli düzenin eksikliklerini giderici konumdadır.
- Sosyal yardımlardan faydalananların her hangi bir destek vermesi gerekmeyp, gereksinimleri bedelsiz bir biçimde karşılanmaktadır.

- Sosyal yardımlar, sosyal güvenlik yönünden hukuki şekilde biçimlendirilmiştir ve formel ya da yarı formel özellikteki kurumlar yoluyla yapılmaktadır.
- Sosyal yardımlar ihtiyaçlara ve ihtiyaç sahibi bireylere göre farklı düzeylerde sağlanabilmektedir.

Sonuç olarak, sosyal yardım yöntemi ülkelerin yerine getirmesi gereken önemli sosyal güvenlik uygulamalarından oluşmaktadır. Ancak sosyal yardım ülkelere, ülkelerin kendi özel etkenlerine aynı zamanda sosyal güvenlik yardım sistemlerinin yapısına ve bunun zamanla değişimine bağlı olarak yapısal farklılıklar göstermektedir (Cappellari & Jenkins, 2008: 26).

1.3.2. Sosyal Yardım Amaçları

Sosyal yardımlar sayesinde, primli rejim kapsamı dışında kalan kesimlere muhtaçlıklarına bağlı olarak çeşitli yardımlarda bulunulmakta ve bu doğrultuda muhtaçlığın sosyal yaşam üzerindeki olumsuz etkilerinin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. Sosyal yardımların dağıtımında muhtaçlık kriterinin ölçüt olarak alınmasındaki amaç ise, sosyal yardımın süreklilik arz etmesinin önüne geçmektir. Bu amaç doğrultusunda bireyin muhtaçlığına neden olan koşulların en kısa sürede düzeltilmesi hedeflenir. Bunun içinde öncelikle muhtaç bireyin en kısa sürede çalışabilir hale gelmesi sağlanarak, içinde bulunduğu olumsuz koşulların birey üzerindeki hakimiyetini bertaraf edecek koşulların oluşturulması gerekir (Güven, 2013: 147).

Sosyal yardım, sosyal güvenliğin asli amaçlarının başında gelen muhtaçlığın kaldırılmasına hizmet ettiğinden dolayı, sosyal güvenlik sisteminin vazgeçilmez bir yöntemidir. Sosyal yardım, ülkelerin birçoğunda genellikle devletin, muhtaç kesimlerini koruyup kollaması amacını taşıyarak, bu yöndeki sosyal sorumluluklarının gerekliliği şeklinde düşünülmekte ve bu nedenle de “yoksul programları” biçiminde değerlendirilmektedir. Sosyal yardım uygulamaları, doğası gereği sosyal eşitlik, sosyal adalet ve sosyal denge gibi ideallere odaklanmakta, toplum terazisinin aşağıda kalan kesimini destekleme amacı taşımaktadır. Amaç, olumsuz durumun ortadan kalkmasına kadar olan sürede sosyal yardım uygulamalarından bireyi ya da grubu istifade ettirmektir

(Demirbilek, 2005: 257-287). Bu sayede sosyal yardımlarla bireylerin korunması sağlanırken aynı zamanda bireylerin kendi kendilerine yetebilecek duruma gelmeleri de sağlanmış olmaktadır. Bu bağlamda, sosyal yardımın amacı bireyin hedef alınması ve onun asgari yaşam düzeyine gelebilmesi için gerekli desteğin sağlanmasıdır. Yoksul bireylerin çok çeşitli nedenlerden dolayı yoksullukları olabileceğinden yoksullukla mücadele politikaları bu kapsamda çalışmalar yapmaktadır. Ancak bu politikalar yoksulluğun ivedilikle ortadan kaldırılmasını sağlamadığı için, muhtaç kimselerin yaşamlarını sürdürmek için sosyal yardımlara ihtiyaçları olmaktadır. Bu nedenle, sosyal yardımlar muhtaç kimselere kısa zamanda büyük destek olmaktadır (Dönmez, 2010:50). Yoksulluğu önlemeyi amaçlayan politikalara bakıldığında, sosyal yardımın temel amacı, yoksulluğu azaltma ve engelleme çalışmalarına normatif bir yapı kazandırarak, yoksul bireyleri her yönüyle bilinçlendirerek güçlendirmek, devletleri hesap verebilir, yoksulları hak arayabilir hale getirmektir (Sepulveda ve Nyst, 2012:17-18).

Sosyal yardımların ayrıca geliri koruma ve ekonomik verimliliği artırma amacı da vardır. Endüstrileşmenin yaygınlaşmasıyla birlikte, uzun süreli çalışma saatleri ve yetersiz beslenme gibi üretim ilişkileri çalışanların işgücü piyasasından çekilmesine yol açarak, fabrika düzeni için gerekli olan emek arzını tehlikeye sokmaya başlamıştır. Bu anlamda, işgücünün yeniden üretimini sağlayabilmek ve geleceğe yönelik emek arzını sürdürülebilirlik adına kamusal sosyal yardımlar, uygulamaya konulan politika araçlarından biri olmuştur. Bu araçla bir taraftan ekonomik verimlilik korunurken bir taraftan da çalışanların geliri korunmuştur (Topak, 2012: 47-48).

Sosyal yardımlar aynı zaman da sosyal içermeyi ve bütünleşmeyi sağlama, sosyal dışlanmadan koruma amacı taşımaktadır. Geniş kapsamlı bir kavram olarak sosyal içirme; bir toplumun onun vatandaşlarına nasıl değer verdiğini, bireyler arası farklılıklara nasıl saygı gösterdiğini, bireylerin temel ihtiyaçlarını nasıl garanti ettiğini ve topluma tam katılımı sağlamak için nasıl imkânlar ve fırsatlar sunduğunu ifade etmektedir. Bu yönüyle sosyal içirme toplumdaki bireylerin; temel besinlere, uygun evlere, mallara ve hizmetlere (eğitim, sağlık, istihdam edilebilirlik), ekonomik, politik ve sosyal haklara ve kültürel aktivitelere erişimi vb. birçok unsuru bünyesinde toplamaktadır (Westfall, 2010: 7). Sosyal içermenin-sosyal bütünleşmenin zıttı sosyal dışlanmadır. Sosyal dışlanma; sosyal içermenin olmadığı bir durumun ifadesidir. En genel anlamda sosyal dışlanma, ekonomik, politik ve

sosyal haklardan yoksun olma halini ifade etmektedir (Castillo, 1994: 532). Sosyal dışlanma konusunu oluşturan bireyler ise; hem gelir düzeyi toplum ortalamasının altında kaldığı hem de dini, etnik köken, toplumsal cinsiyet ve eğitim durumları vb. nedenlerle topluma eşit vatandaşlar olarak katılmakta güçlük çeken bireylerdir (Buğra, 2005: 10). Sosyal yardımlar yoluyla, sosyal dışlanmayı azaltmak, sosyal içermeyi ve sosyal bütünleşmeyi aktifleştirmek amaçlanmaktadır.

Bir diğer sosyal yardım amacı ise, toplumda yeniden bölüşümün sağlanmasıdır. Bölüşüm genel anlamda devletin yaptığı, gelir ve servet dağılımını etkileyen her faaliyeti ifade eder (Ulbrich, 2011: 5). Yeniden bölüşüm, sosyal nitelikli harcamaları (transfer ödemeleri) ya da daha spesifik şekilde sosyal yardım programlarını devreye sokarak, toplumdaki düşük gelire sahip bireylerin harcanabilir gelirlerini artırmayı hedeflemektedir (Çelik, 2004: 74). Bu ise, bireylerin gelirlerinin belirli bir kısmının vergi, harç. vb. yollarla toplama, toplanan vergilerin ve kamu gelirlerinin kamu harcaması adı altında yeniden dağıtımıyla mümkün olmaktadır (Türkmen, 2002: 56). Sosyal yardımlar aracılığıyla yeniden bölüşüm temelde iki yolla, yatay ve dikey dağılımla, gerçekleştirilir. Sosyal yardımlarda dikey dağılım, yüksek gelir gruplarında yer alan bireylerden düşük gelir gruplarında yer alan bireylere doğru yapılan dağılımdır. Bu dağılımda esas amaç yeniden bölüşümün zenginden muhtaç olana doğru olmasıdır. Sosyal yardımlarda yatay dağılım; yeniden bölüşümün aynı gelir düzeyine sahip bireyler arasında dağılımını ifade eder (Hills, 2004: 185). Yeniden bölüşüm ile amaçlanan, ihtiyacı daha fazla olan bireylerin bu ihtiyaçlarını karşılayabilmektir.

Sosyal yardım, bireylerde davranış değişikliği sağlama amacını taşır ve hayata geçirilirken örtük ya da açık bireylerde davranış değişikliği yaratma amacı güder (Çaha, 2012: 31). Sonuç olarak sosyal yardımlar yapılırken birçok amaca hizmet etmektedirler. Hepsinin ortak noktası ise toplumsal düzenin sağlanmasıdır.

1.3.3. Sosyal Yardım Türleri

Sosyal yardım türleri, dünya genelinde çeşitlilik göstermektedir. Sosyal yardımda hedef kitlenin sadece yoksullardan ya da fırsat eşitliğinden yeterince yararlanamayan birey ve topluluklardan oluştuğunu söylemek yeterli olmayacaktır. Çünkü, zaman içinde suç mağdurlarından (Mcglynn ve Munra, 2010: 82-88), aile içi

şiddetin mağduru kadın ve çocuklara, engelli bireylerden, çocuk yaşı, genç, kadın gruplarına kadar birçok farklı insan grubunu hedef kitlesi olarak tanımlamıştır.

Sosyal politika araçları ile devletler muhtaç olan vatandaşları korumak, çalışanlara daha iyi koşullar sağlamak ve gelecek güvencesi vermekle toplumun genel refah seviyesini yükseltmeyi planlamaktadırlar. Bu amaçla yapılan sosyal yardımlar sosyal devlet türlerine göre üç ana başlık altında toplanmaktadır:

- *Liberal Sosyal Refah Devleti Sosyal Yardımları*

Devletin ekonomiye müdahalesini minimum düzeyde tutması gerektiğini benimseyen liberalizm, piyasa ekonomisinin doğal işleyişine bırakılması gerektiğini savunur (Aktan, 1994: 13). Liberalizm bireyin ön planda tutulduğu bir sosyal refah devleti anlayışını benimsemektedir. Sosyal refahın sağlanmasında devletin rolü minimum seviyede olmalıdır (Çalışkan, 2001: 17). Toplumun refah seviyesinin artması, devletin ekonomik işleyişe müdahalesinin olmadığı, serbest piyasa koşullarıyla mümkün olmaktadır. Buna göre liberal sosyal devletlerde sosyal yardım yapılması istisnai bir durum olmaktadır ve sadece genel iktisadi durumu etkilemeyecek şekilde sosyal yardım yapılması kabul edilmektedir. Yapılacak sosyal yardımlar için öncelikle gelir testi uygulanır ve bireylerin çalışma isteğini kaybetmesine neden olması ihtimalinden dolayı yardım kriterleri oldukça ağır ve geniş kapsamlıdır (Ay ve Akan, 2017: 790-791). Bir diğer ifade ile sosyal yardımı, bireyin gelir durumunu sorgulama sürecinden sonra, tespit ettiği ihtiyaç sahiplerine verir (Esping-Andersen G. , 1990: 78).

- *Muhafazakar Sosyal Refah Devleti Yardımları*

Muhafazakâr sosyal refah devleti, otoriter rejimlerde ve demokrasi öncesi devletlerde görülmektedir (Aktan ve Özkıvrak, 2008: 69). Bu devletler, liberalizm kurallarının çok sert uygulanmadığı fakat piyasa etkinliğinin önemli olduğu devletlerdir. Geleneksel, “sınıflı toplum” düzeni, bu düzenin sosyal kurumları olan kilise, aile ve mesleki örgütlere asli roller verirken devlet, bu kurumsal yapılara yardımcı hüviyette görevlerle donatılmaktadır (Berqvist,2013:7-8). Muhafazakâr sosyal refah devletlerinde sosyal yardım uygulamaları istihdamı teşvik etmek yerine, çalışmayanlara sosyal güvenlik hakkı sağlamaktadır. Bir diğer ifade ile devlet piyasa işleyişine olumsuz etkilerde bulunur. Bunun sonucunda da sosyal güvenlik sistemi ve bütçe dengesinin bozulması söz konusu olmaktadır. Özellikle

Almanya, Fransa ve İtalya gibi Kıta Avrupa ülkelerinde bu model yaygındır (Ay ve Akan, 2017: 790-791).

- *Sosyal Demokrat Sosyal Refah Devleti Sosyal Yardımları*

Bu yapıda evrensellik, sosyal dayanışma ve eşitlik önde tutulmaktadır. “En yüksek standartlara sahip olmada eşitliğin sağlanması” ilkesinin benimsendiği bu model diğer sosyal refah devletlerinden farklı olarak devletin bütün bireylere sosyal haklar sağlaması ile temel refahı amaçlamaktadır. Bu modelin uygulandığı ülkelerde işsizlik ve yoksulluk ile mücadelenin başarılı olduğu gözlemlenmiştir (Aktan ve Özkıvrak, 2008: 70). Norveç ve Finlandiya gibi Kuzey Avrupa ülkeleri başlıca örneklerdir (Yay, 2014, s. 28). Bu sistemin kullanıldığı ülkelerde görülen diğer bir önemli özellik ise önleyici tedbirlere yapılan başarılı yatırımlardır. Sosyal demokrat sosyal refah devletlerinde yaşlılardan ziyade gençlere yönelik sosyal politikalar uygulanmaktadır (Özdemir, 2007: 140-141). Sosyal demokrat sosyal refah devletleri, gençlere önem veren yapısıyla da diğer sistemlerden farklılaşmaktadır (Esping-Andersen, 1996: 14).

Öte yandan, Gough ve diğerleri OECD ülkelerindeki sosyal yardımları araştırarak, onları üç kategoriye ayırmıştır (Gough, 1997 :17-43):

- Yoksulluk şartına bağlı olarak yapılan yardımlar,
- Nakdi (parasal) ve bağlı (ayni) yardımlar,
- Belirlenmiş gelir seviyesinin altında bulunan tüm bireylere sağlanan yardımlar.

Bu bağlamda, sosyal yardımlar çeşitli şekillerde yapılmaktadır. Bu şekilleri incelediğimizde söz konusu yardımların ortak amacı, ihtiyaç sahiplerine destek olmaktır (Kılıç ve Çetinkaya, 2012: 96-97). Bu nedenle ihtiyaç sahiplerine destek amacıyla çeşitli şekillerde sosyal yardımlar yapılabilmektedir. Bu yardımlar aşağıda verilmektedir.

- *Eğitim Yardımları*

Ekonomik ve sosyal yoksunluk içerisinde bulunan ailelerin eğitim çağındaki çocuklarına yönelik yürütülmekte olan yardımlardır. Eğitim yardımları, burs verilmesi

ya da eğitim giderlerinin ödemek, şeklinde olan maddi yardımlar olarak yapılmaktadır. Eğitim destek yardımları kapsamında özellikle ilköğretim ve ortaöğretimde eğitim gören çocukların okul ihtiyaçlarını karşılamakta ve ihtiyaç sahibi ailelere ayni ve nakdi yardımda bulunmaktadır. Eğitim yardımları devlet tarafından çeşitli kurumlarca verildiği gibi STK'ların çoğu tarafından da yapılmaktadır. Eğitim yardımlarının en çok bilinen yönü, öğrencilere eğitimleri boyunca verilen burslar şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Eğitimi desteklemek nedeniyle yapılan yardımlar sosyal teşvik olarak adlandırılmaktadır (Sözer,1994:164-167). Eğitim yardımları bireyleri koruma kapsamında değerlendirilebilmektedir. Eğitim yardımları eğitim ve öğretim yardımlarının yapılması ile hayatlarını devam ettirebilecek düzeyde kişiler göz önüne alınarak oluşturulmuştur (Buğra ve Keyder, 2011: 239). Bunun nedeni eğitime yapılacak desteğin kişisel gelişimi doğrudan ilgilendirmesidir. Yoksullukla mücadelenin en önemli amacı, beşeri sermayenin korunması ve gelişimi ile vatandaşların aktif ve üretken hale getirilmesinin sağlanmasıdır. Bu nedenle insan odaklı bir anlayış ile sosyal yardım hizmetleri içinde eğitim yardımlarına ciddi bir kaynak ayrılmakta ve vatandaşların sürdürülebilir gelire kavuşturulması için gelir getirici proje desteklerine ağırlık verilmektedir (Erol, 2014:158). Bu yardımların genellikle sosyal yardım programlarını yürüten kurumlar tarafından verilmesi ve sınıflandırma açısından kolaylık sağlanmasının yanı sıra, sosyal yardım olarak nitelendirilmek için gerekli olan muhtaçlık koşuluna bağlı olma, kamu eliyle verilme koşullarını taşımasından dolayı, bu uygulamalar sosyal yardım uygulamaları olarak değerlendirilmektedir (Hacımahmutoğlu, 2009:91). Ülkemizde Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB) ve ilgili müdürlükleri tarafından eğitim yardımları; eğitim materyali yardımı, şartlı eğitim yardımı, öğle yemeği yardımı, ücretsiz ders kitabı yardımı, öğrenci taşıma-barınma yardımı, engelli öğrencilerin ücretsiz taşınması yardımı, yurt yapımı yardımı şeklinde verilmektedir (www.ailevecalisma.gov.tr).

- Sağlık Yardımları

İçeriği ve kapsamı ülkeden ülkeye değişen sosyal yardım uygulamalarının yöneldiği alanların başlıcaları arasında sağlık yardımları gelmektedir (Güven, 2009: 148). Bu yardımlar, bireylerin sağlık hizmeti giderlerinin ödenmesine yönelik yapılan yardımlardır. Bu anlamda yapılan sağlık yardımları ayni yardım niteliğindedir. Bir

diğer ifade ile, bireylerin ödeme güçlerini aşan durumlarda ilaç ve tedavi giderleri karşılanmaktadır. Bunun yanı sıra, faydalanıcıların belli sağlık kontrollerine gitmelerini sağlamak amacıyla yönelik olarak para verilmesi şeklinde de sağlık yardımı yapılmaktadır. Bu tür sağlık yardımları da nakdi yardım niteliğindedir (Kılıç ve Çetinkaya, 2012: 96).

Ülkemizde sağlık yardımları AÇSHB tarafından en genel anlamda genel sağlık sigortası (GSS) prim ödemeleri ile gerçekleştirilmektedir. Bakanlık ve ilgili müdürlükleri tarafından yapılan diğer yardımlar ise, engelli ihtiyaç yardımı, kronik hastalara yönelik yardım programı, çoklu doğum yardımı, kronik hastalığı nedeniyle cihaza bağımlı olan hastalara elektrik fatura bedeli yardımı ve kesintisiz güç kaynağı desteği şeklindedir (www.ailevecalisma.gov.tr).

- Gıda Yardımları

Ekonomik ve sosyal yoksunluk içinde bulunanların, temel ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla yapılan yardımdır. Bu yardım, bireylere sıcak yemek veya gıda paketi verilmesi şeklinde olabileceği gibi, kendilerinin alabilmeleri için gıda çeki olarak verilmesi şeklinde de yapılabilmektedir (Kılıç ve Çetinkaya, 2012: 96). Gıda paketleri genellikle kuru gıda ve kahvaltılık gıda maddelerinden oluşmakta ve genel olarak bir kuruluştan gıda yardımı alan herkese aynı türde ve miktarda gıda maddelerinden oluşan paketler verilmektedir. Gıda yardımlarında amaç belirli malların, yani gıda maddelerinin, temini olduğu için gıda yardımı nakit olarak da verilse aynı nitelikte bir yardımdır. Farklı şekillerde yapılan gıda yardımlarının ortak özellikleri, hangi şekilde yapılırsa yapılsın (gıda maddesi veya nakit verilmesi) faydalanıcıların reel gelirlerini artırmasıdır. Bu konuyla ilgili olarak Rogers ve Coates, sıcak yemek dağıtımının da faydalanıcıların gelir düzeyini dolaylı da olsa artırdığını ifade etmektedir (Rogers ve Coates, 2002: 12-14).

Ülkemizde AÇSHB tarafından aile yardımları adı altında ihtiyaç sahibi ailelerin gıda ve giyim gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla başta Ramazan ayı ve Kurban Bayramı'nda olmak üzere ihtiyaç halinde yapılmaktadır (www.ailevecalisma.gov.tr).

- Barınma Yardımları

Refah devletinin bireylere kalacak yer sağlama veya kalacak yer konusunda yardımcı olma amacını taşıyan faaliyetleridir. Bir diğer ifade ile, oturulamayacak derecede eski bakımsız ve sağlıksız evlerde yaşayan, muhtaç ve ihtiyaç sahibi bireylere kalacak yer temin etme ya da evlerinin bakım ve onarımı için yapılan yardımlardır. Bu yardım sayesinde kötü şartlarda hayatını idame ettirmek zorunda olan bireylerin sağlıklı ve sıcak bir yaşam ortamına kavuşmalarının sağlanması amaçlanmaktadır. Aynı zamanda bu yardımlar muhtaç durumdaki bireylerin geçim masraflarının farklı yollarla azaltılması anlamına da gelebilmektedir. Bu masrafların düşürülmesi, barınma konusunda nakit yardımı verilmesi, kişilerin alacakları konut için kredi çektiklerinde ödeyecekleri kredi faizinin düşürülmesi ya da bu kişilere konut sağlanması şekillerinde barınma yardımı sağlanabilmektedir (Greve,1998:58). Belli bir ihtiyacın karşılanmasına yönelik olduğu için, barınma yardımı ayni ve nakdi nitelikte bir yardımdır. Ülkemizde bu yardım AÇSHB tarafından verilmektedir.

- Yakacak Yardımları

İhtiyaç sahibi ailelerin kışlık yakacak ihtiyacının karşılanması amacıyla yapılan ayni nitelikte bir yardımdır. İhtiyaç sahibi bireylere dağıtılan yakacak (kömür vb.) şeklinde verilmektedir. Muhtaç vatandaşların korunmasına yönelik yardımlar kapsamında değerlendirilmektedir (Güzel, vd. , 2010: 808-809).

Ülkemizde AÇSHB aile yardımları adı altında yakacak yardımı yapmaktadır (www.ailevecalisma.gov.tr). Yapılan bu yardımlar Türkiye Kömür İşletmeleri'nden (TKİ) temin edilmekte ve yardımı yapan kuruluş tarafından dağıtılmaktadır. Yardım olarak verilen kömürün karşılığı Hazine tarafından TKİ'ye aktarılmaktadır (Hacımahmutoğlu, 2009:93).

- Yaşlılara Yapılan Yardımlar.

Bireyin yaşlılık durumuna göre yapılmaktadır. Ayni ya da nakdi nitelikte olabilmektedir (Kılıç ve Çetinkaya, 2012: 97). Kişinin yaşlı olmasına bağlı olarak yapılmaları dolayısıyla kategorik nitelikli yardımlardır.

Ülkemizde yaşlılara yapılan en geniş kapsamlı sosyal yardım, SGK tarafından 65 yaş üstündeki muhtaç vatandaşlara verilen yaşlılık aylıklarıdır. SGK tarafından yaşlılara verilen aylıklar nakdi nitelikte sosyal yardımdır. Yaşlıların yoksulluğa düşmemesi ve temel ihtiyaçlarını kimseye muhtaç olmadan karşılayabilmeleri esasına dayanmaktadır. Bu yardımlar Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV) ve belediyeler aracılığı ile ayni ve nakdi yardım olarak da verilebilmektedir.

- Engellilere Yapılan Yardımlar

Bu yardımlar ayni ya da nakdi yardım şeklinde yapılabilmekte olup, bireylerin engel durumlarına bağlı olarak farklılık göstermektedir (Kılıç ve Çetinkaya, 2012: 97). Engelli bireylerin hayatlarını kolaylaştırmak, toplumsal yaşamda karşılaştıkları zorlukları giderebilmek için yapılan yardımlardır (Erol, 2014: 161). Kişilerin engel durumuna özgü olarak yapılmaları dolayısıyla kategorik nitelikli yardımlardır (Hacımahmutoğlu, 2009: 94). Engellilere, yapılan nakdi yardımlar arasında en kapsamlı olanı 2022 sayılı Kanuna istinaden muhtaç durumdaki özürllülere verilen özürllü aylığıdır. Ayrıca özürllülere SYDV'ler ve belediyeler tarafından çeşitli ayni ve nakdi yardımlar yapılmaktadır.

- Giyim ve Eşya Yardımları

İhtiyaç sahibi bireylere yapılan giysi ve eşya yardımlarıdır. Giyim ve ev eşyası yardımları ayni nitelikte yardımlardır (Kılıç ve Çetinkaya, 2012:97). Bu giysi ve eşyalar kullanılmış ya da kullanılmamış olarak yapılabilir. Ülkemizde giyim ve ev eşyası yardımları SYDV'ler, belediyeler ve STK'lar tarafından yapılmaktadır. Giyim ve ev eşyası yardımları ayni nitelikte yardımlardır. Bu şekliyle, giyim ve ev eşyası yardımları düzenli olarak yapılan bir yardım türü değildir. Dikkate alınan tek ölçüt, kişinin muhtaç durumda bulunmasıdır (Hacımahmutoğlu, 2009: 94). Bu

yardımların önemli bir bölümü yardımı veren kuruluşa yapılan bağışlardan oluşmaktadır.

- İşsizlere Yapılan Yardımlar

İşsiz bireylerin iş hayatına girebilmesi, onların iş kurabilmesi için yapılan yardımlardır. Ayrıca, bireylerin işsiz kaldıkları dönem içerisinde onlara yapılan ödemelerdir. Bu yardımlar özellikle işsiz kişilerin işgücü piyasasına entegrasyonunun sağlanması amacıyla, iş kurma desteği verilmesi, ilgili kurumlarla birlikte istihdam amaçlı eğitimler düzenlenmesi gibi konuları kapsamaktadır (Hacımahmutoğlu, 2009: 95).

- Muhtaç Bireylere Yapılan Diğer Yardımlar

Yukarıdaki maddelere girmeyen bireylerin muhtaç olması durumunda yapılan diğer yardımları kapsamaktadır. Bu yardımlar nakdi niteliktedir. Bu yardımlar kişilerin muhtaçlıkları dolayısıyla yapılmakta olup, kişinin herhangi bir özelliği ön planda değildir. Örnek olarak, deprem, sel, yangın vb. doğal afetler ya da terör nedeniyle mağdur olan bireylere yapılan yardımlar olarak görülmektedir (Erol, 2014: 161).

1.4. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE SOSYAL GÜVENLİK İLİŞKİSİ

1.4.1. Sivil Toplum Kuruluşu Kavramı

STK kavramını tanımlamadan önce sivil toplum kavramının ne olduğunu incelemek yararlı olacaktır. Bunun esas nedeni, STK'ların kökenini sivil toplumun oluşturmasıdır.

Sivil toplum kavramı ilk olarak Aristoteles tarafından kullanılmıştır. Sivil toplum, Aristoteles' in 'Politike Koinonia ' dediği yurttaşların, kentlilerin, politeslerin oluşturduğu politik düzendir (Kaçuradi, 1998: 28). L. Diamond sivil toplum kavramını, "gönüllü, kendi kendini yaratan, kendi ayakları üzerinde duran, devletten özerk örgütlü toplumsal yaşam alanı" olarak ifade etmiştir (Denli, 2018, s. 8). Bununla beraber, Veneklasen'a göre sivil toplum aile ve devlet arasında etkileşimi sağlayan bir yapıdır (Ghaus-Pasha, 2004: 3).

Sivil toplum kavramı genellikle askeri olanın karşıtı olarak algılanmaktadır. Ancak, bazı yazarlar sivil toplumun karşıtının askeri toplum olmadığını, sivil toplum kavramının *medeni* bir diğer ifade ile şehirli olana denk geldiğini ve bunun karşıtının da *gayr-ı medenilik* olduğunu ifade etmektedir (Mardin, 2008: 9).

Öte yandan, sivil toplum aile ile devlet arasında yer alan sosyal bir alan olarak tanımlanmaktadır (Keane, 1993: 100). Bir diğer tanımda ise sivil toplum, devletin denetimi altında olmayan, kararlarını bağımsız olarak vererek toplumsal etkinliklerde bulunan bireyler topluluğu (www.tdk.gov.tr, 2019) olarak ifade edilmektedir.

Devletin müdahale alanları dışında kalan ekonomik ve toplumsal alanı kurabilmek ve tanımlamak için sivil toplum kavramına gerek duyulmaktadır (Dursun, 2008: 27-28). Bu bağlamda sivil toplum, demokrasi ile birlikte düşünülen demokrasi kavramından ayırtılamayan bir kavram haline dönüşmüştür (Ulaş, 1998). Sivil toplum modern hayatın getirmiş olduğu bir olgu olarak günümüzde çok konuşulan bir kavram haline gelmiştir.

Günümüz sivil toplum kavramı 18. yüzyıldan sonra kullanılmaya başlanmıştır. Bu kavramın tekrar ortaya çıkmasının sebebi, modern toplumun ortaya çıkmasıdır. Geleneksel toplumdan modern topluma geçiş ile birlikte sivil toplum önem kazanmıştır (Uğur, 2011: 15). Batıda sivil toplum ve demokrasi anlayışının temelleri, Endüstri Devrimi öncesinde görülmeye başlanmış olsa da STK'ların oluşmaya başlaması Endüstri Devrimi sonrasında meydana gelmiştir. 1980'li yıllardan itibaren özellikle enformasyon teknolojilerinin gelişmesi ve yaygınlaşması, küreselleşme sürecinin başlamasında etkili olmuş ve internetin dünya çapında yaygınlaşması yeni toplum biçimlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Küresel bazda sosyal sorunlar, sosyal olaylara neden olmuş ve bu olaylar da sivil toplum olgusunu, toplumsal bir güç olgusu olarak karşımıza çıkarmıştır. Bu sorunların çözümü için STK'lar küresel ölçekte faaliyetler yapmaya başlamışlardır (Demirel, 2019: 4-5).

20. yüzyılda dünya çapında meydana gelen olaylara ve gelişmelere bakıldığı zaman, savaşların yaşanması ve bu savaşlar nedeniyle sömürgecilik düzenlerinin oluşması gibi faktörlerle genel olarak sağlık alanında yardım gereksinimleri meydana gelmiş ve STK'lar bu gereksinimleri karşılayacak faaliyetler yürütmüşlerdir. Oluşan sömürgecilik düzeni ile birlikte insan hakları sorunu ortaya çıkmış ve bu durum insan hakları savunuculuğun önem kazanmasına yol açmıştır. STK'lar da ortaya çıkan insan hakları sorununun çözümüne katkı sağlamaya çalışmışlardır. Savaşlardan sonra yaşam düzeylerinin yükseltilmesi için çeşitli çalışmalar STK'lar aracılığı ile yapılmıştır.

Buna bağlantılı olarak, STK'ların görev alanları genişlemiştir. Bu görev alanları; kadınların ve çocukların korunmasına yönelik olarak kurulan kuruluşlar, uluslararası insan hakları federasyonları, savaş kurbanlarına yardım, üçüncü dünya toplumlarının gelişimine destek, açlıkla mücadele komiteleri, doğanın korunmasına yönelik olarak kurulan STK'lar olarak söylenebilir (Bayhan, 2002: 7).

21. yüzyılda iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte günümüz toplumlarında da STK'ların fonksiyonları artmaya başlamıştır. Küreselleşme süreci ile birlikte STK'ların rolleri değişmiştir. STK'ların oluşan yeni dünya sisteminde, daha fazla rol oynama şansları bulunmakla birlikte, bu durum büyük ölçüde, kendilerini geliştirebilmelerine, ortak hedefler doğrultusunda iş birliği yapabilmelerine, yeni ortak misyon ve etik oluşturabilmelerine bağlıdır (Öztürk ve Şahin, 2008: 21).

Bu anlatımlar bağlamında, sosyal ve siyasal olarak sivil toplumu meydana getiren yapılar, STK'lardır. Bu tarz kuruluşlar uluslararası alanda Hükümet Dışı Kuruluşlar olarak da ifade edilmektedirler. Ülkemizde ise “Sivil Toplum Kuruluşları” (STK) veya “Sivil Toplum Örgütleri” (STÖ) kavramları kullanılmaktadır. STK'lar, resmi kurumlar dışında ve bunlardan bağımsız olarak çalışan; politik, sosyal, kültürel, hukuki, ve çevresel amaçları doğrultusunda lobi çalışmalarıyla, ikna ve eylemlerle çalışan, üyelerini ve çalışanlarını gönüllülük usulüyle alan, kar amacı gütmeyen ve gelirlerini bağışlarla ve/veya üyelik ödemeleri ile sağlayan yapılardır (Kurt, 2015: 5). Bir diğer tanıma göre STK'lar, Kamu yararına çalışan ve bu yönde kamuoyu oluşturan, kar amacı gütmeyen, demokratik bir işleyişe sahip, bürokratik donanımdan uzak ve belirli toplumsal amaçlara ulaşmak için gönüllü olarak bir araya gelen bireylerden oluşan örgütlenmeler” olarak tanımlanmaktadır (Demircan, 2007:11). Bu tanımlamaya paralel olarak sivil toplum alanının temel aktörleri olan STK'lar, devletten özerk ve gönüllülük esasına göre örgütlenmiş yapılardır (Dursun, 2008: 34). Başka bir tanımlamada, STK, genellikle toplumun en dinamik, değişimin öncüsünün duyarlılığın olduğu ve toplumsal etkileme gücü yüksek kuruluşlardır (Bayraktar, 2014: 37). STK toplum için çalışan ve bu doğrultuda faaliyet yapan, kar amacı gütmeyen, demokratik işleyişe sahip, gönüllü olarak bir araya gelen bireylerden oluşan örgütlenmelerdir (Uğur, 2011:25).

STK'lar gönüllü bireylerin bir araya geldiği örgütlerdir. STK'larda insan kaynaklarının önemli bir bölümünü gönüllüler oluşturmaktadır. Gönüllüler, maddi bir beklentisi olmaksızın uzmanlık bilgisini, emeğini, zaman ve enerjisini sunan kimselerdir (Kurt ve Taş, 2015: 205). Aynı amaçla bir araya gelen bireylerin

oluşturdukları STK'lar, toplumda farklı amaçlarla oluşmuş birçok STK'nın ortaya çıkmasını sağlamışlardır. Çeşitliliğin örgütlülüğe dönüşmesi şeklinde ifade edilebilecek bu olgu, toplumun çoğulcu bir yapı içinde bulunmasına yol açmaktadır (Özer, 2008: 93).

STK'ların varlığı bir ülkenin sosyal gelişmişlik düzeyinin göstergesidir (Erkal, 2008, s. 22). STK'lar ancak demokratik toplumlarda varlık gösterebilmekte ve birtakım faaliyetler yürütebilmektedir. Aynı zamanda halkın isteklerinin yöneticilere ulaştırılmasında önemli araçlardan birisi olan STK'lar, günümüzde hem katılımcı hem de çoğulcu demokrasinin bir aracı haline gelmeye başlamaktadır. STK'lar toplumla devlet arasında köprü işlevi görmek ve bu bağlamda toplumdaki bireylere kendilerini daha iyi ifade etme olanağı tanımaktadır. STK'lar çeşitlikleriyle toplumda uzmanlaşma ve farklılaşmayı sağlamaktadır. Çoğulcu bir toplumda farklılaşma ve uzmanlaşma, toplumsal refah ve bireysel mutluluğa katkı yapmaktadır. Bu sayede bireyler kendilerini daha iyi ifade edebilmekte ve sorunların çözümü için uygun fırsat ve yöntemler bulabilmektedir (Şahin, 2007, s. 41).

Öte yandan, STK'lar ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel işlevleri yerine getirerek, insanı evrensel değerlere dayalı bir değişim içine sokmayı amaçlamaktadır. Bu kuruluşların her biri farklı bir toplumsal problem ile uğraşmakta onlara çözüm yolları aramaya çalışmaktadır. Böylece toplum daha çoğulcu ve katılımcı hale gelmektedir (Şenkal, 2019: 100). STK'lar başka örgütlenmelerden farklı olarak toplumsal iyiye katkıda bulunmak amacıyla kurulmuşlardır. İnsanlar, topluluğun belirlediği ortak iyiye ulaşma konusunda birlik ve dayanışma duygusu ile STK'larda bir araya gelirler. Bu kuruluşlar ekonomik, politik, kültürel ve sosyal yapıda eksik olanın tamamlanması ya da yanlış olanın dönüştürülmesi çabalarının altında, ortak iyinin mümkün olan en geniş insan topluluğu için yaygınlaştırılmasını amaçlamaktadır (Dursun, 2008: 28). Bu doğrultuda STK'lar hem yerel hem de uluslararası politikaları etkilemeyi ve değiştirmeyi amaçlamaktadır. Sosyal politika bağlamında değerlendirildiğinde ise demokrasiye uygun hakların kazanılması, toplumdaki dengesizliklerin giderilmesi yönünden çalışmalar yapmaktadır. Aynı zamanda STK'lar ulusal ve uluslararası seviyede örgütlenerek ve iş birliğine giderek hükümetlerin sosyal politika oluşturma süreçlerini etkileyebilmektedir (Uğur, 2011: 27). STK denildiğinde çok geniş bir yelpaze karşımıza çıkmaktadır. Bunlar; meslek odaları, yardım kuruluşları, kadın kuruluşları, platformlar, yerel birlikler, sendikalar, kar amacı gütmeyen kuruluşlar, dernekler, vakıflar, dini kuruluşlar, kooperatifler vb.

gibidir. Hepsinin ortak noktası ortak hedef doğrultusunda birleşen bireylerden oluşmasıdır

Gelişmekte olan ülkelerde STK'lar, kalkınmanın gerçekleştirilmesi ve tabana yayılması ile ilgili önemli görevler üstlenmektedir (Şahin, 2007: 43). Küreselleşme ile birlikte STK'ların da rolleri değişmiştir. Günümüzde uluslararası boyutta faaliyet gösteren birçok STK ortaya çıkmıştır. Dünyanın herhangi bir ülkesinde yaşanan sorunlar, o ülkede yaşayan insanları ya da farklı ülkelerde yaşayan insanları etkiliyorsa, sorunları gidermek amacıyla bu kuruluşlar faaliyette bulunarak, sorunların çözülmesine katkı sağlamaktadır (Şenkal, 2019:105).

1.4.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal Güvenlik Sistemindeki Yeri ve Faaliyetleri

Sosyal devlet, her geçen gün artan toplumsal sorunların neden olduğu sosyal risklere karşı devlete vatandaşlık bağıyla bağlı olan bireylerin refahını artıracak, insan onuruna yaraşır asgari yaşam standardını oluşturacak ve sosyal ihtiyaçlarının sağlanması için gerekli önlemleri alacak uygulamalar yapmaktadır (Cengiz, 2018, s. 24). Sosyal devlet, bu uygulamaları sosyal güvenlik çatısı altında gerçekleştirmektedir. Sosyal güvenlik, değişen dünyada bireylerin tek başına kalmasına izin vermeyen, sosyo-ekonomik durumda gelişme sağlayan, sosyal devlet fikrinin bir ürünüdür (Alper ve Tatlıoğlu, 1994: 18-19). Bir toplumda STK'ların gelişimi, o ülkenin demokratik olması ile mümkün olmaktadır (Emini, 2013: 49)

Sosyal güvenlik, bireylerin fiziksel, sosyo-ekonomik aynı zamanda meslekleri ile ilgili karşılaştıkları olumsuzlukları gidermeyi amaçlamaktadır (Güzel ve Okur, 1998:2). Sosyal güvenlik, bireylerin kendi istekleri dışında karşılaştıkları olumsuz durumlar karşısında farklı kurum ya da kuruluşların oluşmasına olanak sağladığından dolayı (Bulut, s. 59-60), sosyal güvenlik hizmetinin verilmesinde tek kaynağın devlet olduğu görüşü zamanla değişmeye başlamıştır. Devletlerin ilgili birimleri STK'lar ile iş birliğine giderek sosyal güvenlik alanında, ortak çalışmalar yürütmeye başlamıştır. Bu doğrultuda sosyal güvenlik işlemleri devletin yerine getirmesi gereken bir yükümlülük olmasına rağmen, devletin yeterli olamadığı durumlarda STK'lar devreye girmekte ve sosyal güvenlik işlemlerinin yerine getirilmesinde önemli bir rol üstlenmektedir (www.ailevecalisma.gov.tr). Toplumdaki bireyler, karşılaşılabilecekleri farklı durumlarda etkinlik sağlayabilmek adına

birlikteliğe gerek duymakta ve bundan dolayı, STK’larda bir araya gelebilmektedir. Böylece, STK’lar bireylerin sorunlarını ve ihtiyaçlarını dile getirmekte ve bu sayede çözüm önerileri geliştirilmektedir (Özer, 2008, s. 92). STK’ların gönüllü, özerk, kar amacı gütmeyen, vizyoner ve idealist bakış açıları bu kurumlara “sosyal girişimci” bir karakter kazandırmaktadır (Duran, 2010: 538).

Sosyal güvenlik ile STK’nın bağı ülkemizde önceki devirlere dayanmaktadır. Osmanlı Devleti döneminde sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetleri İslam dini emirlerine aykırı olmayan geleneksel yapılar üzerinden işlemekteydi. Bu bağlamda zekât, fitre, adaklar, kurban, kefaretlar ve diğer sadaka türleri Osmanlı Devleti döneminde sık başvurulanan sosyal hizmet ve sosyal yardım yöntemleri olmuştur. Demokratikleşme neticesinde yaşanan değişim ile beraber, demokratik anlayışın bireylere olduğu gibi, toplumu meydana getiren sosyal grup ve sınıflara da kendi sorunlarını çözme olanağı tanımış ve ortak sorunlarına çözüm arayışında olan bireyler, sosyal gruplar ve sınıflar STK’ların ortaya çıkmasını sağlamıştır.

21. yüzyılda yaşanan sosyal politika problemlerinin çözilememesi, STK’ların önemini ülkemizde de arttırmıştır. STK’ların amaçları birçok yönden sosyal politikanın amaçları ile benzerlik göstermektedir. Sosyal politika açısından STK’ların iki fonksiyonu bulunmaktadır. Bunlardan biri, demokratik hakların kazanılması ikincisiyse, ekonomik olarak bireyler ve gruplar çerçevesinde meydana gelen adaletsizliğin önlenmesi amacıyla politikalar oluşturmalarıdır.

STK’lar gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde sosyal hayata ve değişime katkıda bulunmaktadır (Şenkal, 2003, s. 100-105). Sağladıkları bu katkılarla devletin sosyal güvenlik sistemine destek olmaktadır. Diğer yandan, STK’lar yoksullukla mücadelede nakdi yardımın dışında doğrudan hizmet sunumu gibi destekleyici nitelikteki eğitim ve sağlık hizmetleri faaliyet alanlarının planlanmasında da rol oynayabilmektedir (Demircan, 2007:19-20).

Devlet-STK ilişkisi genel bir perspektifte ele alındığında; “yardımcı”, “tamamlayıcı” ve “daha az müdahaleci” ilişki olmak üzere üç farklı biçimde şekillendiği görülmektedir. Yardımcı olarak ifade edilen ilişki, devlet marifetiyle gerçekleştirilmeyen hizmetlerin STK’lar marifetiyle gerçekleştirildiği durumlara karşılık gelmektedir. Devletin ortaya çıkan taleplere yeterince karşılık veremediği durumlarda, STK’ların bu alandaki rolünün ortaya çıktığı veya genişlediği görülmektedir. Bu ilişki durumunda, kamunun sosyal politika harcamaları ve STK harcamaları arasında negatif bir kolerasyona rastlanır. Bir anlamda, devletin

harcamaları ve hizmet alanı genişledikçe STK'ların harcamalarında azalış görülür. Tamamlayıcı ilişkide ise, STK'lar hizmet üretimi sürecinde devletin partneri ve genel anlamda kamunun finanse ettiği hizmetlerin dağıtım rolünü üstlenmektedir. Bu pozisyonda, devlet ve STK harcamaları arasında pozitif bir korelasyon vardır. Bir anlamda, devletin harcamaları artış gösterdikçe, STK'ların hizmetlerine olan katkıları da artış göstermektedir. Daha az müdahaleci ilişkide STK'lar, devleti kamu sorumluluğunun yerine getirilmesi ve hizmet üretimi doğrultusunda sürekli olarak teşvik etmektedir. Bu ilişki biçiminde STK'ların diğer iki ilişki biçimine göre daha düşük bir seviyede müdahalede bulunması söz konusudur (Yeter, 2019: 225-226). STK'lar devletin zaman zaman eksik ya da etkisiz kaldığı alanlarda özellikle sosyal konularda bilhassa da yoksulluğu önleyici politikalarda onu tamamlayan ve geliştiren hedef ve ilkelerle ona yardımcı olacak şekilde katkıda bulunan kurumlardır (İlter, 2009: 18). Yoksullukla mücadelede temel yönelim; dayanışma ağlarının güçlendirilmesidir. Bu dayanışma ağları ise; STK'lar tarafından sağlanacaktır (Özpınar, 2006: 291). Yoksullukla mücadelede, STK'lar devletin etkisiz kaldığı alanlarda devreye girerek onu tamamlaması yoksulluk sorununun çözümüne önemli katkılar sağlayacaktır (İlter, 2009: 59).

STK'ların, "birlikte hareket etme" fikri bağlamında toplumdaki gelişmenin artırılması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda STK'lara duyulan ihtiyaç artmıştır. STK'lar toplumsal refahın sağlanması adına birçok çalışma yapmaya başlamış ve bunu amaç edinmiştir. STK'lar özellikle küreselleşme ile birlikte daha önemli hale gelmeye başlamışlardır (As, 2017: 34). Öte yandan, sosyal hizmet ve sosyal yardım noktasında aile-içi yardımlaşma devam etse de modern zamanda muhtaç bireylerin ihtiyaçlarını karşılama noktasında yeterli olmamaktadır. Küreselleşmeyle beraber ihtiyaçların farklılaşması devletin yeni düzenlemeler yapmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu amaçla devlet, tüm vatandaşlarına sosyal hizmet ve sosyal yardım götürebilmek için çalışmalar yapmaktadır. Ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde STK ile olan işbirliğinin merkezi ve yerel yönetimlerin kaynak ve imkanlarının yetersiz kaldığı sağlık, eğitim, sosyal hizmetler gibi alanlarda sosyal yardım ve dayanışma ilkesi temelinde devreye girdiği görülmektedir. STK'ların da yer aldığı bir koordinasyonun oluşturulması, mevcut sosyal yardım kurumsal kapasitesinin geliştirilmesine olumlu katkı sağlamaktadır. Belirlenen tarzda gelişmiş bir kurumsal kapasitenin, aynı zamanda, kurumların gelir dağılımının iyileştirilmesine ve yoksulluk karşıtı

uygulamalar konusundaki istatistik ve araştırma faaliyetlerinin kalitesine de olumlu yönde katkı yapacağı açıkça görülmektedir (Zengin, Şahin, ve Özcan, 2012: 141).

Özellikle, 1999 yılında yaşanan Marmara Depremi STK'ların sosyal hizmet ve sosyal yardımlara önem vermesinin gerekliliği düşüncesini arttırmıştır (Dönmez, 2010: 31). Böylelikle, sosyal güvenlik alanına giren sosyal hizmet ve sosyal yardım uygulamalarında STK'lar aktif rol almaya başlamış, kamu kurumları ile işbirliği içerisinde birçok projede yer almıştır. Günümüzde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı gerçekleştirmiş olduğu çeşitli projeleri STK'lar ile birlikte yürütmektedir (<https://www.ailevecalisma.gov.tr>, 2019).

STK'lar, merkezi ve genel yönetimin dışında kalsalar da gerektiğinde ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği içine girebilmektedir. Bu işbirliği bazı durumlarda sosyal hizmet ve sosyal yardımların yapılması yönünde karşımıza çıkmaktadır. Bazı durumlarda ise STK'lar ilgili yasal düzenlemelerin yapılması konusunda, kamuyu teşvik edici durumda olmaktadır. Sosyal hizmet ve sosyal yardımlar, bireylerin istemleri dışında karşılaştıkları sorunlarla yoksul ve bakıma muhtaç duruma düşenlere, insan onuruna yaraşır bir yaşam düzeyi sağlamak amacıyla devlet ya da özel kuruluşlar tarafından sosyal ve ekonomik hizmet ve yardımlar sunulmasını amaçlar (Tuncay, 2002: 74). Dünyada yaşanan neo-liberal dönüşümle birlikte, sosyal hizmet ve sosyal yardımların sunumunda, özel sektöre ve STK'lara sorumluluklar getirilmektedir (Reçber, 2019: 733). Sonuç olarak STK'lar sosyal güvenlik sisteminde sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerini sağlayıcı olarak kendilerine önemli bir yer elde etmişlerdir.

1.4.3. Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşları

1.4.3.1. Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarının Gelişimi ve Türleri

Bürokratik bir devlet olarak Osmanlı devletinin en belirgin özelliği merkez ile çevre arasında uzaklık olmasıdır. Çevreden bağımsızlığı ve bu anlamda sahip olduğu özerklik devletin kendine özgü örgütlenme ve yapılanma biçimini ortaya çıkarmıştır. Devlet otoritesinin oluşturduğu "merkez" ile halk kesiminin oluşturduğu "çevre" arasında Hegel'in tanımladığı anlamda aracı kurumları görmek mümkün değildir (Çaha, 1994: 83). 1860'ların sonlarına doğru Osmanlı'da Batıdaki sivil toplum örgütlenmelerine benzer kuruluşların ortaya çıkışı artmıştır. Batı benzeri STK'ların

Anayasal özgürlükler ve parlamenter temsil sisteminin gelişmesine katkıda bulunduğu diğer bir ifade ile paralel seyreden gelişim süreciyle benzerlik gösterdiği görülmektedir (Akçeşme, 2012: 210). Osmanlı’da resmi olarak bu kuruluşlar Tanzimat ile oluşmuş ve Cemiyetler Kanunu’nun kabul edilmesiyle birlikte hızlanmıştır (www.islamansiklopedisi.org.tr).

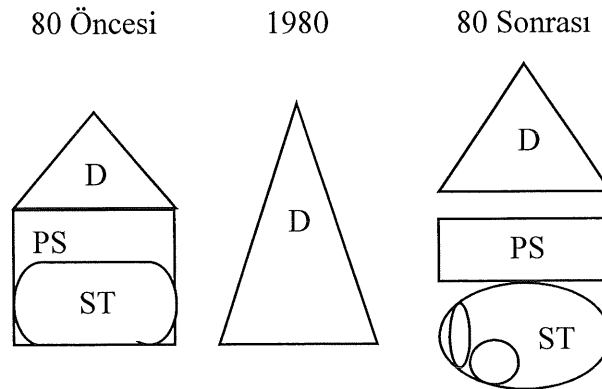
Cumhuriyetin ilanından sonra, STK’lar konusunda yeni düzenlemeler yapılmıştır. Dernekler Kanunu’ndaki düzenlemeler de beraberinde gelmiştir. Dernekler Kanunu’ndaki düzenlemelerle birlikte meslek kuruluşları ve esnaf kuruluşları konusunda yeni düzenlemeler yapılmıştır. Dinsel örgütlenmelerin başında sayılan tarikatlar “tekke ve zaviyeler” cumhuriyetin ilanından sonra kapatılmıştır. Takrir-i Sükûn Kanunu ile birlikte dernekleşmede ciddi bir düşüş yaşanmıştır. 1927 yılında kurulan dernek sayısı 31, 1928 yılında 19, 1929 yılında 5, 1930 yılında 20 olarak tespit edilmiştir (Yücekök, Turan ve Alkan: 119-120). 1930 yılından itibaren başlayan STK’ların kapatılması süreci II. Dünya Savaşı boyunca da sürmüştür. STK’ların gelişiminde 1946 yılında değiştirilen Cemiyetler Kanunu’nun önemli bir yeri vardır. Bu doğrultuda dernek kurulması önemli ölçüde kolaylaştırılmıştır. 1946 ve sonrası dönem, sivil toplumun yeniden oluşmaya başladığı bir devir olarak görülmektedir. Bir başka ifade ile Tanzimat, Meşrutiyet ve tek parti döneminde başlayan, fakat iktidardakilerin ve elit kesimin baskıları sebebiyle gelişim gösteremeyen sivil toplum, çok partili döneme geçişle birlikte yeniden canlanmaya başlamıştır. 1950 seçimleriyle iktidara gelen Demokrat Parti uygulamış olduğu politikalar ile sivil toplumun önünü açmıştır. Bu dönemde sivil toplum ortamının önündeki engeller kaldırılmıştır. Açılan siyasal parti ve dernek sayısında önemli artış görülmüştür. 1960’lı yıllardan sonra yaşanan özgürlükçü politikalar ile STK’ların sayısında artış yaşanmıştır. 1961 Anayasası ile dernek kurma hakkı genişletilmiştir. 1971’deki 12 Mart muhtırası sonrası Anayasa ile derneklere sınırlama getirilmiştir. Yeni Dernekler Kanunu 1972 yılında kabul edilmiştir. Bu Kanun ile sınırlamalar düzenlenmiştir (www.islamansiklopedisi.org.tr).

Tarihsel olarak ülkemizde STK’ların ortaya çıkışı demokratik batı ülkelerinden farklı olarak gerçekleşmiştir. 1980’li yıllardan sonra demokratikleşmenin gelişmesine paralel olarak, artmaya başladığı, sivil toplum hareketlerinin canlanmaya başladığı görülmektedir (Erdoğan Tosun, 2001: 325). Aynı zamanda, bu dönemde STK’lar olarak çevre kuruluşlarının kurulması önem kazanmıştır. 1972 yılında toplanan Stockholm Konferansı’nda alınan kararlar bağlamında, dünyanın yaşam hızla yok

olduğu gerçeği üzerine, önlemler alınması öngörülmüş ve 1980 yılından itibaren ülkemizde de bu ekseninde çevre kuruluşları kurulmaya başlamıştır (Güneş ve Güneş, 2003:138).

Diğer yandan, yaşanan ekonomik krizler iş adamı derneklerinin de ön plana çıkmasını sağlamış ve iş adamlarına yönelik dernekler kurulmaya başlamıştır. Günümüzde bu tür derneklerin ekonomi üzerinde etkili olduğu görülebilmektedir. Toplum hayatında sosyal adaleti sağlamak ve sosyal eşitsizlikleri azaltmak amacıyla, Anayasa’larda bireylere sağlanan ekonomik ve sosyal hakların Anayasa ile oluşturulacak kurumlarla koruma altına alınması, değişen ve gelişen dünyada birey ve toplum ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde düzenlenmesi sağlanmalıdır (Akdemir & Kirtiş, 2010). 1982 Anayasası’nın 33. maddesi’nde “Dernek Kurma Hürriyeti” düzenlenmiştir (Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı, 2011: 9).

Şekil 1: Türkiye’de Sivil Toplumun 1980 Öncesi ve Sonrası Özellikler

Kaynak: Eraslan, L. (2011). Sivil Toplum ve Eğitim. 1. Baskı, Ankara: Maya Akademi.

Bu şekilde üçgen, devletin (D) hiyerarşik yapısını; dikdörtgen, politik sistemin(PS) kurumsallığını; daire ise, sivil toplumun hareketliliğini temsil etmektedir. Bu grafiğe göre 1980 öncesi dönemde sivil toplum ve politik yaşamın birlikteliği açıkça görülmektedir. Bu dönemde politik yaşam ile sivil toplum ilişkisinin ideolojilerden üretilen değer üzerinden bir ilişkisi olduğu görülmektedir. 1980’li yıllarda politik yaşamın kısıtlanması ile devletin belirgin hâkimiyetin varlığı görülmektedir. 1980 sonrası dönem ise devlet, politik sistem ve sivil toplum arasında bir farklılaşmayı göstermektedir. 1980’li yıllarda başlayan gelişmelerin oluşturduğu yeni toplumsal ortam, esas olarak 1990’lı yıllarda ortaya çıkmış ve bu dönem sivil toplum faaliyetlerinin etkili ve önemli hatta bazı zaman merkezi faaliyetler olmasına

da tanıklık etmiştir. Bu dönemde STK'lar toplumsal birçok alanda birtakım etkinlikler gerçekleştirerek varlıklarını topluma iyice benimsetmişlerdir (Eraslan, 2011: 148).

1990'lı yıllarla beraber sivil topluma ilginin artmasıyla Haziran 1996'daki Habitat II çalışmalarına hazırlık amacıyla, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve Tarih Vakfı'nın ortak projesine dayanarak Mayıs 1996'da Sivil Toplum Kuruluşları Bilgi Merkezi kurulmuştur. Yine aynı proje kapsamında yayınlanan "Önde Gelen STK'lar-Araştırma Raporu" (1998) ve "Tanzimattan Günümüze İstanbul'da STK'lar" (1998) adlı yayınlar ile STK'lara ilişkin üç Sempozyumun kitaplaştırıldığı "Sivil Toplum Kuruluşları - Üç Sempozyum" (1998) adlı yapıtlar, STK'lar hakkında ilgililere gerekli bilgileri vermektedir (Akatay ve Sevinç, 2004: 96).

2000'li yıllarda ülkemizde değişim ve gelişim başlamıştır. Bu süreçte Türk kamu yönetiminde, diğer alanlarda olduğu gibi, çok kapsamlı reformlar gerçekleştirilmiştir. Reformların içeriğine bakıldığında dünya genelinde etkili olan iyi yönetim anlayışının ana unsurlarından şeffaflığa, hesap verilebilirliğe ve katılımcılığa vurgu yapıldığı görülmektedir. Bu çerçevede STK'ların kamu yönetiminin karar verme mekanizmalarına katılımını sağlamaya yönelik yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bunlar arasında kent konseylerinin kurulması, bölgesel düzeyde kalkınma ajanslarının kurulması sayılabilmektedir (Akdemir ve Kirtiş, 2010: 400).

1999 yılında AB üyeliğine adaylığı onaylanan ülkemizin 2004 yılı sonunda "Kopenhag siyasi kriterlerini karşıladığına karar verilmesiyle" 2005 yılında üyelik müzakerelerine başlaması süreci sivil toplum alanında canlanmayı sağlamıştır. "Demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve azınlıklara saygı gösterilmesini ve korunmasını garanti eden kurumların varlığı" anlamına gelen Kopenhag siyasi kriterlerini sağlamak için, 2001 yılından başlayarak 2005 yılına kadar olan dönem içinde Anayasa değişiklikleri ve çeşitli yeni yasal düzenlemelerle hak ve özgürlük alanları genişletilmiştir. Böylelikle STK'ları doğrudan ilgilendiren konularda köklü değişikliklere gidilmiştir (İçduyu, Meydanoğlu, Sert, 2011: 58).

Ülkemizin ilk uluslararası karşılaştırmalı ve en kapsamlı sivil toplum araştırma projesi CIVICUS Sivil Toplum Endeksi Projesi (STEP)'dir. Proje, ülkemizde sivil toplum sektörünün durumuyla ilgili değerlendirmeye sahiptir. STEP, sivil toplum sektörünün son yıllarda geçirdiği değişimi bilimsel bir çerçeveden gözlemleme imkânı sunmaktadır. Eş zamanlı olarak elli üç ülkede gerçekleştirilen STEP dünyada sivil toplumun durumunu değerlendirmeyi amaçlamakta ve bulgularını sektörün zayıf ve

güçlü yönlerini de göz önüne alarak sivil toplum paydaşlarının analizleri ve faaliyet planları ile birleştirmektedir. Bu projeyle, vatandaşların STK'lara katılım süreci, STK'ların toplumsal ve siyasal sorunlara etkisi, devlet-özel sektör ve sivil toplum ilişkisinin durumu gibi ülkemizde sivil toplum sektörünün betimsel analizine yönelik konular irdelenmektedir (www.step.org.tr).

Ülkemizde, küreselleşmenin yansımaları ve son 20 yılda yaşanan, ekonomik, toplumsal, siyasal değişimler beraberinde STK'ların da değişmesini sağlamıştır. Devletin sert güce dayalı politikaları karşısında STK'lar önemli ölçüde yumuşak güce sahiplerken, bilgi devrimi ve küreselleşme ile güçleri önemli oranda artmıştır. Özellikle ekonominin pozitif anlamda yaşadığı değişimlerin yarattığı kaynak zenginliği, STK'ları doğrudan etkilenmiştir (Bulut, 2016: 1).

Farklı yasal statüler açısından ülkemizde aşağıdaki türlerde STK'lardan söz edilebilir.

- Vakıflar
- Dernekler
- Sendikalar
- Meslek kuruluşları
- Kooperatifler
- Birlikler
- Siyasi Partiler

- Vakıf

Arapça bir sözcük olan 'vakf'; sözlük anlamı "tamamen verme, büsbütün verme" anlamına gelmektedir. Türk Medeni Kanunu'nda göre vakıf; gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleri ile oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır. Vakıf, eski zamanlardan beri yardımlaşma ve dayanışmanın yaşandığı yerlerdir. Vakıflar, aynı zamanda, servetin zengin kesimlerden toplumun daha yoksul kesimlerine doğru akışını önemli ölçüde gerçekleştirerek sosyal dengelerin kurulmasında ve sosyal bütünleşmenin sağlanmasında, içtimaî barışın sürekliliğinde, sınıf çatışmalarının önlenmesinde, kamunun hizmet taleplerinin yerinde karşılanmasında, siyasî ve ekonomik istikrarın

sağlanmasında da merkezî yönetimlerin en büyük yardımcıları olmuşlardır (www.vgm.gov.tr).

5737 Sayılı Vakıflar Kanununda (mad. 3) vakıflar, mazbut, mülhak, cemaat ve esnaf vakıfları ile yeni vakıflar olmak üzere 5 grupta incelenmiş olup aşağıda yer almaktadır:

- Mazbut vakıf: Bu Kanun uyarınca Genel Müdürlükçe yönetilecek ve temsiledilecek vakıflar ile mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin yürürlük tarihinden önce kurulmuş ve 2762 sayılı Vakıflar Kanunu gereğince Vakıflar Genel Müdürlüğünce yönetilen vakıfları,

- Mülhak vakıf: Mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin yürürlük tarihinden önce kurulmuş ve yönetimi vakfedenlerin soyundan gelenlere şart edilmiş vakıfları,

- Cemaat vakfı: Vakfiyeleri olup olmadığına bakılmaksızın 2762 sayılı Vakıflar Kanunu gereğince tüzel kişilik kazanmış, mensupları Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan Türkiye'deki gayrimüslim cemaatlara ait vakıfları,

- Esnaf vakfı: 2762 sayılı Vakıflar Kanununun yürürlüğünden önce kurulmuş ve esnafın seçtiği yönetim kurulu tarafından yönetilen vakıfları,

- Yeni vakıf: Mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi ile 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre kurulan vakıfları tanımlamaktadır.

Vakıfların içtimâî, iktisâdî ve ilmî yönlerden pek çok faydaları bulunmaktadır. Gelişmiş toplumlarda sosyal yardım ve dayanışmanın olduğu vakıflar önemli bir yere sahiptir (Soysaldı, 2002: 395-397).

Ülkemiz sosyo-ekonomik yaşamında yüzyıllarca görev yapan vakıfların yerine getirdiği hizmetlere bakıldığında, bunların dini, ekonomik ve toplumsal amaçlı oldukları görülmektedir. Ayrıca, vakıf hizmetlerinin önemli bir kısmının toplumsal hizmetlere ayrıldığı görülmektedir (Özdemir, Başel, Şenocak, :181).

- Dernek

Dernekler yasal olarak Dernekler Kanununda belirlenmiştir. Bu doğrultuda dernek, “ortak amacı gerçekleştirmek için, en az yedi gerçek veya tüzel kişinin bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek sureti ile oluşturdukları tüzel bir kişiliğe sahip topluluklardır” (Dernekler Kanunu, 2004) şeklinde tanımlanmaktadır. 2019 verilerine baktığımızda, ülkemizde 116068 adet faal dernek bulunmaktadır

(www.dernekler.gov.tr). Bu derneklerden 402 adeti ise kamu yararına çalışan dernek statüsündedir. Bu bağlamda, demokratik ülkelerde STK'ların olması önemli bir göstergedir ve STK'ların en büyük kesimini ise dernekler oluşturmaktadır (Güner, 2013: 36-38).

- Sendika

Sendika işçilerin veya işverenlerin iş, kazanç, toplumsal ve kültürel konular bakımından çıkarlarını korumak ve geliştirmek için bir araya gelerek kurdukları birlik (www.tdk.gov.tr, 2019) olarak tanımlanmaktadır. Kökeni Antik Yunan dönemine kadar dayanmaktadır. Endüstri Devrimi ile sendika önem kazanmıştır. Bu dönemde yaşanan olumsuz iş koşulları nedeniyle işçiler örgütlenmeye başlamışlardır. Dünyada yaşanan gelişmeler ile birlikte sendika kavramında yer alan “işçiler” ifadesi zamanla tüm çalışanlar şekline dönüşmüştür (Cerev ve Yenihan, 2016: 151). Ülkemizde sendikacılık 1946 yılında yasallık kazanmış, 1947 yılında 5018 sayılı ilk Sendikalar Kanunu yürürlüğe girmiştir (Adnan, 2003: 2-3). Daha sonra 1983 yılında 2821 sayılı Sendikalar Kanunu yayımlanmıştır. Şuan yürürlükte olan 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunun 2012 yılında yürürlüğe girmiştir. Kanunda sendika şu şekilde tanımlanmaktadır: “İşçilerin veya işverenlerin çalışma ilişkilerinde, ortak ekonomik ve sosyal hak ve çıkarlarını korumak ve geliştirmek için en az yedi işçi veya işverenin bir araya gelerek bir işkolunda faaliyette bulunmak üzere oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kuruluşlardır.”

- Meslek Kuruluşları

Belli bir meslek sahibi bireylerin bir araya gelerek oluşturdukları kuruluşlardır. Burada amaç mesleğin getirmiş olduğu sorunların çözülmesi, yardımlaşmanın yapılmasıdır (İçduyu, Meydanoğlu, ve Sert, 2011: 62). 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu'nda, meslek kuruluşlarının amacı, “meslekî ve teknik ihtiyaçlarını karşılamak, meslekî faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlerine uygun olarak gelişmelerini ve meslekî eğitimlerini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleriyle ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak, meslek disiplini ve ahlâkını korumak” (madde 1) şeklinde ifade edilmektedir.

- Kooperatif

Uluslararası Kooperatif Birliği (ICA) kooperatifi, bireylerin gönüllü olarak birleşip ortak ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını ve beklentilerini müştereken sahip olunan ve demokratik kurallarla yönetilen bir işletme vasıtası ile karşılamak için oluşturdukları özerk bir kuruluş olarak tanımlamaktadır (ICA, 1995). İngiltere’de endüstrileşme süreciyle birlikte çalışma şartlarındaki değişim karşısında ekonomik anlamda korumak ve hayat şartlarını iyileştirmek isteyen işçilerin 1844 yılında bir araya gelmesi ile ortaya çıkmıştır (McPherson, 2017: 40). Diğer bir ifade ile birleşerek güç kazanma düşüncesinden doğmuştur. Üyelerine ekonomik işbirliği sağlamaktadır (Uysal ve Akın, 2011:40). Ülkemizde şuan yürürlükte olan 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu 1969 yılında yayımlanmıştır. Bu kanunda kooperatif “Tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklar” (madde 1) şeklinde tanımlanmaktadır.

- Birlikler

Federasyonlar veya konfederasyonlar olarak da bilmektedir. Dernek, vakıf, kooperatif, sendika ya da meslek kuruluşlarının kendi aralarında birleşerek kurmuş oldukları yapılardır (İçduyu, Meydanoğlu ve Sert, 2011: 62). 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanununda, konfederasyonlar şu şekilde tanımlanmıştır: “Değişik işkollarında en az beş sendikanın bir araya gelmesi suretiyle meydana getirdikleri tüzel kişiliğe sahip üst kuruluşlara konfederasyon” denilir. Konfederasyonun üyelerinin çalışma ilişkilerinden doğan ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek amacı ile kurulması gerekmektedir (Demir, 2007: 21-22).

- Siyasi Partiler

Modern demokrasilerde yönetilenlerin yönetime katılabilmeleri esas itibarıyla siyasal partiler aracılığıyla gerçekleşmektedir. T.C. 1982 Anayasasının 68. madde'si "Siyasi partiler siyasal hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır." cümlesiyle siyasal partilerin demokrasi noktasında etkinliğini ve uygulamasının vazgeçilmez olduğunu göstermektedir (Tezcan, 2013: 37). Siyasal partiler, Anayasa ve kanunlara uygun olarak; milletvekili ve mahalli idareler seçimleri yoluyla, tüzük ve programlarında belirlenen görüşleri doğrultusunda çalışmaları ve açık propagandaları ile milli iradenin oluşmasını sağlayarak demokratik bir devlet ve toplum düzeni içinde ülkenin çağdaş medeniyet seviyesine ulaşması amacını güden ve ülke çapında faaliyet göstermek üzere teşkilatlanmış tüzel kişiliğe sahip kuruluşlardır. Siyasal partilerin kuruluşu, organlarının seçimi, işleyişi, faaliyetleri ve kararları Anayasada nitelikleri belirtilen demokrasi esaslarına aykırı olamaz (Siyasi Partiler Kanunu, 1983, madde 3-4). Siyasal partiler demokratikleşmede önemli yer tutmaktadırlar (Dağ & Irk, 2012: 42). Bu bağlamda demokrasilerin sağlıklı işleyebilmesi için siyasal partilerin etkin katılımı zorunludur.

1.4.3.2. Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşlarının İncelenmesi

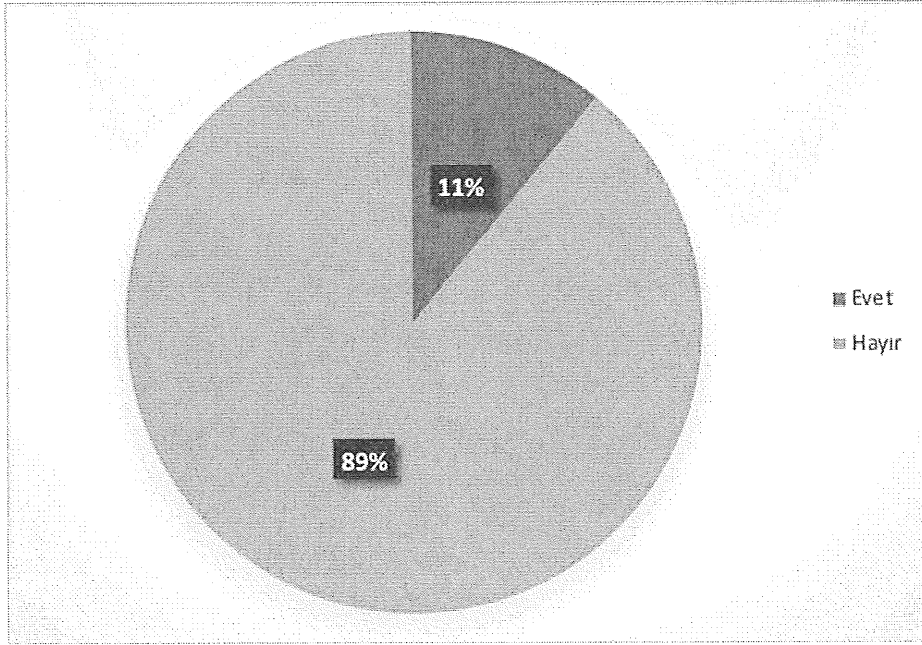
STK'lar devlet teşviklerinin yanında harici teşvikler oluşturma kabiliyetleri, çok yönlülük, hitap edilen kesime yakın olma, uygulamaya yönelik veri hakimiyeti bağlamındaki hususlarla ekonomik ve sosyal ilerlemeye, sosyal bilincin gelişmesine ön ayak olmaktadır. Özellikle haberleşme ağlarında günümüz teknolojik gelişmelerinin sağladığı kolaylıklarla STK'lar küresel veriye rahat erişebilir ve bu veriyi paylaşabilir hale gelmiştir. Böylece ortak problemlere birlikte çözüm aramanın önü açılmış, birlikte hareket etme şansı doğmuştur (www.tusev.org.tr). 2000'li yıllarda ülkemizin gelişmesi yönünde önemli değişim ve dönüşümler yaşanmıştır. Bununla birlikte STK'ların da geliştiği görülmektedir (Cicioğlu, 2013: 37).

Ülkemizde STK'lar güncel olan ekonomik problemlere, beşeri ve doğa ile ilgili problemlere sosyal birlikteliği sağlamanın yanında harici destekler bulma kabiliyetleriyle faydası yadsınamayacak bir değer olgusu taşımaktadır. STK'ların halkın içinde, fayda sağlanacak topluluk ile temas halinde bulunması, son söz söyleyenler ile bunlardan yararlanacakların ortasında taşıyıcı ve aktarıcı bir misyon

yüklenmelerini gerekli kılmış ve kamunun yereldeki idarelerine destek sağlamalarına olanak tanımıştır. Kent Konseyleri bu duruma emsal gösterilebilecek güzel bir oluşumdur ve yarının getirdiği yeniliklerle bu oluşumların daha ileriye taşınmasına gereksinim duyulmaktadır (www.tusev.org.tr, 2019).

STK'ların yer aldığı siyasi, ekonomik, kültürel alan onların gelişmesi açısından önemlidir. Ülkemiz de Dernekler Dairesi'nin açıkladığı verilere göre, STK sayısı her geçen gün artmaktadır. Buna rağmen vatandaş katılımı beklenen seviyelere gelememiştir. Katılımın düşük olmasının nedenleri arasında bireylerin STK hakkında yeterince bilinç sahip olamamaları gelmektedir. STK kültürünün bireylere erken yaşlardan itibaren kazandırılması gerekmektedir. Bu kültürün kazanılması bireylerin aidiyet duygularını arttıracak, toplumda yalnızlaşmayı engelleyecektir. 2013 yılında yapılan STK algı araştırmasına göre ülkemizde herhangi bir dernek ya da vakfa üye olanların sayısı %11 seviyelerindedir. Bu rakam ülkemiz açısından oldukça düşüktür.

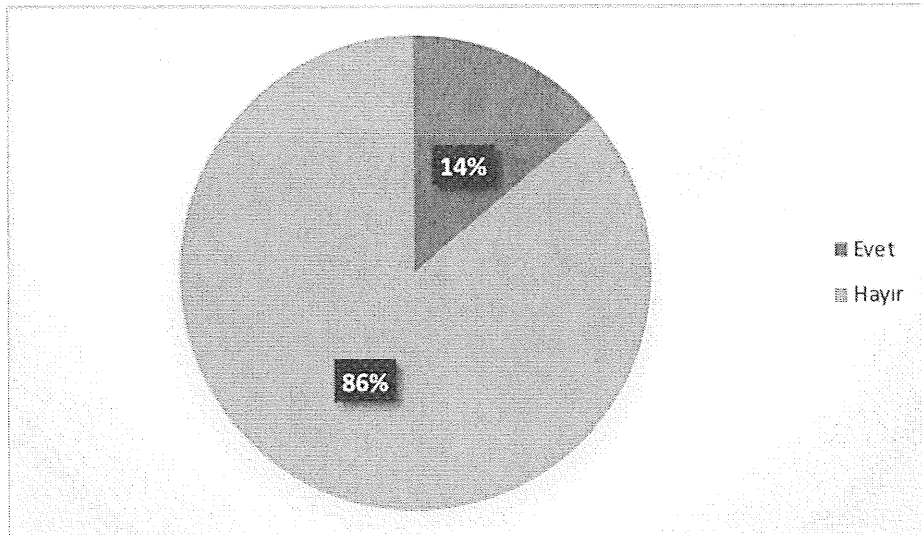
Şekil 2: Herhangi Bir Dernek Vakıf Üyeliği

Kaynak: (Sivil Toplum Kuruluşları Algı Araştırması (2013)
http://cdn.dorinsight.com/dorinsight/newsletter004/STK_V4.pdf erişim:2019

Günümüze gelindiğinde STK'lara üye olan birey sayısının arttığı ve bu sayının 7.262.031'e ulaştığı fakat halen istenilen seviyelere gelemediği görülmektedir (DERBİS, 2019). Aşağıdaki tabloyu incelediğimizde herhangi bir derneğe üye olmayanların toplam nüfusa oranının %86 olduğunu görülmektedir. Bu oran oldukça yüksek bir değerdir.

Şekil 3: Dernek Üye Sayılarının Türkiye Nüfusuna Oranı

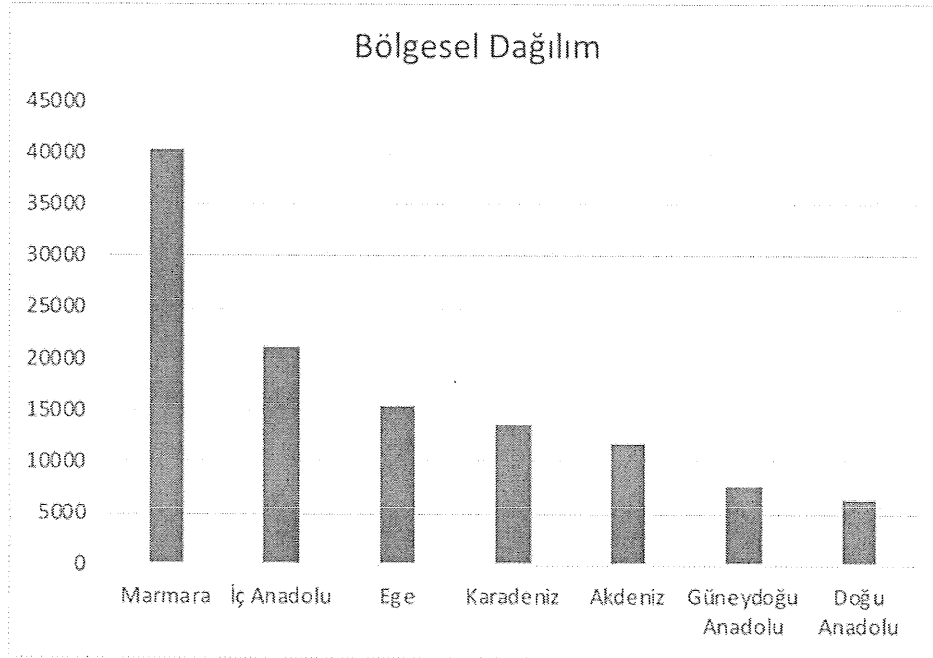

Kaynak: Derbis(Dernek Üye Sayılarının Türkiye Nüfusuna Oranı, 2019)

Ekim 2018 itibari ile, ülkemizde 114.078 aktif STK vardır. STK'lar içerisinde büyük çoğunluğu 31,3 oranında iş ve işçi yardımlaşmasıyla ilgili STK'lardan oluşmaktadır. Ardından 20,4 oranında sportif faaliyetler bağlamında faaliyet gösteren STK'lar gelmektedir. Hukuk alanında faaliyet gösteren STK'ların oranı da 1,5'tir. 2018 yılının yedinci ayı itibariyle aktif 5.158 STK kurulmuş ve kurulan bu STK'lar da eğitim, halk sağlığı, toplumsal destek, doğa, sanatsal faaliyetler, ileri yaş, çocukluk çağı, yoksulluk vb. konulardaki sorunlara eğilmeye çalışmışlar ve bu konularda çözümler üretme gayretine düşmüşlerdir(www.tusev.org.tr, 2019).

Ülkemizde STK'lara katılım bölgesel çeşitlilik göstermektedir. Aşağıdaki derneklerin bölgelere göre dağılımı tablosunu incelediğimizde Marmara Bölgesinin en yüksek olduğu görülmektedir. En büyük pay şüphesiz ki İstanbul iline aittir. Ayrıca tablodan da anlaşılacağı üzere, üç büyük kentin (İstanbul, Ankara, İzmir) yer aldığı bölgeler STK sayısının fazla olduğu bölgelerdir.

Tablo 1: Derneklerin Bölgelere Göre Dağılımı (www.dernekler.gov.tr, 2019)

Aşağıdaki tabloda günümüzde illerde yer alan STK'lara ait sayısal verilere yer verilmektedir. Birinci sırada İstanbul, İkinci sırada Ankara ve üçüncü sırada İzmir yer almaktadır. Son sırada ise Tunceli yer almaktadır.

Tablo 2: Derneklerin İllere Göre Sayısı (www.dernekler.gov.tr, 2019)

	Bağlı Bulunduğu İl	Toplam Dernek Sayısı
01	ADANA	2311
02	ADIYAMAN	674
03	AFYONKARAHİSAR	1229
04	AĞRI	306
05	AMASYA	433
06	ANKARA	11151
07	ANTALYA	3050
08	ARTVİN	403
09	AYDIN	1477
10	BALIKESİR	1805
11	BİLECİK	387
12	BİNGÖL	318
13	BİTLİS	495
14	BOLU	627
15	BURDUR	329
16	BURSA	5026
17	ÇANAKKALE	989
18	ÇANKIRI	453
19	ÇORUM	679
20	DENİZLİ	1543
21	DİYARBAKIR	1149
22	EDİRNE	732
23	ELAZIĞ	780
24	ERZİNCAN	368
25	ERZURUM	871
26	ESKİŞEHİR	1405
27	GAZİANTEP	2715
28	GİRESUN	764
29	GÜMÜŞHANE	269
30	HAKKARİ	200
31	HATAY	1540
32	ISPARTA	837
33	MERSİN	2138
34	İSTANBUL	23825
35	İZMİR	6382
36	KARS	283
37	KASTAMONU	618
38	KAYSERİ	1487
39	KIRKLARELİ	573
40	KIRŞEHİR	314
41	KOCAELİ (İZMİT)	3425
42	KONYA	2933
43	KÜTAHYA	1177
44	MALATYA	1115
45	MANİSA	1634
46	KAHRAMANMARAŞ	1081

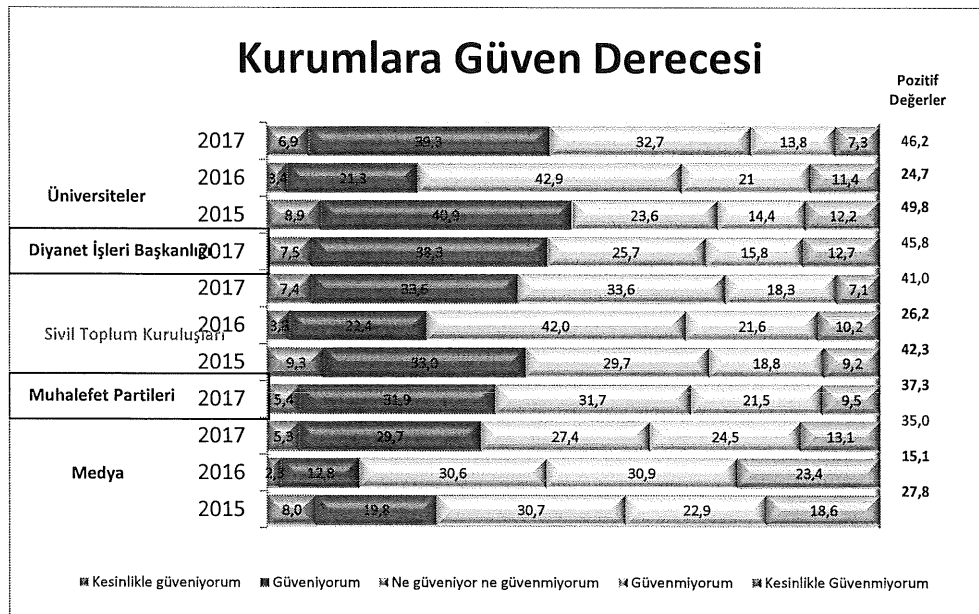
47	MARDİN	683
48	MUĞLA	1340
49	MUŞ	348
50	NEVŞEHİR	393
51	NİĞDE	390
52	ORDU	1137
53	RİZE	766
54	SAKARYA (ADAPAZARI)	1920
55	SAMSUN	2118
56	SİİRT	217
57	SİNOP	432
58	SİVAS	823
59	TEKİRDAĞ	1249
60	TOKAT	648
61	TRABZON	1679
62	TUNCELİ	125
63	ŞANLIURFA	1182
64	UŞAK	629
65	VAN	784
66	YOZGAT	453
67	ZONGULDAK	1057
68	AKSARAY	395
69	BAYBURT	173
70	KARAMAN	342
71	KIRIKKALE	677
72	BATMAN	429
73	ŞIRNAK	242
74	BARTIN	326
75	ARDAHAN	155
76	İĞDIR	256
77	YALOVA	577
78	KARABÜK	715
79	KİLİS	252
80	OSMANİYE	648
81	DÜZCE	904

Tablolardaki rakamlardan da incelediğimiz üzere STK'lar ülkemizde toplumsal hayatın içindedir. STK'ların gelişmesi aynı zamanda güçlenmesi için bütün paydaşlarının birlikte çalışmaları önemlidir. STK'lar batı illerimizde doğu illerimize göre daha yüksek yüksek seviyelerdedir. Bunun en önemli nedenlerinden biri şüphesiz ki nüfus yoğunluğudur. Sadece nüfus tek başına bir neden olarak kabul edilemez. STK'ların doğu illerinde istenilen seviyeye gelememesinin nedeni zayıf yanların olmasıdır. Ayrıca ekonomik seviyenin düşük olduğu illere gidildikçe STK'ların sayısı

azalmaktadır. Ekonomik seviyenin düşük olması beraberinde eğitim seviyesinin düşüklüğünü getirmektedir. Böylece STK'larda ve üye sayılarında azalma görülmektedir.

Ülkemizde STK'ların yaşadığı bir diğer sorun da kurumsallaşma düzeylerinin düşüklüğüdür (İçduyu, Meydanoğlu ve Sert, 2011: 146). Bu gibi nedenlerle STK'lara üye olan bireylerin sonraki yıllarda STK'ların bu tarz sorunlarından dolayı üyelikten ayrılmaları söz konusu olmaktadır. Bu tarz durumların önüne geçebilmek için daha kurumsallaşmış STK'ların oluşması sağlanmalıdır.

Şekil 4: Kurumlara Güven Derecesi

Kaynak: (Türkiye Sosyal-Siyasal Eğilimler Araştırması 2018, 2019)¹

Türkiye Sosyal-Siyasal Eğilimler Araştırması'ndaki tablodan anlaşılabacağı üzere, bireylerin STK'lara olan güveni artmaya başlamıştır. Bu güvenin artması beraberinde STK'lara üye olan birey sayısının da artmasına olanak sağlamaktadır.

Ülkemizde STK'ların iç dinamiklerini ve muhteviyatını gösteren veya ifade eden herhangi bir bilgiye kaynaklarda yer verilmemiştir. STK'lara yönelik hukuki düzenlemeler AB standartlarına uygunluk yolunda ilerleme kaydetmiştir. STK'lara dair yönetim ve hukuki düzenlemeler, hayata geçirilerek ortak fikir ve düşüncelere sahip insanların biraraya gelmesine olanak vermiş ve uygun şartları sağlamıştır. Devlet

¹ Sıralama 2017 yılı pozitif değerler toplamına göre yapılmıştır.

Kurumları ve STK'ların olumlu birlikteliklerin sağlanması, daha ileriye taşınması ve fonksiyonel bir yapı kazanması yönünde faaliyetler devam etmektedir. STK'lara yönelik bütünü ele alan, muhteviyatı geniş, hukuki ve idari düzenlemelerin olmaması sebebiyle sosyal hizmetler devlet eliyle idare edilmektedir. Devlet ile STK birlikteliğinin ve sağlıklı iletişim kanallarının oluşturulması, sağlamlaştırılması, STK'ların bu konudaki yetkilerinin fazlalaştırılması ve nitelikli faaliyetlerinin artırılması, halka dair yardımların etkili ve randımanlı hale getirilebilmesi adına Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi yayınlanmıştır. Bu kararname ile birlikte Sivil Toplumla İlişkiler adı altında bir genel müdürlük oluşturulmuştur (www.tusev.org.tr).

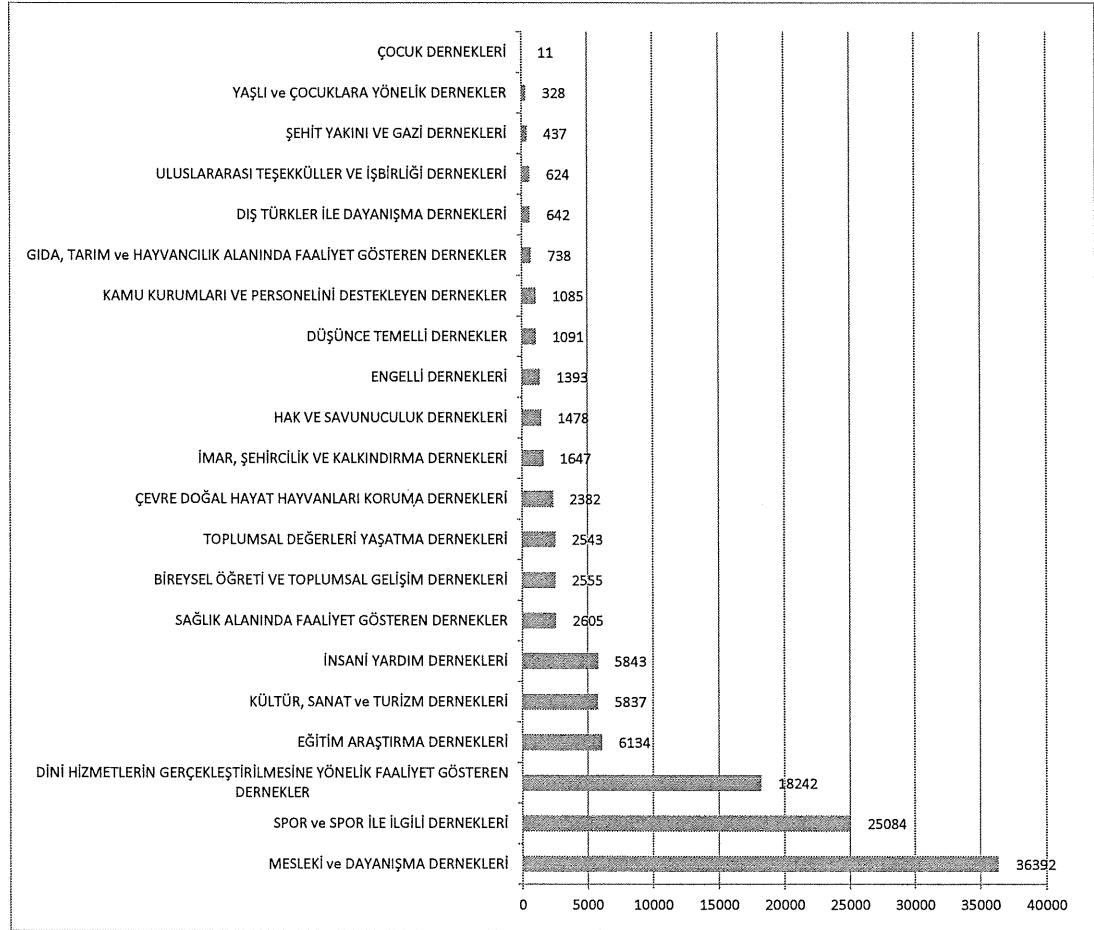
İçişleri Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü;

- Çağdaş dünya ile bütünleşmiş güçlü bir sivil toplum oluşumuna katkıda bulunmayı,
- Sivil topluma rehberlik ederek ortak akla ulaşmayı,
- Değişen ve gelişen koşullara uyum sağlayarak, sürekli öğrenen ve paylaşılan bir kuruluş haline gelmeyi
- Toplumsal örgütlenmeyi destekleyerek katılımcı demokrasinin kökleşmesini sağlamayı,
- Toplumun yaşam kalitesinin yükseltilmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır (www.siviltoplum.gov.tr, 2019).

Ayrıca, STK'ların gelişmesini sağlayıcı hukuksal bir düzenlemeye gerek vardır. Bu bağlamda, kamu-STK ortaklığının muhteviyatının oluşturularak ileriye taşınması gerekmektedir. STK'ların parasal getiri, öğretim, alışkanlıklar, katılımcılık kültüründeki yetersizlik, kendilerine ait bütçelerini oluşturamama gibi olgular idari zayıflık olarak kendini göstermektedir. Güncele ayak uyduran özgün dahil olma biçimi ihtiyacı ve STK'lara dair hukuki düzenleme gerekliliği halen devam etmektedir (www.tusev.org.tr).

Ülkemizdeki STK'lar çeşitli faaliyet alanlarında hizmet vermektedir. Bu faaliyet alanları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: Derneklerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı

Kaynak: DERBİS (www.siviltoplum.gov.tr, 2019)

Ülkemizde yakın zamanda sosyal girişimciliğin artması ve popülerleşmesi, firmaların ve iş hayatının STK'ların faaliyetlerine ilgisini artırmıştır. Ayrıca bu durum Devlet - STK birlikteliğinin getirdiği yeni fikirlere takviye sağlanmasında etkili olmuş ve STK'ların gerçekleştirdiği çalışmalara ilgiyi de artırmıştır. STK kültürünün yaygınlaştırılması, bireylerin STK'ları tanımalarını sağlayacak programlar yapılması bu ilginin daha da fazlalaşmasını sağlayacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE FAALİYET GÖSTEREN BİR SİVİL TOPLUM

KURULUŞU ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA: KADEM ÖRNEĞİ

2.1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

2.1.1. Araştırmanın Amacı

Ülkemizde birçok STK faaliyet göstermektedir. Hepsinin kuruluş amacı ve hitap ettiği kitleler birbirinden farklıdır. Çoğu STK aynı payda etrafında birleşmektedir. Bu payda ihtiyaç sahibi bireylere yapmış oldukları sosyal hizmetler ve sosyal yardımlardır. Tüm STK’lar farklı bir takım hizmet ve yardımlar yapmaktadır. Bu çalışmada örnek STK’nın sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerini ne ölçüde yaptığı incelenmiştir. Araştırma kapsamındaki STK’nın dezavantajlı gruplara hitap eden kuruluş olarak seçilmesine önem verilmiştir.

Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM) incelenmesinin nedeni kadın sorunlarına değinmektir. Tüm dünyada kadınların yaşadığı sorunlar ülkemizde de benzerlik göstermektedir.

Araştırma kapsamında şu sorulara cevap aranmıştır.

- STK hangi sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerini gerçekleştirmektedir?
- Bu faaliyetleri yaparken izlenen yöntemler nelerdir?
- Üyelerin bu faaliyetlere katkısı nedir?
- Sosyal hizmet ve sosyal yardımlardan yararlanan bireylerin yaşamlarında iyileşme var mıdır?

2.1.2. Araştırmanın Yöntemi

STK’ların bağımsız olması, bir diğer ifade ile herhangi bir otoriteye bağlı olmaması, ona daha katı olmayan çizgilere sahip olma olanağı sunmaktadır. Bu durum biryandan sivil toplumun en güçlü yönünü oluştururken bir yandan da STK’ları inceleyen araştırmalar için zorluklar içermektedir. STK’ların faaliyetleri, kuruluşun

amacını paylaşan ve bu amacı gerçekleştirmek için bir araya gelen gönüllü bireylerin deneyimlerinden, algılarından, yaklaşımlarından doğrudan etkilenmekte ve yeniden şekillenebilmektedir.

Örnek seçilen STK'nın kadınların yaşamış olduğu sorunların çözümüne yönelik sunduğu hizmet ve yardımların irdelendiği bu araştırmada, nitel araştırma yöntemine başvurulmuştur. Nitel yöntem, araştırmacıya araştırmanın tüm aşamalarında değişikliğe gitme ve farklı veri toplama araçlarından yararlanma olanağı sunmaktadır. STK'ların kurumsal kapasiteleri, faaliyet alanları, örgütlenme biçimleri açısından çeşitlilik göstermesi ve bu alanda sınırlı sayıda çalışmanın varlığı bu esneklikten yararlanma gereksinimini beraberinde getirmiştir. Bu yöntem ile bireylerin sosyal davranışlarını, grupları ve kültürleri incelenebilmektedir (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2015). Seçilmiş olunan STK'ya mensup bireylerle görüşme gerçekleştirilmiş olup, faaliyet raporları ve dernek tüzüğü incelenmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış anket formuna başvurulmuştur. Soruların yer aldığı görüşme formu araştırmacı tarafından, katılımcılarla yüz yüze görüşülerek uygulanmıştır. Veri analizi yöntemi olarak, betimsel analiz yöntemine başvurulmuştur. Betimsel analiz ile elde edilen veriler özetlenir ve yorumlanır. Veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenir. Betimsel analizde, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara da sık sık yer verilebilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2016: 239-240). Çalışmada bu şekilde sorulmuş olan sorular çerçevesinde analiz yapılmaya çalışılmıştır.

2.1.3. Araştırmanın Örnekleme

Örnekleme, olasılık kuramından türetilmiş pratik bir araştırma aracıdır. Örnekleme ile bütün evreni çalışmak yerine, evreni temsil etme gücüne sahip sınırlı sayıda birey, olay ve olguyu araştırma kapsamına dahil etmek araştırma açısından daha çalışılabilir sonuçlara indirgenmesini sağlamaktadır.

Araştırmanın örnekleminin belirlenmesinde nitel araştırma yöntemlerinin örnekleme seçimi ile ilgili temel ilkelerinden faydalanılmıştır. Bu doğrultuda, amaçlı örnekleme türlerinden en yaygın olan kartopu, zincir örnekleme yöntemine başvurulmuştur. Bu yöntem ile katılımcılar ile görüşürken, diğer katılımcılar ile ilgilide sorular sorulmaktadır.

Araştırmanın örneklemini, ülkemiz genelinde faaliyet gösteren bir STK'nın İzmir ilindeki şube oluşturmaktadır. İzmir ili, ülkemizin en çok nüfusa sahip olan üçüncü ilidir. Kadın nüfusu, erkek nüfusundan daha fazladır. Bu nedenle örneklem olarak İzmir ili seçilmiştir. STK'nın yöneticiler ve üyelerinden oluşan sosyal hizmet ve sosyal yardımın sunulmasını sağlayan 15'er kişilik iki grup olmak üzere toplam 30 birey ve bu sosyal hizmet ve sosyal yardımı alan 3 farklı kategoride 15'er kişilik üç grup olmak üzere toplam 45 birey ile görüşme yapılmıştır. Bu üç farklı kategoriyi, dernek faaliyetlerinden yararlanan kadınlar, üniversitede öğrenim gören ve derneğin yurdunda kalan kız öğrenciler ile şiddet mağduru kadınlar oluşturmaktadır. Dolayısıyla, örneklem olarak toplam 75 birey ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

2.1.4. Veri Toplama Süreci

Nitel araştırmada, geleneksel olarak üç temel bilgi toplama şekli görüşme, gözlem ve dokümanların incelenmesidir. Araştırmada bu üç yöntemde kullanılmıştır. Veri toplama süreci STK'ya ait dokümanların incelenmesi ile başlamıştır. Bu doğrultuda STK'nın hangi sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetleri yaptığı tespit edilmiştir. Daha sonra bu amaç ile hareket ederek görüşme soruları hazırlanmış ve örneklem gruplarına bu sorular yöneltilmiştir. Araştırma soruları ile amaçlanan, sosyal hizmet ve sosyal yardımların ne ölçüde yapıldığının anlaşılmasıdır. Görüşmeler için yöneticiler ve üyelerden randevu alınarak yapılmış ve görüşme STK İl temsilciliğinde ve/veya yöneticiler ve üyelerin belirlediği yerde gerçekleştirilmiştir. Sosyal hizmet ve sosyal yardım alan bireyler ile görüşmelerde, bireylerin yaşam alanlarında yapılmıştır. Görüşme sırasında önceden hazırlanmış sorular sorulmuş ve not tutulmuştur. Görüşmelerde katılımcıların isimleri istenmemiştir. Görüşme kağıtlarına isimleri temsilen, yöneticilerin “Y1, Y2, Y3, Y4, Y5, Y6, Y7, Y8, Y9, Y10, Y11, Y12, Y13, Y14, Y15”, üyelerin, “Ü1, Ü2, Ü3, Ü4, Ü5, Ü6, Ü7, Ü8, Ü9, Ü10, Ü11, Ü12, Ü13, Ü14, Ü15”, üniversite öğrencilerinin, “Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15”, şiddet görmüş kadınların, “ŞGK1, ŞGK2, ŞGK3, ŞGK4, ŞGK5, ŞGK6, ŞGK7, ŞGK8, ŞGK9, ŞGK10, ŞGK11, ŞGK12, ŞGK13, ŞGK14, ŞGK15” ve kadınların, “K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K15” sembolleri yazılmıştır.

2.1.5. Verilerin Analizi

Nitel araştırmalarda veri analizi çeşitlik, yaratıcılık ve esneklik anlamına gelmektedir. Her nitel araştırma farklı birtakım özellikler taşımaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016, s:237). Veri analizi, verinin anlamının dışarıya aktarılma sürecidir. Verinin anlamını dışarı aktarma, katılımcıların ne söylediğini, araştırmacının ne düşündüğünü ve okuduğunu birleştirme, indirgeme ve yorumlamayı içermektedir. Bu süreç toplanan verilere anlam verme sürecidir (Merriam, 2018: 167-173).

Nitel verileri depolamak, sınıflandırmak ve düzenlemek için çok sayıda yazılım programı geliştirilmiştir. Bilgisayar destekli nitel veri analizi olarak adlandırılan nitel araştırmaların bilgisayar programlamaları aracılığıyla, analiz edilmesi özellikle 1980’li yılların başlarından itibaren başlamıştır. Silverman nitel araştırmaların analizlerinde en çok kullanılan bilgisayar yazılımlarını NVivo, Maxqda ve Atlas.ti olarak belirtmiştir (Güler, Halıcıoğlu, Taşğın, 2015: 142). Bu araştırmanın analizinde Maxqda 2018 yazılım programı kullanılmıştır. Bu programı kullanmadan önce veri hazırlama, veri tanımlama ve veri kullanma işlemleri yapılmıştır. Veri hazırlama aşaması notların yazılmasını, görüşmelerin yazıya dökülmesini ya da araştırmacının çalışma yaptığı verileri girmesini içermektedir. Veri tanımı ise, yazılı olan verinin analitik bir şekilde anlamlı ve kolayca yerleştirilebilir parçalara bölünmesi için yapılmaktadır (Reid,1992: 126). Kodlama yazıdaki bölümlerin konuya göre sınıflandırılmasını içerir. Düzenleme ise, benzer bir şekilde sınıflanan bölümleri toplamak için bir araç sağlamaktadır. Verilerin kodlanması sürecinde araştırmacı, verilerin anlamlı bütünler halinde nasıl bölümlere ayrılabilceğini, bu anlamlı bütünler nasıl bir kod verilebileceğini ve bu farklı bölümlerde yer alan verilerin benzer kodlarla düzenlenip düzenlenemeyeceğini belirler. Bu nedenle verilerin kodlanması gerek fiziksel, gerekse zihinsel açıdan oldukça yorucu ve yoğun bir süreçtir. Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler kodlanarak bilgisayar yazılım programında analiz edilmiş ve bir takım bulgulara ulaşılmıştır.

2.2. KADEM'E AİT BİLGİLER

2.2.1. KADEM ve Amaçları

KADEM tüzüğü'nde derneğin adı Kadın ve Demokrasi Derneğidir, kısa adı KADEM'dir şeklinde ifade edilmektedir (madde 1). Derneğin merkezi İstanbul'da olup, dernek yurtiçi ve yurtdışında gerekli gördüğü yerlerde şubeler kurabilmekte ve temsilciler atayabilmektedir. Fiil ehliyetine sahip bulunan ve derneğin amaç ve ilkelerini benimseyerek bu doğrultuda çalışmayı kabul eden ve mevzuatın öngördüğü koşullarını taşıyan her gerçek ve tüzel kişi bu derneğe üye olma hakkına sahiptir.

KADEM, birey ve toplum arasında köprü olan ailenin güçlendirilmesi, kadının desteklenmesi, manevi ve kültürel değerlere bağlı bireyler oluşmasını amaçlayan bir kuruluştur. KADEM, ülkemizdeki kadınların sosyal hayata uyum sağlamalarını kolaylaştırmak amacıyla kurulmuştur.

KADEM, kadın ve erkeği yaratılış sorumluluğu olarak eşdeğer; psikolojik ve fizyolojik yapıları itibarıyla farklı hak ve sorumluluklara sahip iki cins olarak gören cinsiyet adaleti kavramını merkeze almaktadır. Buradan hareketle, KADEM, toplumsal hayatta karşı karşıya kalınan sorunların çözümünde adaleti ve dengeyi önceleyen bir yaklaşımı gerçekçi bulmakta ve meselelere buradan bakmaktadır. KADEM, belirtilen çerçevede akademik yayınlarla, kongre ve zirvelerle yazına katkıda bulunmayı, gerçekleştirdiği kampanyalar ve projelerle topluma dokunmayı amaçlamaktadır.

KADEM, tüzüğünde amaçları şu şekilde sıralanmıştır (madde 4) ;

1. Ülkemizin ekonomik, sosyal ve siyasal gelişimi için çağdaş, yetenekli, girişimci ve nitelikli kadınların ekonomik, sosyal ve siyasal gelişimlerine katkı sağlamak,
2. Cinsiyet adaletini merkeze alarak kadının insan hakları ve fırsat eşitliği konusunda toplumda ortak bir bilinç oluşmasını sağlamak,
3. Kadının insan haklarını koruyarak demokrasinin, hukukun üstünlüğünün ve insan hakları ile temel özgürlüklere saygının geliştirilmesine ve sağlamlaştırılmasına katkıda bulunmak,
4. Bu çerçevede, engelli olan veya olmayan genç, yaşlı, yetişkin kadınların hukuki, ekonomik, sosyal, siyasal, sanatsal vb. alanlarda yaşama katılımını sağlayarak, demokratik hak hukukun bilincinde bireysel ve mesleki gelişimlerine yönelik projeler

ve aktiviteler gerçekleştirerek ülkemizin; siyaset, ekonomi, sanat, kültür, bilim, teknoloji vb. alanlarında gelişimi için araştırma, inceleme, yayın vb. şekilde katkı sunmak, bu tür çalışmaları teşvik etmek, yürütmek ve yaymaktır.

Bu amaçları gerçekleştirebilmek için KADEM alışma konuları ve çalışma biçimleri belirlemektedir (madde 5). Bunlar aşağıdaki gibidir.

1. Üyelerin tanışmasını, dayanışmasını, aralarında iletişim kurulmasını, bilgilendirilmesini sağılar,

2. Yeni yelerin alınmasına çaba harcar,

3. Dernek içinde oluşturulacak komiteler ya da uzman bireyler aracılığı ile engelli vatandaşlar, gençler ve kadınlar başta olmak üzere toplumun tüm kesimlerinin ekonomik, sosyal, ve siyasal gelişimlerinin sağılamak için konferans, kongre, sempozyum, panel, gezi, piyango, açık oturum, forum, fuar, sergi, kermes, konser, araştırma, inceleme, etüt anket, seminer vb. toplantılar, her türlü bilimsel, eğıtsel ve sosyal çalışmalar düzenler, amaç ve çalışma konuları ile ilgili tüm alanlarda plan ve proje yaptırır, ilgili konularda öneri ve dilekleri saptar,

4. Broşür, katalog, bülten, dergi, gazete ve kitaplar yayınlar,

5. yelerinin bilgi ve deneyimlerinin artmasını sağılamak için sosyal faaliyetlerde bulunabilir yurt içi ve yurt dışında her türlü geziler düzenler ya da dzenletir,

6. yelerinin istirahati ve boş zamanlarını değılendirebilmek amacıyla lokal açabilir,

7. Amaç ve hizmet konuları için gerekli taşınmaz mallar satın alır, kiralar ve satar, bu mallar üzerinde her türlü hakları koydurabilir, işletebilir ve her türlü inşaatı yaptırabilir,

8. Yardım Toplama Kanunu ile bu Ana Tüzük hükümlerinde belirtilen amaç ve hizmet konuları için vakıf ve yardım sandıkları kurabilir, koşullu ya da koşulsuz vasiyetleri kabul edebilir.

9. Yurt dışında ülkemizin iktisadi, sosyal, siyasi, kültürel yapısını tanıtıcı faaliyetlerde bulunur.

10. Amaçları doğırtusunda yurtdışı ve yurtiçi kurum ve kuruluşlarla işbirliğı gerçekleştirebilir.

11. Amaç ve çalışmalarını gerçekleştirmek için kanunda öngörülen diğıer çalışmaları yapar ve yaptırır.

12. Kamu Kurum Kuruluş, Araştırma Merkezi ve Üniversiteler ile konu esasına göre işbirliği yapar ve yaptırır.

13. Tüzük amaçlarının gerçekleştirilmesi için ihtiyaç duyduğu gelirleri temin etmek amacıyla iktisadi, ticari ve sanayi işletmeler kurmak ve işletmek.

14. İlgili kurum ve kuruluşlardan izin almak kaydıyla yurt, pansiyon, konukevi, kafe, sosyal yardım merkezleri, eğitim ve danışmanlık merkezleri açmak ve işletmek.

15. Amacın gerçekleştirilmesi için gerek görülmesi durumunda yurt içinde ve yurt dışında vakıf kurmak, federasyon kurmak veya kurulu bir federasyona katılmak, gerekli izin alınarak derneklerin kurabileceği tesisleri kurmak.

16. İlgili kurum ve kuruluşlarca işbirliği yaparak eğitim programları düzenler,

17. İhtiyaç sahibi öğrencilere burs vermek, ayni ve nakdi yardımda bulunmaktır.

Sonuç olarak, bir STK olarak KADEM, insan hakları ve özelde kadın haklarından hareketle, çağdaşlık-uygarlık perspektifinde kadınları tek tipleştiren ideolojilere karşı kadının kimlik, kişilik ve özgürlük mücadelesini destekleyen, aile ve birey-toplum ilişkisinde dengeyi ve cinsiyet adaletini gözeten, kadın ve erkeğin mevcut fırsatlara ve olanaklara erişiminde şans ve fırsat eşitliğini destekleyen, söylem, fikir ve proje odaklı bir kuruluştur.

2.2.2. KADEM'in Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Faaliyetleri

Türkiye'de kadının statüsünün güçlendirilmesi ve toplumsal cinsiyet adaletinin sağlanması için, kurulduğu 2013 yılından bu yana faaliyet gösteren KADEM, bu amaçla bazı proje ve çalışmalar gerçekleştirmiştir. Kadınların siyaset, akademi ve çalışma hayatında eşit fırsatlara erişimini destekleyen çalışmalar yürütmüştür. KADEM, bu kapsamda kurulduğu günden bu yana kadınlara yönelik kampanyalar, etkinlikler, projeler, eğitimler, konferans ve kadınların toplumdaki önemi konusunda farkındalık yaratacak bir takım faaliyetler yürütmüştür. Bu faaliyetleri dernek olarak yürütmekte ya da diğer STK ve/veya kamu kurumlarından destek almaktadır.

2.2.2.1. Dernek Olarak Yürüttüğü Faaliyetler

KADEM kadınların karşı karşıya kaldığı sorunları ele almakta ve çözümler üretmeye çalışmaktadır. Adalet, sağlık, eğitim, çalışma hayatı, aile gibi birçok alanda yürütülen faaliyetler ile kadının toplumsal rolünün hak ettiği noktaya gelmesi için çaba harcanmaktadır.

Gençlere yönelik projeler de KADEM tarafından geliştirilmektedir. Geleceğe İşbaşı Projesinden yetiştirme yurtlarındaki genç kızlar yararlanmaktadır. Proje, yetiştirme yurtlarındaki genç kızlara istihdam sağlama hedefindedir. Proje kapsamında mentörler genç kızlarla görüşmeler yapmakta ve bu vesile ile topluma, iş hayatına uyumlarını kolaylaştırmaktadırlar. Bu proje ile, yurtlarda kalmaya devam eden 16-18 yaş arasındaki genç kızlara mesleki eğitim konusunda teklif sunulmakta ve kabul etmeleri halinde eğitim dönemi başlamaktadır.

KADEM'in, sosyal yardım faaliyetlerinin bir diğeri de, ihtiyaç sahibi üniversite öğrencilerine kalacak yer ve burs imkânı sağlanmasıdır. Üniversitede okuyan genç kızlar KADEM vakfına ait öğrenci yurtlarında güvenli ve kaliteli bir şekilde konaklama imkanı bulmaktadırlar. Bu yurtlar ile genç kızların gelişimi ile ilgili çalışmalar yapılmakta, bu sayede bilim insanları yetiştirmek amaçlanmaktadır.

Kadınların gelişmesi, toplumsal hayatta daha aktif hale gelebilmeleri adına eğitimlerin düzenlenmesi bir diğer faaliyettir. Bu eğitimlerden bazıları, bilgisayar eğitimi, sosyal destekler ve kamuya erişebilme eğitimi, diksiyon, beden dili ve yaratıcı drama eğitimleridir. Ayrıca, önemli bir sorun olan sığınmacı kadınlarla ilgili olarak onların sıkıntılarını çözebilmek adına Türkçe dil eğitimi düzenlenmektedir. Değişik nedenlerle ekonomik sorunlarla karşı karşıya kalan kadınlara yol gösterici bir rehber olmak da hedeflenmektedir. Devlet halihazırda güçlüklerle başa çıkmaya çalışan kadınların hayatını kolaylaştıracak birçok destek sunmaktadır ama bu desteklerin çoğundan kadınlar habersizdir. Bu nedenle KADEM, kadınların kendilerine sunulan olanaklar hakkında daha fazla bilgi sahibi olmasını sağlamak amacıyla çalışmalar yapmaktadır. Bununla birlikte KADEM, ülkemizdeki ihtiyaç sahibi olan köy okullarını belirleyerek bu okullara, kitap yardımı kampanyası yapmaktadır. Köylerde eğitim hizmetlerine önem vermektedir.

Nihayet kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda projeler geliştirmekte ve şiddet görmüş kadınlara yönelik çalışmalar yapmaktadır. Şiddete karşı hassasiyet gösterilmesi gereken tavır ve duruşun ikamı için, STK'lara ciddi bir görev düştüğü

açıktır. Bu anlamda KADEM, 30 Eylül 2014 tarihinde, 6284 sayılı “Ailenin korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun” ve “İstanbul Sözleşmesi” dikkate alınarak, şiddetin hukuki ve toplumsal boyutunun ele alındığı “Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesinde İstanbul Sözleşmesi Çalıştayı” düzenlenmiştir.

2.2.2.2. Kamu Kurumları İle Birlikte Yürüttüğü Faaliyetler

KADEM kurulduğu günden bu yana Türkiye’de kadın haklarını koruyarak demokrasinin, hukukun üstünlüğünün ve insan hakları ile temel özgürlüklere saygının geliştirilmesine ve sağlamlaştırılmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Suriyeli sığınmacı kadınların da ülkemize gelmesinden sonra, yapmış olduğu çalışmalarla evrensel insan hakları ve değerleri doğrultusunda, onların da ülkemizde barış ve huzur içerisinde yaşamalarına katkı sağlamaya çalışmış, bu doğrultuda yerli ve yabancı kuruluşlarla işbirlikleri gerçekleştirmiş ve birçok projeyi hayata geçirmiştir. KADEM ile Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) arasında, Türkiye’de geçici koruma altında yaşayan yabancıların ve Suriye Cumhuriyeti’nden gelen kişilerde başta kadınları kapsayacak şekilde ekonomik ve sosyal uyum projelerinin geliştirilmesi, bu projelerin hayata geçirilmesi, aynı hedef kitleye yönelik olarak psikolojik, hukuki, ekonomik, meslek ve sosyal alanlarda ortak hizmetler geliştirilmesi amacıyla, 23.02.2017 tarihinde protokol imzalanmıştır. KADEM ve AFAD’ın birlikte imzaladığı protokol kapsamında “Sığınmacı Kadınlar Kültür Buluşması” düzenlenmiştir. Bu çalışmada özellikle Suriye’den gelen kadınlar konusuna değinilmiş ve bu konuda gerekli çalışmaların yapılması amaçlanmıştır. Bu kadınlara yönelik olarak hizmet ve yardımların verilmesi hedeflenmiştir.

Ayrıca, TÜBİTAK ve Marmara Teknokent (MARTEK) işbirliği ile ‘İnovasyonda Kadın’ Projesini hayata geçirmiştir. Kadınların geleneksel rollerden çıkıp bilimsel açıdan da başarılı olabileceğinin gösterilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, TÜBİTAK’ın içindeki tekno-kentlerde kadınların, kendi özgün projelerini gerçekleştirmelerinin önünü açmıştır. İnovasyonda Kadın Projesi, kadınların girişimcilik yeteneklerinin artırılması ve bunları nitelikli istihdam oluşturma potansiyeli yüksek teşebbüslere dönüştürebilmeleri amacıyla dört yıl önce hayata geçirilmiştir. Projeye “Bir Fikrim Var” diyerek katılmak tüm kadın girişimciler,

Araştırma Geliştirme (ARGE), bilim, teknoloji ve yenilik içeren iş fikirleri projeleri ile başvuru yapabilmektedirler.

Aile Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, İzmir Valiliği ve Dokuz Eylül Üniversitesi'nin destekleriyle KADEM tarafından düzenlenen “Çocuk İstismarının Nedenleri ve Koruyucu Önlemler Çalıştayı” ile çocuk istismarını önlemek üzere çalışmalar yapılmaktadır. Bu faaliyetlerin yanı sıra temsilcilikler bulundukları şehirlerde belediye ve valiliklerle ortak çalışmalar yürütmektedirler.

2.3. BULGULAR

2.3.1. Demografik Özellikler

Araştırma kapsamında iki örneklemden yararlanılmıştır. Bu örneklem, sosyal hizmet ve yardım alan bireylerden oluşan 3 farklı kategorideki 45 bireyden oluşan bir grup ile bu hizmet ve yardım faaliyetinin verilmesini sağlayan 15'er yönetici ve 15'er üyenin yer aldığı 30 bireyden oluşan diğer gruptur. Bu iki gruba ait demografik özellikler mevcuttur. Her iki gruba da demografik özelliklerini anlamak için aynı sorular sorulmuştur. Bu sorular şu şekildedir;

- Yaş
- Medeni durum
- Eğitim durumu
- Üye olma süresi
- Çalışma durumu

2.3.1.1. Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alan Bireyler

Sosyal hizmet ve sosyal yardım alan örneklemin demografik özelliklerini belirlemek için sorulan sorular neticesinde Tablo 4'teki bilgilere ulaşılmıştır.

Tablo 4: Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alanların Yaş Dağılımı

Yaş	Katılımcı Sayısı	Yüzde
20	5	11,11
31	4	8,89
28	4	8,89
32	3	6,67
18	3	6,67
34	3	6,67
35	3	6,67
29	3	6,67
36	2	4,44
21	2	4,44
19	2	4,44
38	2	4,44
33	1	2,22
23	1	2,22
41	1	2,22
42	1	2,22
24	1	2,22
26	1	2,22
27	1	2,22
22	1	2,22
30	1	2,22
TOPLAM	45	100,00

Sosyal hizmet ve yardım alan örneklem yaşı dağılımını incelendiğinde 18-22 yaş arasındaki bireylerin daha fazla olduğu görülmektedir. Dağılıma bakıldığında %6,67'si 18 yaşında, %4,44'ü 19 yaşında, %11,11'i 20 yaşında, %4,44'ü 21 yaşında, %2,22'si 22 yaşında olmak üzere toplam %28,88 olduğu görülmektedir. Bunun nedeni, örneklem içerisindeki üniversite öğrencileridir.

Tablo 5: Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alanların Medeni Durumu Dağılımı

Medeni Durum	Katılımcı Sayısı	Yüzde
Evli	24	53,33
Bekar	21	46,67
TOPLAM	45	100,00

Sosyal hizmet ve sosyal yardım alan örneklerin medeni durumu incelendiğinde %53,33 bireyin evli olduğu görülmektedir.

Tablo 6: Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alanların Eğitim Durumu Dağılımı

Eğitim Durumu	Katılımcı Sayısı	Yüzde
Lisans	31	68,89
Lise	11	24,44
İlköğretim	3	6,67
TOPLAM	45	100,00

Sosyal hizmet ve sosyal yardım alan bireylerin eğitim durumu incelendiğinde lisans seviyesinin %68,89 olduğu görülmektedir. Bu durum, üniversite öğrencileri ile yapılan görüşmelerde tamamının eğitim seviyesini lisans seçmesinden kaynaklanmaktadır. Bunun dışında diğer örneklem içerisinde yer alan kadınlardan da lisans seviyesinde olanların fazla olması dikkat çekici bir noktadır.

Tablo 7: Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alanların Üyelik Durumu Dağılımı

Üyelik Süresi	Katılımcı Sayısı	Yüzde
Üye Değilim	34	75,56
1 yıl	7	15,56
2 yıl	3	6,67
3 yıl	1	2,22
TOPLAM	45	100,00

Tablo 7 incelendiğinde sosyal hizmet ve sosyal yardım alan grubun %75'inin derneğe üye olmadığı gözlemlenmiştir. Üye olan bireyler ise üniversite öğrencilerinden oluşan gruptaki bireylerdir. Genellikle yurttan kalan üniversite öğrencileri derneğe üye olmaktadır.

Tablo 8: Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alanların Çalışma Durumu Dağılımı

Çalışma Durumu	Katılımcı Sayısı	Yüzde
Çalışmıyorum	30	66,67
Çalışıyorum	15	33,33
TOPLAM	45	100,00

Tablo 8 incelendiğinde sosyal hizmet ve sosyal yardım alan bireylerin %66'sının iş hayatında aktif olarak çalışmadığı tespit edilmiştir. Bunun nedeni, araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinden oluşan gruptur. Görüşmeler sırasında üniversite öğrencilerinin tamamı herhangi bir işte çalışmadıklarını söylemişlerdir.

2.3.1.2. Yöneticiler ve Üyeler

Yöneticiler ve üyelere 15'er kişilik toplamda 30 bireye oluşturulmuş sorular sorulmuştur. Bu sorular neticesinde bazı bulgular elde edilmiştir. Bu bulgulardan demografik özellikleri çıkarılmıştır.

Tablo 9: Yöneticilerin ve Üyelerin Yaş Dağılımı

Yaş	Katılımcı Sayısı	Yüzde
36	5	16,67
26	3	10,00
38	3	10,00
37	3	10,00
34	3	10,00
39	2	6,67
33	2	6,67
25	2	6,67
29	1	3,33
41	1	3,33
27	1	3,33
35	1	3,33
32	1	3,33
28	1	3,33
23	1	3,33
TOPLAM	30	100,00

Yöneticiler ve üyelere ait yaş dağılımı incelendiğinde genç bir kitle olması dikkat çekicidir. %16,67 si 36 yaşında iken, %10'u 26,38,37 ve 34 yaşındadır.

Tablo 10: Yöneticilerin ve Üyelerin Medeni Durumu Dağılımı

Medeni Durum	Katılımcı Sayısı	Yüzde
Evli	20	66,67
Bekar	10	33,33
TOPLAM	30	100,00

Araştırmaya katılan katılımcılardan yöneticiler ve üyelerin %66 sının evli olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 11: Yöneticilerin ve Üyelerin Eğitim Durumu Dağılımı

Eğitim Durumu	Katılımcı Sayısı	Yüzde
Lisans	28	93,33
Lisansüstü	1	3,33
Lise	1	3,33
TOPLAM	30	100,00

KADEM yöneticiler ve üyelerin eğitim seviyesinin yüksek olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Eğitim seviyesi %96 oranında lisans ve üstü seviyededir. KADEM'in genel merkez genel başkanı ve yönetim kadrosuna da bakıldığında eğitim seviyesinin yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 12 : Yöneticilerin ve Üyelerin Üyelik Süresi Dağılımı

Üyelik Süresi	Katılımcı Sayısı	Yüzde
2 yıl	15	50,00
3 yıl	11	36,67
4 yıl	2	6,67
1 yıl	2	6,67
TOPLAM	30	100,00

Kadem İzmir temsilciliği 2016 yılında açılmıştır. Bu nedenle yöneticiler ve üyelerin üyelik süresi 3 yıl ve altında yoğunlaşmaktadır.

Tablo 13: Yöneticilerin ve Üyelerin Çalışma Durumu Dağılımı

Çalışma Durumu	Katılımcı Sayısı	Yüzde
Evet	25	83,33
Hayır	5	16,67
TOPLAM	30	100,00

Araştırmaya katılan yöneticiler ve üyelerin çalışma durumları soruldu. %83,33 oranında bireyin çalışan kadın olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

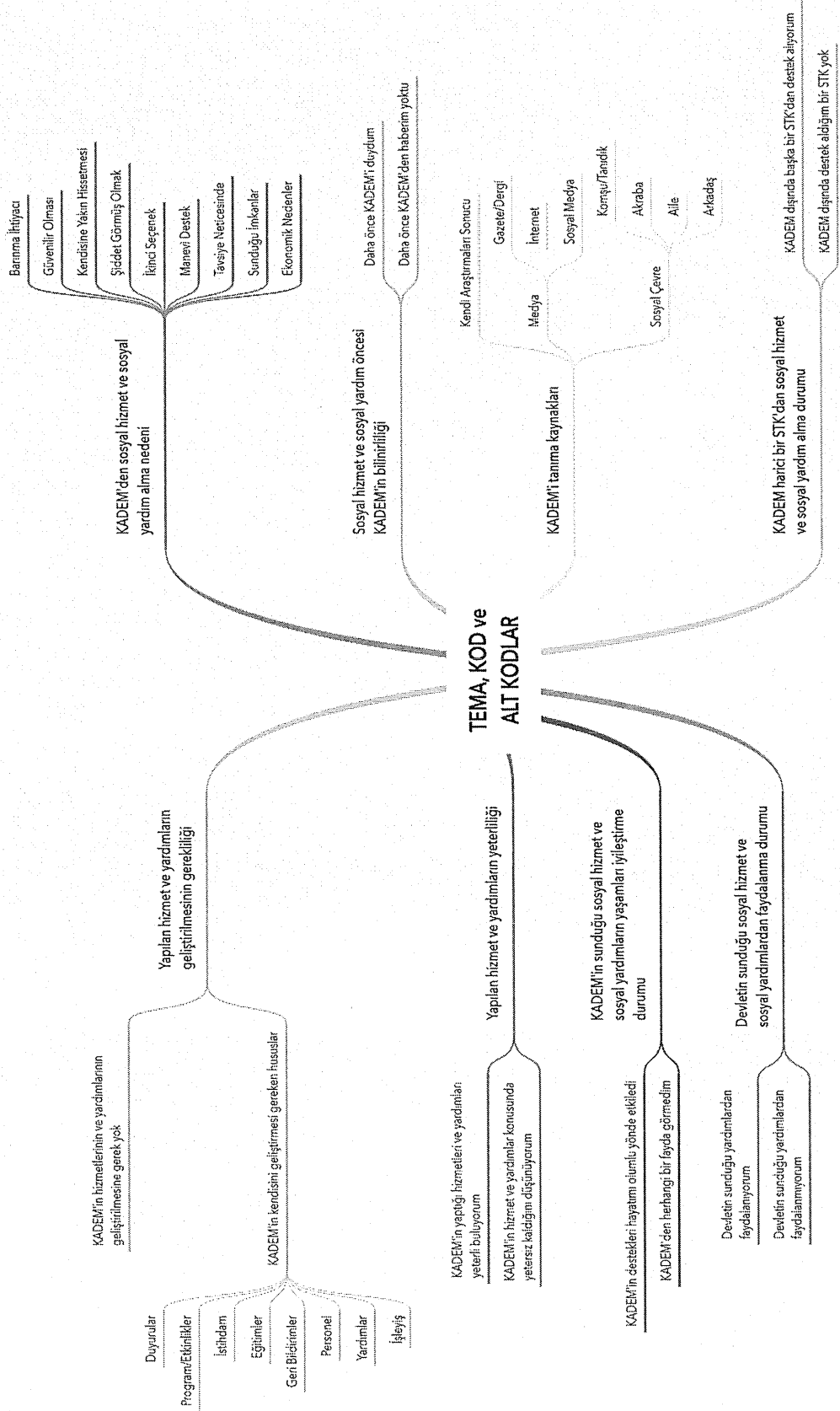
2.3.2. Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alan Bireylere Ait Bulgular

Araştırmada sosyal hizmet ve sosyal yardım alan örnekleme bazı sorular yönetilmiş onlarla görüşmelere yapılmıştır. Bu sorular ile almış oldukları sosyal hizmet ve sosyal yardımlar değerlendirilmiştir. Alınan yanıtlar analiz edilerek bazı bulgular elde edilmiştir. Örnekleme yöneltile sorular şu şekildedir;

1. KADEM'den sosyal hizmet ve sosyal yardım alma nedeniniz nedir?
2. Hizmet ve yardım almadan önce KADEM'i duydunuz mu?
3. KADEM ile nasıl tanıştınız?
4. Başka bir STK'dan sosyal hizmet ve sosyal yardım alıyor musunuz?
5. Devletin sunmuş olduğu sosyal hizmet ve sosyal yardımlardan yararlanıyor musunuz?
6. KADEM'den almış olduğunuz bu sosyal hizmet ve sosyal yardımlar yaşamınızda iyileşmeye neden oldu mu?
7. Aldığınız bu hizmet ve yardımın yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?
8. Hizmet ve yardımlarla ilgili geliştirilmesini istediğiniz noktalar var mıdır?

Bu sorulardan elde edilen bulgular nitel araştırma yöntemi ile analiz edilmiş ve Maxqda programından yararlanılmıştır. Tüm sorular ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Sorular ve cevapları için ana kod ve temalar çıkarılmıştır. Bu ana kod ve temalar aşağıdaki şekilde görülmektedir.

Şekil 5: Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alanlara İlişkin Ana Kod ve Temalar

2.3.2.1. Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alma Nedeni

Yapılan görüşmelerde sosyal hizmet ve sosyal yardım alan katılımcıların KADEM'den sosyal hizmet ve sosyal yardım almalarında birçok neden olduğu görülmüştür. Bu nedenler kodlama yapılarak analiz edilmiştir. Aşağıdaki tabloda görüşme yapılan 3 gruptan 45 kişiye ait bilgiler yer almaktadır.

Tablo 14: Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alma Nedenlerinin Dağılımı

Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alma Nedeni	Katılımcı Sayısı	Yüzde
Ekonomik Nedenler	15	33,33
Güvenilir Olması	13	28,89
Şiddet Görmüş Olmak	11	24,44
Manevi Destek	9	20,00
Barınma İhtiyacı	7	15,56
Sunduğu İmkanlar	5	11,11
Kendisine Yakın Hissetmesi	4	8,89
İkinci Seçenek	1	2,22
Tavsiye Neticesinde	1	2,22
TOPLAM	45	100,00

Araştırmaya katılan sosyal hizmet ve sosyal yardım alan bireylerle yapılan görüşmeler de, bireyler KADEM'i güvenilir buldukları için ona başvurdukları ortaya çıkmıştır. Şüphesiz bu durum kurumun büyük bir yapısının olmasından kaynaklanmaktadır. Ekonomik nedenlerin %33 gibi bir oranda çıkmasında temel etken üniversite öğrencileri ile yapılan görüşmelerdir. Aşağıda Şekil 6'da kod matrisinde görüşme yapılan grupların vermiş oldukları cevap yoğunlukları görülmektedir.

Şekil 6: Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alma Nedenlerine İlişkin Kod Matrisi

Kod Sistemi	ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ	ŞİDDET GÖRMÜŞ KADIN	KADIN	TOPLAM
Ekonomik Nedenler	■	"	■	15
Sunduğu İmkanlar	"	"	"	5
Tavsiye Neticesinde	"	"	"	1
Manevi Destek	"	■	■	9
İkinci Seçenek	"	"	"	1
Şiddet Görmüş Olmak	"	■	"	11
Kendisine Yakın Hissetmesi	"	"	"	4
Güvenilir Olması	■	■	■	13
Barınma İhtiyacı	■	"	"	7
TOPLAM	24	22	20	66

Şekil 7: Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alma Nedenlerine İlişkin Kod Matrisi

Kod Sistemi	Ö-1	Ö-2	Ö-3	Ö-4	Ö-5	Ö-6	Ö-7	Ö-8	Ö-9	Ö-10	Ö-11	Ö-12	Ö-13	Ö-14	Ö-15	TOPLAM
Ekonomik Nedenler	1		1	1	1		1	1		1	1			1		8
Sunduğu İmkanlar			1				1			1						3
Tavsiye Neticesinde																0
Manevi Destek						1										1
İkinci Seçenek																0
Şiddet Görmüş Olmak																0
Kendisine Yakın Hissetmesi					1								1			2
Güvenilir Olması			1									1				3
Barınma İhtiyacı	1	2	3	2	2	2	3	1	1	2	1	1	1	1	1	24
TOPLAM	1	2	3	2	2	2	3	1	1	2	1	1	1	1	1	24

Şekil 7’de üniversite öğrencilerine ait kod matrisi verilmiştir. Bu şekilde öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar analiz edilmiştir. Aşağıda üniversite öğrencilerine ait cevaplar yer almaktadır.

Ö3: “Üniversiteye başlayacağım yıl farklı bir şehre geldiğim için çok tedirgindim. Maddi durumum nedeniyle ev tutamadım. Nerede kalacağımı bilmiyordum. KADEM’i öğrendim ve bana sunmuş olduğu imkanlar benim yabancı bir şehre alışmamı kolaylaştırdı.

Ö5: Ekonomik durumumdan dolayı özel eve geçemedim. Bu yurdu duyunca kendime yakın hissetmem nedeniyle burada kalmayı tercih ettim.

Ö7: Geçen yıl bu yurtta kalan arkadaşım bana çok memnun olduğunu ve sunulan imkanların çok iyi olduğunu söyledi ve bende bu yıl bütçeme uygun olduğu için bu yurtta kalmayı tercih ettim.

Ö12: Ailemden ayrı bir şehirde üniversite okuyacağım için ailem bana güvenilir bir yer olarak bu yurdu bulmuş. Bende şuan çok memnunum.

Ö14: Maddi durumum ev tutmama izin vermediği için bu yurtta kalmayı seçtim.

Şekil 8: Şiddet Görmüş Kadınların Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alma Nedenlerine İlişkin Kod Matrisi

Kod Sistemi	ŞGK-1	ŞGK-2	ŞGK-3	ŞGK-4	ŞGK-5	ŞGK-6	ŞGK-7	ŞGK-8	ŞGK-9	ŞGK-10	ŞGK-11	ŞGK-12	ŞGK-13	ŞGK-14	ŞGK-15	TOPLAM
Ekonomik Nedenler																1
Sunduğu İmkanlar																1
Tavsiye Neticesinde																1
Manevi Destek																3
İkinci Seçenek																0
Şiddet Görmüş Olmak																11
Kendisine Yakın Hissetmesi																1
Güvenilir Olması																4
Barınma İhtiyacı																0
TOPLAM	1	2	1	1	1	2	2	1	2	1	1	2	1	2	2	22

Şekil 8’de şiddet görmüş kadınlara ait kod matrisi verilmiştir. Bu şekil ile şiddet görmüş kadınların vermiş oldukları cevaplar analiz edilmiştir. Alınan cevaplardan bir kısmı aşağıda verilmiştir.

ŞGK 2 : Eşimden şiddet gördüğüm için kendimi yalnız hissediyordum. Güvenilir bir kurum olduğunu düşündüğüm için KADEM’e başvurdum.

ŞGK 7 : arkadaşım bana KADEM’i tavsiye etti. Şiddet gördüğüm için bana yardımcı olabileceklerini söyledi ve o nedenle başvurdum.

ŞGK 11: araştırmalarım ile sunmuş olduğu imkanları öğrendim ve bu sebeple başvurdum.

ŞGK 12: Eşimden şiddet gördüğümü kimseye söyleyemiyordum. Bu durum bana çok ayıp geliyordu. KADEM’i duydum ve bana vermiş olduğu destek ile bu sorunumu çözdüm.

Şekil 9: Kadınların Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alma Nedenlerine İlişkin Kod Kod Matrisi

Kod Sistemi	K-1	K-2	K-3	K-4	K-5	K-6	K-7	K-8	K-9	K-10	K-11	K-12	K-13	K-14	K-15	TOPLAM
Ekonomik Nedenler																5
Sunduğu İmkanlar																2
Tavsiye Neticesinde																0
Manevi Destek																0
İkinci Seçenek																0
Şiddet Görmüş Olmak																0
Kendisine Yakın Hissetmesi																1
Güvenilir Olması																6
Barınma İhtiyacı																0
TOPLAM	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	3	1	2	1	2	20

KADEM’e kadınların neden başvuru yaptığı araştırılmış bu nedenle 15 kişiden oluşan kadın grubuna sorular yöneltilmiştir. Bu sorulara alınan cevaplar

kodlanmış ve analiz edilmiştir. Şekil 9'da kodlanmış verilerin matrisi yer almaktadır. Katılımcılardan alınan cevaplardan bir kısmı aşağıda verilmiştir.

K3 : Araştırmam neticesinde yapmış olduğu çalışmalarını inceledim ve güvenilir bir kurum olduğuna karar verdim. Bu nedenle KADEM'e başvurdum.

K4 :Gurbette yaşıyorum. Ailem yanımda değil. Bana destek olacak kişilerle tanışmak istedim. O nedenle buraya başvurdum.

K8 : Hayat görüşüme yakın bir kurum olduğunu düşündüğüm için başvurdum.

K11: herhangi bir işte çalışmıyorum. Bana katkı verebilecek eğitim ve kursları öğrendim. İş bulmam konusunda bana destek olabileceklerini düşündüm o nedenle başvuruyu yaptım.

2.3.2.2. KADEM'in Tanınırlığı

Sosyal hizmet ve sosyal yardım alan katılımcılara sosyal hizmet ve sosyal yardım almadan önce KADEM'i tanıyıp tanımadıkları araştırılmıştır. Tablo 15'de görüldüğü gibi katılımcıların %57,78'i KADEM'i daha önce tanıdığını belirtmiştir.

Tablo 15: Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alanların KADEM'i Tanıma Dağılımı

KADEM'in Tanınırlığı	Katılımcı Sayısı	Yüzde
Evet	26	57,78
Hayır	19	42,22
TOPLAM	45	100,00

Şekil 10: Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alanların KADEM'le Tanışmalarına İlişkin Kod Matrisi

Kod Sistemi	ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ	ŞİDDET GÖRMÜŞ KADIN	KADIN	TOPLAM
▼ Kendi Araştırmaları Sonucu	■	■		5
▼ Sosyal Çevre	■	■	■	23
Komşu/Tanıdık	■			1
Akraba	■			1
Aile	■	■		2
Arkadaş	■	■	■	19
Medya	■	■	■	19
Gazete/Dergi		■	■	6
İnternet	■		■	2
Sosyal Medya	■	■	■	13
Σ TOPLAM	29	32	30	91

Sosyal hizmet ve sosyal yardım alanların KADEM’le nasıl tanıştığı araştırılmış bu bağlamda katılımcılara sorulan soruya alınan cevaplar kodlanarak analiz edilmiştir. Şekil 10’da 3 ayrı grubun KADEM ile nasıl tanıştığına ait kod matrisi verilmiştir. Sosyal çevre analiz aşamasında üst kod olarak ele alınmıştır. Bu üst kodun alt kodlarında aile, akraba, arkadaş çevresi, komşu ve tanıdık yer almaktadır. Medya üst kodunun alt kodları ise, gazete, dergi, sosyal medya, internettir. Diğer bir grupta kendi araştırmaları ile bulduğunu ifade etmiştir. Sosyal hizmet ve sosyal yardım alanların verdikleri cevaplardan bir kısmı aşağıdaki gibidir.

Ö 1: Arkadaşımdan duydum.

Ö 2: Sosyal medya üzerinden takip etmeye başladım. O sayede duydum.

Ö 15: Ailem araştırmış onlar beni yönlendirdiler.

ŞGK 3 : Arkadaşım KADEM’e gidiyordu. Benimde gelmemi istedi. Ondan duydum.

ŞGK 10 : Yardıma ihtiyacım vardı. Bu konuda bana yardımcı olacak bir yer arıyordum. Kendim araştırma yaptım.

K 2: Arkadaşımdan duydum o beni yönlendirdi.

K 5: İnternette araştırarak buldum.

2.3.2.3. Başka Bir Kaynaktan Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alma Durumu

Sosyal hizmet ve sosyal yardım alan katılımcıların KADEM dışında başka bir STK ya da devletten sosyal hizmet ve sosyal yardım alıp almadığı araştırılmıştır. Bu nedenle sosyal hizmet ve sosyal yardım alan katılımcılara iki soru yöneltilmiştir. Bu soruların cevaplarına yönelik kodlama yapılmış ve analiz edilmiştir. Böylece Tablo 16 ve Tablo 17 oluşturulmuştur.

Tablo 16 : Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alanların Başka STK'dan Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alma Dağılımı

Başka Bir STK'dan Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alma	Katılımcı Sayısı	Yüzde
Hayır	29	64,44
Evet	16	35,56
TOPLAM	45	100,00

Sosyal hizmet ve sosyal yardım alan katılımcıların %64,44'ü başka bir STK'dan sosyal hizmet ve sosyal yardım aldığını belirtmiştir. Sosyal hizmet ve sosyal yardım alan katılımcılara hangi STK'lardan sosyal hizmet ve sosyal yardım aldıkları sorulmamıştır.

Tablo 17 : Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alanların Devletten Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alma Dağılımı

Devletin Sunmuş Olduğu Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardımlardan Yararlanma Durumu	Katılımcı Sayısı	Yüzde
Hayır	24	53,33
Evet	21	46,67
TOPLAM	45	100,00

Sosyal hizmet ve sosyal yardım alan katılımcılara devletin vermiş olduğu sosyal hizmet ve sosyal yardımlardan yararlanıp yararlanmadığı sorulduğunda %53 lük bir grubun yararlanmadığı tespit edilmiştir. Yararlanan bireyler ise genellikle üniversite öğrencileri olup, devletin Kredi Yurtlar Kurumu (KYK) aracılığı ile vermiş olduğu kredi ve burslardan faydalanmaktadırlar. Birçok birey, devletin vermiş olduğu sosyal hizmet ve sosyal yardımlardan haberdar değildir. Görüşmelerde devletin hizmetlerinin bilinmediği ortaya çıkmıştır. KADEM bu amaçla “Kadın ve Aileye Verilen Devlet Desteklerinden Haberiniz Var mı?” projesini hayata geçirmiş ve “Sosyal Destekler ve Kamuya Erişim” adı altında kitapçık yayınlamıştır. Sosyal hizmet ve sosyal yardım alan katılımcıların devletten sosyal hizmet ve sosyal yardım alma durumunun araştırıldığı soruya verilmiş olan bazı cevaplar aşağıdaki gibidir.

Ö1: Devletin vermiş olduğu burstan yararlanıyorum.

Ö4: Devlet KYK kredisi kullanıyorum.

ŞGK 2: Devletin vermiş olduğu desteklerden haberim yok.

ŞGK 10: Devletin Şiddet İzleme ve Önleme Merkezi (ŞÖNİM)'e başvurduğum oradan destek aldım.

ŞGK 12: ŞÖNİM'den destek aldım.

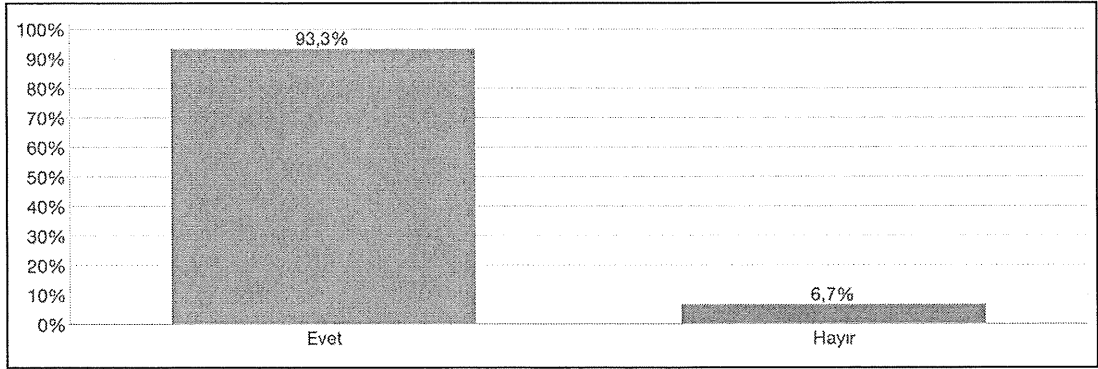
K1: Devletin vermiş olduğu desteklerden haberim yok.

K5: İşkur desteğine başvurduğum. Orda kursa katıldım ve kurs boyunca nakit ödeme yapıldı.

2.3.2.4. KADEM'den Alınan Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardımın Değerlendirilmesi

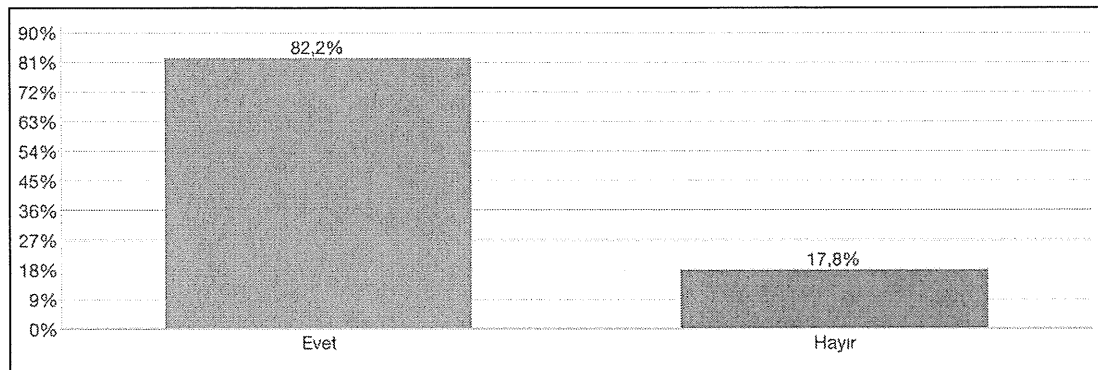
Sosyal hizmet ve sosyal yardım alan katılımcılara KADEM'den almış oldukları sosyal hizmet ve sosyal yardımın yaşamlarında iyileşme sağlayıp sağlamadığı sorusu soruldu. %93 gibi yüksek bir çoğunluk bu soruya “evet” yanıtını vermiştir. %6,7 katılımcı ise “hayır” yanıtı vermiştir.

Şekil 11 : Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alanların Aldıkları Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardımın Yaşamlarında İyileşme Sağlama Dağılımı

Sosyal hizmet ve sosyal yardım alan katılımcılar aldıkları bu yardım ve hizmetlerin yeterli olup olmadığı sorusu yöneltilmiştir. %82 lik bir grup bu hizmetlerin “evet yeterli” yanıtı vermiştir. % 17 lik bir grup ise “hayır yeterli değil” yanıtı vererek bu hizmetlerin yetersiz olduğunu söylemiştir.

Şekil 12 : Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alanların Aldıkları Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardımı Yeterli Bulma Dağılımı

Şekil 13 : Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alanlarının KADEM Tarafından Geliştirilmesini İstedikleri Noktalara İlişkin Kod Matrisi

Kod Sistemi	ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ	ŞİDDET GÖRMÜŞ KADIN	KADIN	TOPLAM
☞ Duyurular Artırılabilir			■	2
☞ Programlar/Etkinlikler Artırılabilir			■	3
☞ İstihdam Desteği		■	■	2
☞ Eğitimler Artırılabilir		■	■	3
☞ Geri Bildirimler Dikkate Alınmalı	■			1
☞ Personel İyileştirilebilir	■			1
☞ Yardımlar Artırılabilir	■	■	■	4
☞ İşleyiş Yavaş	■			1
☞ Amatör	■			2
Σ TOPLAM	8	5	6	19

Sosyal hizmet ve sosyal yardım alan katılımcılara sosyal hizmet ve sosyal yardımlarla ilgili olarak geliştirilmesini istedikleri noktalar olup olmadığı sorusu yöneltildi. Katılımcıların bir kısmının önerisi bulunmazken, bir kısmı önerilerde bulundular. Bu soru ana kod olarak önerim var ve önerim yok olarak ele alınmıştır. Önerim var kısmının alt kodları oluşturulmuştur. Bu alt kodlar, duyurular, program/etkinlik, istihdam, eğitim, geri bildirim, personel, yardım ve işleyiştir. Görüşmeler sırasında katılımcılar yeterli duyuru yapılmadığını daha fazla duyuru yapılması, program ve etkinliklerin çeşitlendirilmesini, personelin iyileştirilmesi, eğitimlerin arttırılması gerektiğini belirtmişlerdir. Aşağıda katılımcıların bir kısmına ait cevaplar yer almaktadır.

Ö6: Hizmet ve yardımlar arttırılmalıdır.

Ö9:Yapmış olduğumuz şikayetler dikkate alınmalı, bu noktalar geliştirilip düzeltilmelidir.

Ö10: Yurt personeli iyileştirilebilir.

ŞGK6: İzmir’de yapılan eğitimler arttırılmalıdır.

ŞGK10: İş bulmakta güçlük çekiyoruz. Bize iş bulabilmemiz için destek verilmesini istiyorum. Bize iş için daha fazla eğitim verilebilir.

K7: Program ve etkinlikler arttırılmalıdır.

K9: Duyurular arttırılmalı ihtiyacı olan bayanlara daha fazla ulaşılmaya çalışılmalıdır.

2.3.3. Yöneticilere ve Üyelere Ait Bulgular

Araştırma kapsamında 15 kişilik yöneticiden ve 15 kişilik üyeden oluşan gruplara bir takım sorular yöneltilmiş onlarla görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmeler neticesinde KADEM'in yapmış olduğu çalışmalar hakkında bilgi sahibi olunmuştur. Yöneticilerin ve üyelerin yapılan bu çalışmalara katkı verip vermediği araştırılmıştır. Yöneticilere ve üyelere önceden hazırlanmış sorular yöneltilmiş ve bunları cevaplamaları istenmiştir.

Yöneticilere yöneltilen sorular şu şekildedir;

1. KADEM'i kısaca anlatır mısınız? Amaçları hedefleri öncelikleri nelerdir?
2. KADEM'e üye olma nedeniniz nedir?
3. Başka bir STK'ya üyeliğiniz bulunmakta mıdır?
4. KADEM'in size sağladığı katkılar nelerdir?
5. KADEM'in yapmış olduğu sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerinden söz eder misiniz ?
6. Sosyal hizmet ve sosyal yardım alanında İzmir'de yapmış olduğunu çalışmalar nelerdir?
7. Sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetleri nasıl belirleniyor?
8. Bu çalışmalar hangi sıklıkla yapılıyor?
9. Yürüttüğü sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerinin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?
10. Sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetleri ile ilgili öneriniz bulunmakta mıdır?
11. Sosyal hizmet ve sosyal yardım alanında devlet kurumları ve diğer STK'lar ile işbirliğiniz var mı?

Üyelere yöneltilen sorular şu şekildedir;

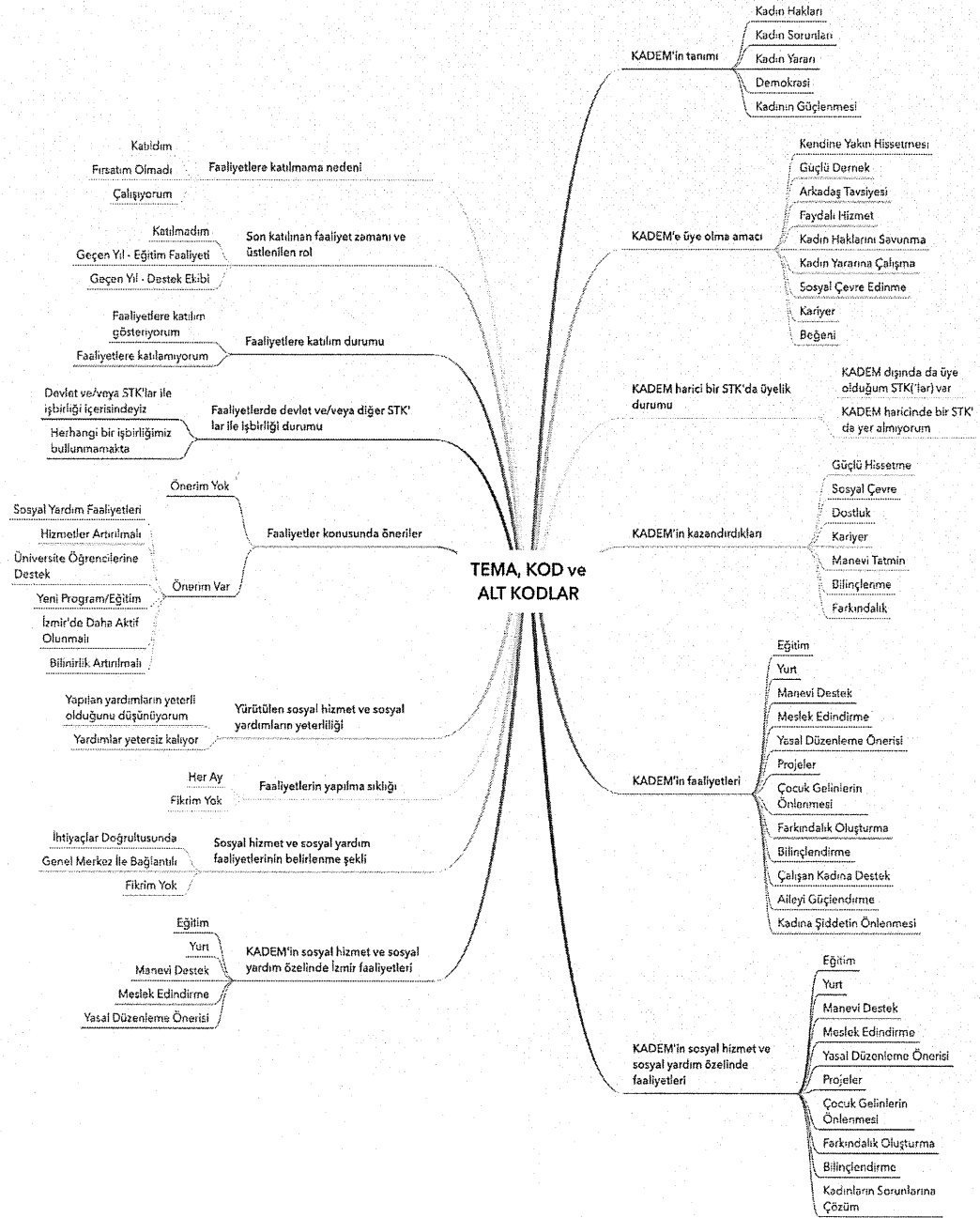
1. KADEM'i kısaca anlatır mısınız. Amaçları hedefleri öncelikleri nelerdir?
2. KADEM'e üye olma nedeniniz nedir?
3. Başka bir STK'ya üyeliğiniz bulunmakta mıdır?
4. KADEM'in size sağladığı katkılar nelerdir?
5. KADEM'in yapmış olduğu sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerinden söz eder misiniz ?

6. Sosyal hizmet ve sosyal yardım alanında İzmir’de yapmış olduğunu çalışmalar nelerdir?
7. Sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetleri nasıl belirleniyor?
8. Bu çalışmalar hangi sıklıkla yapılıyor?
9. Yürüttüğü sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerinin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?
10. Sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetleri ile ilgili öneriniz bulunmakta mıdır?
11. Düzenlenmiş olan herhangi bir sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetine katıldınız mı?
12. Faaliyete katıldıysanız katıldığınız bu faaliyet ne zaman yapıldı ve hangi görevleri aldınız?
13. Faaliyete katılmadıysanız katılmama nedeniniz nedir?

Soruların analizleri yapılırken ilk 10 soru aynı olduğu için yöneticiler ve üyelere oluşturan katılımcılara bu sorular yöneltilmiştir. 11. Soru her iki grubunda farklı olduğu için her iki grup için 11. soru analizi yapılmıştır. 12. ve 13. sorular sadece üyelere yöneltilmiştir.

Araştırma analizi yapılırken soruların yanıtları kodlanmış ve ana kod ve temalar çıkarılmıştır. Yöneticiler ve üyelere ilişkin ana kod ve temalar aşağıdaki şekilde yer almaktadır.

Şekil 14: Yöneticilere ve Üyelere İlişkin Ana Kod ve Temalar

2.3.3.1. KADEM'i Tanıma

Yöneticiler ve üyelere KADEM' i kısaca tanıtmalarına yönelik soru sorulmuştur. Bu soru sonucunda katılımcıların %50'si KADEM'i kadın haklarını savunan, %33 oranında bir grup kadın yararına çalışmalar yapan, %20'si kadın sorunlarını ve %16,67'si de demokrasiyi savunan STK olarak tanımlarken, %6,67'si kadının güçlenmesi için çalışan bir STK olarak tanımlamıştır. Tablo 18'de analiz verilmiştir.

Tablo 18: Yöneticilerin ve Üyelerin KADEM'i Tanımlama Dağılımı

Yöneticiler ve Üyeler Tarafından KADEM'in Tanımı	Katılımcı Sayısı	Yüzde
Kadın Hakları	15	50,00
Kadın Yararı	10	33,33
Kadın Sorunları	6	20,00
Demokrasi	5	16,67
Kadının Güçlenmesi	2	6,67
TOPLAM	30	100,00

KADEM'in nasıl tanındığına dair yöneticiler ve üyeler ile yapılan görüşmelerde, alınan cevaplar kodlanmış ve analiz edilmiştir. Kodlanan cevaplar Şekil 15'te kod matrisinde verilmiştir.

Şekil 15: Yöneticilerin ve Üyelerin KADEM'i Tanımlamalarına İlişkin Kod Matrisi

Kod Sistemi	YÖNETİCİ	ÜYE	TOPLAM
☐ Kadın Güçlenmesi		■	2
☐ Demokrasi	■	■	5
☐ Kadın Yararı	■	■	10
☐ Kadın Sorunları	■	■	6
☐ Kadın Hakları	■	■	15
Σ TOPLAM	19	19	38

Yapılan görüşmelerde yöneticiler ve üyelere alınan cevaplardan bir kısmı aşağıda verilmiştir.

Y1: KADEM, kadın haklarının takipçisi olan ve kadınların sorunlarına çözüm arayan bir dernektir.

Y10: KADEM, kadın haklarının iyileştirilmesini sağlayan bir dernektir.

Y4: KADEM, kadınlar için çalışmalar yapan ve demokrasinin sürdürülebilirliğinin takipçisi olan bir dernektir.

Ü2: KADEM; kadın haklarını savunan, bu hakların iyileştirilmesi için çaba sarf eden bir dernektir.

Ü13: KADEM; kadınların haklarını savunan, demokrasinin sürdürülmesini amaçlayan bir dernektir.

Ü1: KADEM; kadınların yararına faaliyetler yürüten ve toplumdaki refah seviyelerinin artırılmasını amaçlayan bir dernektir.

2.3.3.2. KADEM'e Üye Olma Nedeni

Yöneticiler ve üyelere KADEM'e neden üye oldukları soruldu. %23 oranında arkadaş tavsiyesi cevabı alınırken, %16 oranında bireyde kendine yakın hissettiği için üye olduğunu söylemiştir. %20'lik bir grup KADEM'i güçlü bir dernek olarak görmektedir. Kadın haklarını savunan bir dernek olarak bilinmesine rağmen, kadın haklarını savunduğu için üye olan %3 lik bir orandır. Tablo 19'da üye olma amacı yüzdeleri verilmiştir.

Tablo 19 : Yöneticilerin ve Üyelerin KADEM'e Üye Olma Nedenlerinin Dağılımı

Üye Olma Nedeni	Katılımcı Sayısı	Yüzde
Arkadaş Tavsiyesi	7	23,33
Güçlü Dernek	6	20,00
Kendine Yakın Hissetmesi	5	16,67
Kadın Yararına Çalışma	4	13,33
Beğeni	4	13,33
Sosyal Çevre Edinme	3	10,00
Kariyer	1	3,33
Kadın Haklarını Savunma	1	3,33
Faydalı Hizmet	1	3,33
TOPLAM	30	100,00

Yöneticiler ve üyelere KADEM'e üye olma nedenlerine yönelik soru yöneltilmiştir. Bu doğrultuda yapılan görüşmelerde alınan cevaplar kodlanarak

analizleri yapılmıştır. Kodlanan veriler Şekil 16'da kod matrisinde verilmektedir.

Şekil 16 : Yöneticilerin ve Üyelerin KADEM'e Üye Olma Nedenlerine İlişkin Kod Matrisi

Kod Sistemi	YÖNETİCİ	ÜYE	TOPLAM
Beğeni		■	4
Kariyer	■		1
Sosyal Çevre Edinme	■	■	3
Kadın Yararına Çalışma	■	■	4
Kadın Haklarını Savunma	■		1
Faydalı Hizmet	■		1
Arkadaş Tavsiyesi	■	■	7
Güçlü Dernek	■	■	6
Kendine Yakın Hissetmesi	■	■	5
Σ TOPLAM	15	17	32

Yöneticiler ve üyeler ile yapılan görüşmeler sonucunda alınan cevaplardan bir kısmı aşağıda verilmiştir.

Y2 :KADEM güçlü bir dernek. Güçlü dernek olması karar mekanizmalarındaki etkisinden ve yönetiminden kaynaklanmaktadır. Böyle güçlü bir derneğin üyesi olmak beni mutlu ediyor.

Y3: Arkadaşım bu kurumun üyesiydi. Onların yapmış olduğu çalışmalar benim ilgimi çekti. Arkadaşımla vesilesiyle üye oldum.

Y8: Kadınlardan oluşan böyle güçlü bir dernek üyesi olmak benim için onur verici bir duygu.

Y12: Kadınlar yararına çalışan bir dernekte yer almak, ihtiyaç sahibi bireylere faydalı olmak için üye oldum.

Ü1: Hayat tarzıma yakın bir dernek olduğunu düşündüğüm için üye oldum.

Ü7: Yaptığı çalışmalarla güçlü bir dernek olduğunu göstermektedir. Güçlü bir dernek üyesi olmak için üye oldum.

Ü12: Arkadaşım tavsiye ettiği için üye oldum.

2.3.3.3. KADEM'in Yönetici ve Üyelerine Katkısı

Yöneticiler ve üyelere KADEM'in onlara sağlamış olduğu katkı sorulduğunda %53 oranında sosyal çevre kazandırması yanıtı alınmıştır. Görüşmeler sırasında bireylerin STK ortamından memnun olduğu ve bu sayede yeni bireylerle tanıştığı bilgisine ulaşılmıştır. Yöneticiler ve üyeler STK faaliyetleri dışında da bir araya gelmektedirler.

Tablo 20 : Yöneticilere ve Üyelere KADEM'in Sağladığı Katkı Dağılımı

KADEM'in Sağladığı Katkılar	Katılımcı Sayısı	Yüzde
Sosyal Çevre	16	53,33
Bilinçlenme	4	13,33
Manevi Tatmin	3	10,00
Kariyer	3	10,00
Farkındalık	3	10,00
Güçlü Hissetme	3	10,00
Dostluk	1	3,33
TOPLAM	30	100,00

Yöneticiler ve üyelere KADEM'in sağlamış olduğu katkıların neler olduğu sorusu yöneltilmiş, bu doğrultuda görüşmeler yapılmış ve alınan cevaplar kodlanarak analiz edilmiştir. Bu kodlama aşağıda kod matrisinde görülmektedir.

Şekil 17: Yöneticilere ve Üyelere KADEM'in Sağladığı Katkıya İlişkin Kod Matrisi

Kod Sistemi	YÖNETİCİ	ÜYE	TOPLAM
Farkındalık			3
Bilinçlenme			4
Manevi Tatmin			3
Kariyer			3
Dostluk			1
Sosyal Çevre			16
Güçlü Hissetme			3
TOPLAM	17	16	33

Görüşmeler sonucunda yöneticiler ve üyelere alınan cevaplar aşağıdaki gibidir.

Y1: Bu derneğe üye olmak bana güçlü hissettiriyor. Kendim gibi güçlü kadınlar ile bir arada olmak beni motive ediyor.

Y2: Bu derneğe üye olmak bana yeni bir sosyal çevre kazandı. Yeni arkadaşlıklar kurmamı sağladı.

Y11: KADEM bana sosyal ve siyasal anlamda bilinçlendirme sağladı. Haklarımı öğrenmemi sağladı.

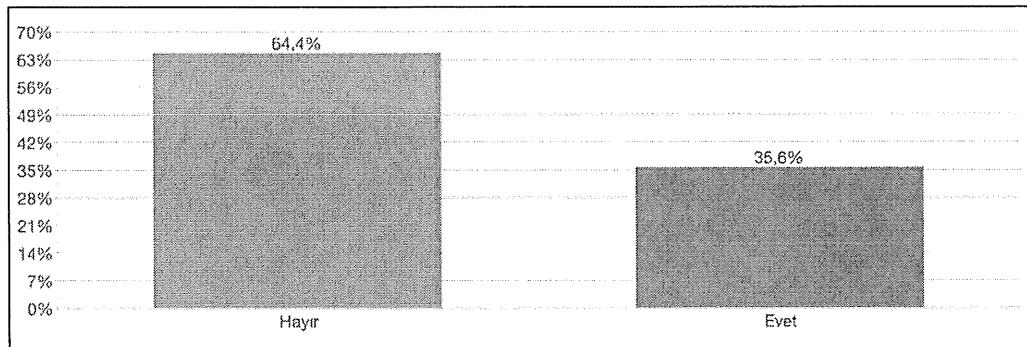
Ü2: KADEM'e üye olmak bana yeni arkadaşlıklar kazandı.

Ü7: bu dernek ile farklı bir çevrem oldu.

Ü11: bu dernek benim kendimi yalnız hissettiğim bir zamanda üye olduğum bir yerdi. Bana yeni çevre kazandı ayrıca daha güçlü hissetmemi yalnız olmadığının farkına varmamı sağladı.

Ayrıca yöneticiler ve üyelere “KADEM dışında farklı bir STK üyeliğiniz bulunmakta mıdır?” sorusu da yöneltilmiştir. “Üyeliğim var” ve “üyeliğim yok” olarak cevaplar alınmış, üyeliği olanlara hangi STK olduğu sorusu sorulmamıştır. Bu bağlamda alınan cevaplar analiz edilmiş ve şekil 18’deki sonuç elde edilmiştir. Yöneticiler ve üyelerin %35,6 sı başka bir STK’ya üyedir.

Şekil 18: Yöneticilerin ve Üyelerin Başka Bir STK Üyeliğinin Bulunma Dağılımı

2.3.3.4. KADEM'in Faaliyetleri

Yöneticiler ve üyelere KADEM'in yapmış olduğu sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerinin neler olduğu sorusu yöneltilmiştir. Yöneticiler ve üyelerin yanıtlarından %73 oranında yasal düzenleme öneri yaptıkları % 70 oranında ise eğitim hizmeti verdikleri sonucu çıkmıştır.

Tablo 21: Yöneticilerin ve Üyelerin KADEM'in Yapmış Olduğu Faaliyetlere İlişkin Dağılımı

KADEM'in Yapmış Olduğu Faaliyetler	Katılımcı Sayısı	Yüzde
Yasal Düzenleme Önerisi	22	73,33
Eğitim	21	70,00
Yurt	17	56,67
Manevi Destek	16	53,33
Meslek Edindirme	14	46,67
Projeler	4	13,33
Farkındalık Oluşturma	3	10,00
Bilinçlendirme	2	6,67
Çocuk Gelinlerin Önlenmesi	2	6,67
Aileyi Güçlendirme	2	6,67
Çalışan Kadına Destek	1	3,33
Kadına Şiddetin Önlenmesi	1	3,33
TOPLAM	30	100,00

Yöneticiler ve üyelere alınan yanıtlar kodlanmış ve analiz edilmiştir. Şekil 19 yapılan faaliyetlere ilişkin kod matrisini göstermektedir.

Şekil 19: Yöneticilerin ve Üyelerin KADEM'in Yapmış Olduğu Faaliyetlere İlişkin Kod Matrisi

Kod Sistemi	YÖNETİCİ	ÜYE	TOPLAM
☒ Kadına Şiddetin Önlenmesi		■	1
☒ Aileyi Güçlendirme		■	2
☒ Çalışan Kadına Destek	■		1
☒ Bilinçlendirme		■	2
☒ Farkındalık Oluşturma		■	3
☒ Çocuk Gelinlerin Önlenmesi	■	■	2
☒ Projeler	■	■	4
☒ Yasal Düzenleme Önerisi	■	■	22
☒ Meslek Edindirme	■		14
☒ Manevi Destek	■	■	16
☒ Yurt	■	■	17
☒ Eğitim	■	■	21
Σ TOPLAM	74	31	105

Yapılan faaliyetler ile ilgili olarak yöneticiler ve üyelerin cevapları aşağıda verilmiştir.

Y1: KADEM kadınlarla ilgili konularda etkili olabilmek için yasal düzenlemelerin çıkarılması adına çalışmalar yürütmekte ve kadınlara destek olmaktadır. Kadınlara yönelik meslek edindirme kursları düzenlemekte, üniversite öğrencilerine yönelik yurt hizmeti vermekte ayrıca çeşitli eğitimler düzenleyerek genç kız kadınları bilinçlendirme çalışmaları yapmaktadır.

Y5: Öğrenciler için yurt hizmeti vermektedir. Eğitim programları düzenlemektedir. Meslek edindirme kursları düzenlemektedir. Bayanlara destek olmayı amaçlamaktadır. Kadınlar yarına kanunlar çıkarılması ya da değiştirilmesi için çalışmalar yapmaktadır. Çocuk gelinlerin olmaması için farkındalık yaratmaktadır.

Ü1: Eğitim hizmetleri vermektedir.

Ü3:Üniversite öğrencilerine yurt hizmeti vermektedir. Kadınların bilinçlendirilmesi için eğitimler düzenlemektedir.

Ü7: Kadına şiddet önemli bir sorundur. Bunun çözümü için çalışmalar yapmakta ayrıca şiddet mağduru kadınlara yönelik çalışmalar yapmaktadır.

KADEM yöneticiler ve üyelerine İzmir ilinde sosyal hizmet ve sosyal yardım alanında ne tür faaliyetler yürüttüğü sorusu sorulmuştur. İzmir Temsilciliği genellikle eğitim alanında çalışmalar yürütmektedir. Yöneticiler ve üyelerin tamamına yakınının cevapları arasında eğitim geçmektedir. Diğer bir yandan yurt hizmeti de yöneticiler ve üyelerin çoğunlukla söylediği cevaplar arasında yer almaktadır. Bunun nedeni de İzmir’de KADEM vakfına ait kız öğrenci yurdunun bulunmasıdır. Şekil 20’de alınan cevaplara ait kod matrisi yer almaktadır.

Şekil 20: Yöneticilerin ve Üyelerin KADEM’in İzmir İlinde Yapmış Olduğu Faaliyetlere İlişkin Kod Matrisi

Kod Sistemi	YÖNETİCİ	ÜYE	TOPLAM
☞ Kadınların Sorunlarına Çözüm		"	3
☞ Bilinçlendirme	"	"	3
☞ Farkındalık Oluşturma		"	1
☞ Çocuk Gelinlerin Önlenmesi	"		1
☞ Projeler		"	2
☞ Yasal Düzenleme Önerisi	■	■	11
☞ Meslek Edindirme	■	"	16
☞ Manevi Destek	■	"	16
☞ Yurt	■	■	22
☞ Eğitim	■	■	29
Σ TOPLAM	66	38	104

Yöneticiler ve üyelerden alınan yanıtlar aşağıdaki gibidir.

Y4: Kadınlara yönelik eğitimler düzenlenmektedir. Üniversite öğrencilerine yurt hizmeti verilmektedir.

Y7: Kadınların bilinçlendirilmesi yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Eğitimler düzenlenmektedir. Meslek öğrenme yönünde eğitimler yapılmaktadır.

Y9: Üniversite kız öğrencilerine yurt hizmeti verilmektedir. Eğitim programları düzenlenmektedir. Projeler hazırlanmaktadır.

Ü4: Eğitim hizmeti verilmektedir. Meslek sahibi olunması için kurslar düzenlenmektedir.

Ü9: Kadınların sorunlarını çözmek adına çalışmalar yapmaktadır. Eğitim hizmeti vermektedir. üniversite öğrencilerine yurt hizmeti vermektedir.

Ü12: Eğitim hizmeti vermektedir. kadınlar yararına kanun çıkarılması yönünde çalışmalar yapmaktadır. Kız öğrencilere yurt hizmeti vermektedir.

Yöneticiler ve üyelere yapılan bu sosyal hizmet ve sosyal yardımların nasıl belirlendiği sorusu yöneltildi. %70 oranında “ihtiyaçlar doğrultusunda” yanıt alınmıştır. %10 oranında ise “fikrim yok” yanıtı vermiştir. Alınan bu yanıtlar doğrultusunda Tablo 22 oluşturulmuştur.

Tablo 22: Yöneticilerin ve Üyelerin KADEM'in Faaliyetlerini Belirlemesine İlişkin Dağılımı

Faaliyetleri Belirlenmesi	Katılımcı Sayısı	Yüzde
İhtiyaçlar Doğrultusunda	21	70,00
Genel Merkez İle Bağlantılı	6	20,00
Fikrim Yok	3	10,00
TOPLAM	30	100,00

Yöneticiler ve üyelere yapılan sosyal hizmet ve sosyal yardım programları hangi sıklıkla yapılıyor şeklinde soru yöneltilmiştir. Yöneticiler ve üyeler ile yapılan görüşmelerde çok fazla faaliyet yapıldığı söylenmiştir. Bir zamanlama belirtmeleri istenmiştir. O durumda %86 oranında “her ay” yanıtı alınmıştır. Tablo 23 alınan yanıtlar doğrultusunda hazırlanmıştır.

Tablo 23: Yöneticilerin ve Üyelerin KADEM'in Faaliyet Yapma Sıklığı Dağılımı

Faaliyetleri Yapma Sıklığı	Katılımcı Sayısı	Yüzde
Her Ay	26	86,67
Fikrim Yok	4	13,33
TOPLAM	30	100,00

Sadece üyelere yönelik olarak yapılan sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerine katılıp katılmadıkları sorusu yöneltilmiştir. Bu soruda sadece üyelere yöneltildiği için katılımcı sayısı dağılım tablosunda %50 oranında kayıp çıkmaktadır. Üyelerden oluşan katılımcıların tamamı bu soruyu yanıtlamıştır. %60 oranında evet yanıtı alınmıştır. Bu soruya “evet” yanıtını veren üyelere yönelik olarak yapılan sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerine katılıp katılmadıkları soru 12’yi yanıtlamış, “hayır” yanıtını veren katılımcılar ise soru 13’ü yanıtlamıştır.

Tablo 24: Yöneticilerin ve Üyelerin KADEM'in Yaptığı Faaliyetlere Katılım Dağılımı

Düzenlenmiş Olan Herhangi Bir Sosyal Hizmet Ve Sosyal Yardım Faaliyetine Katılma Durumu	Katılımcı Sayısı	Yüzde
Evet	9	30,00
Hayır	6	20,00
Cevaplanan	15	50,00
Cevapsız	15	50,00
TOPLAM	30	100,00

Üyelerden oluşan gruba faaliyetlere katılıp katılmadığı sorusu yöneltilmiş ve faaliyete katılan katılımcılar soru 12'yi yanıtlamışlardır. Katılımcı sayısı dağılım tablosunda yöneticiler bu soruyu yanıtlamadığı için %50 cevapsız görülmektedir. Aynı zamanda faaliyete katılmayan katılımcılar bu soruyu katılmadım olarak yanıtlayıp soru 13'e geçmişlerdir. Katıldım olarak yanıtlayan katılımcılardan %40'ı eğitim hizmetlerine katıldığını söylemiştir.

Tablo 25: Yöneticilerin ve Üyelerin KADEM'in Faaliyetlerinde Aldığı Görev ve Zaman Dağılımı

Faaliyete Katılan Bireylerin Katıldığı Görevler ve Zamanı	Katılımcı Sayısı	Yüzde
Katılmadım	6	20,00
Geçen Yıl - Eğitim	6	20,00
Geçen Yıl - Destek Ekibi	3	10,00
Cevaplanan	15	50,00
Cevapsız	15	50,00
TOPLAM	30	100,00

Yapılan sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetine katılan üyelerin yanıtları aşağıdaki gibidir.

Ü4: Geçen yıl yapılan “Kadın Yasal Haklar Eğitimi” faaliyetine katıldım.

Ü15: Açılan kurs programlarımızda ekip olarak çalıştık. Bende çalışmaya destek verdim.

Üyelere faaliyetlere katılıp katılmadığı sorusu yöneltilmiş ve faaliyete katılmayan üyeler soru 14'ü yanıtlamışlardır. Tablo 25'te yöneticiler bu soruyu yanıtlamadığı için %50 cevapsız görülmektedir. Faaliyete katılan üyeler ise bu soruya “katıldım” yanıtı vermişlerdir. Faaliyetlere katılmayan katılımcılar %33 oranında fırsatı olmadığını belirtmiştir. Diğer %6'lık kısımda kalan üyeler ise çalıştıkları için katılmadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 26: Yöneticilerin ve Üyelerin KADEM'in Faaliyetlerine Katılmama Nedeni Dağılımı

Faaliyete Katılmama Nedeni	Katılımcı Sayısı	Yüzde
Katıldım	9	30,00
Fırsatım Olmadı	5	16,67
Çalışıyorum	1	3,33
Cevaplanan	15	50,00
Cevapsız	15	50,00
TOPLAM	30	100,00

Yapılan sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerine katılmayan üyelerin yanıtları aşağıdaki gibidir.

Ü3: *Yoğun bir iş hayatım var o nedenle gündüz yapılan etkinliklere katılamıyorum. Bu tarz faaliyetlerde genellikle gündüz olduğu için katılmadım.*

Ü7: *Üye olalı kısa bir zaman oldu. Yapılan çalışmalara da bir türlü katılmadım fırsatım olmadı.*

Ü9: *Çocuğumda dolayı yapılan çalışmalara katılamadım.*

2.3.3.5. Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Faaliyetlerinin Yeterliliği

Yöneticiler ve üyelere yapılan sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerinin yeterli olup olmadığı sorusu yöneltilmiştir. %80 oranında “yeterli” yanıt alınmıştır. %20 oranında katılımcı ise “yeterli değil” yanıtı vermişlerdir. Tablo 27’de verilen sonuçların analizi yer almaktadır.

Tablo 27: Yöneticilerin ve Üyelerin KADEM'in Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Faaliyetlerini Yeterli Bulma Dağılımı

Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Faaliyetlerinin Yeterlilik Durumu	Katılımcı Sayısı	Yüzde
Yeterli	24	80,00
Yeterli Değil	6	20,00
TOPLAM	30	100,00

Yöneticiler ve üyelere yapılan sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetleri ile ilgili önerileri olup olmadığı sorusu yöneltilmiştir. Yöneticiler ve üyeler %70 oranında “önerim yok” diye yanıt vermişlerdir. Yapılan çalışmaların iyi olduğunu söylemişlerdir. Yöneticiler ve üyelerin %30’undan “önerim var” yanıtı alınmıştır.

Tablo 28: Yöneticilerin ve Üyelerin KADEM'in Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Faaliyetleri İle İlgili Öneri Dağılımı

Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Faaliyetleri İle İlgili Öneri Durumu	Katılımcı Sayısı	Yüzde
Önerim Yok	21	70,00
Önerim Var	9	30,00
TOPLAM	30	100,00

Kodlama sisteminde önerim var kısmına alt kodlar oluşturulmuştur. Bu alt kodlarda öneriler şekil 21’de görülmektedir.

Şekil 21: Yöneticilerin ve Üyelerin KADEM'in Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Faaliyetleri Önerilerine İlişkin Kod Matrisi

Kod Sistemi	YÖNETİCİ	ÜYE	TOPLAM
Önerim Var	■	■	9
Bilinirlik Artırılmalı	■		2
Sosyal Yardım Faaliyetleri	■	■	2
Yeni Program/Eğitim		■	2
Hizmetler Artırılmalı	■	■	2
Üniversite Öğrencilerine Destek		■	1
İzmir’de Daha Aktif Olunmalı	■	■	2
Önerim Yok	■	■	21
Σ TOPLAM	20	21	41

Yöneticiler ve üyelerin vermiş oldukları öneri yanıtları aşağıda verilmektedir.

Y2: *KADEM maalesef ki halen daha geniş bir kitle tarafından bilinmemektedir. Özellikle İzmir’de bu durum daha yaygındır. Bu nedenle bilinirliği arttırmak adına çalışmalar yapılmalıdır.*

Y4: *KADEM İstanbul’da çok aktif şekilde çalışmaktadır. Ama İzmir’de bu durum biraz geride kalmaktadır. O nedenle daha aktif olunmasını düşünüyorum.*

Y10: *Yapılan hizmetler çeşitlendirilmeli ve arttırılmalıdır.*

Ü3: *Yeni program ve eğitimler yapılmalıdır.*

Ü10: *Genel merkez programlarını takip ediyorum İzmir’e göre çok daha fazla çalışma yapılmaktadır. İzmir’de İstanbul kadar olmasa da biraz daha fazla aktif olunmalı.*

Ü14: *Üniversite öğrencileri için destekler arttırılmalıdır.*

2.3.3.6. KADEM’in STK ve Devlet Kurumları İle İlişkisi

Araştırmada yöneticiler ve üyelere yöneltilen sorular farklı olarak hazırlanmıştır. Ancak her iki gruba da yöneltilen sorulardan ilk on tanesi birbiri ile aynıdır. Tablo 29 da bulunan soru sadece yöneticilere yöneltilmiştir. O nedenle katılımcı sayısı dağılım tablosunda %50 kayıp olarak görülmektedir. Yöneticilere KADEM’in diğer STK ve devlet kurumları ile işbirliğinin olup olmadığı sorusu yöneltilmiştir. Tüm yöneticiler bu soruya evet yanıtını vermişlerdir.

Tablo 29: KADEM'in STK ve Devlet Kurumları İle İşbirliği Yönetici ve Üye Görüşü Dağılımı

Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Alanında Devlet Kurumları ve Diğer STK'lar ile İşbirliği Durumu	Katılımcı Sayısı	Yüzde
İşbirliği Vardır	15	50,00
Cevaplanan	15	50,00
Cevapsız	15	50,00
TOPLAM	30	100,00

KADEM özellikle kamu kurumları ile işbirliği halindedir. Bu durum yapmış olduğu çalışmalarda da kendini göstermektedir. Yöneticilerin bu durumdan haberdar olmaları, yönetici kadrosunun dernek hakkında doğru bilgiye sahip olduklarını göstermektedir.

SONUÇ

Sosyal Güvenlik toplumdaki bireylerin insan onuruna yakışır bir biçimde hayat sürebilmeleri için son derece önemlidir. Sosyal güvenliğin işlevlerinin yerine getirebiliyor olması gerekmektedir. Devletin kendi kaynakları ile toplumdaki bireylerin ihtiyaçlarına ne ölçüde cevap verdiği onun gelişmişlik düzeyinin en önemli göstergelerinden birisidir. Sosyal hizmet ve sosyal yardım uygulamaları, sosyal güvenliğin yöntemleri arasında yer almaktadır. Bu uygulamaların toplumdaki bireylerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde yerine getirilmesi önemli bir faktördür.

STK'lar gönüllü bireylerin bir araya gelerek oluşturdukları yapılardır. Bu yapılarda bireyler kendi amaçları doğrultusunda yer almaktadır. Dünyanın gelişmiş pek çok ülkesinde STK'lar en temel ekonomik ve sosyal güçlerden birisi haline gelmiştir. Bundan dolayı, artık hem yerel, hem ulusal, hem de uluslararası düzeyde ele alınan politikaların hepsinde STK'lar da göz önünde tutulmaktadır.

STK'ların sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerine katkısı önemli ölçüdedir. Sosyal hizmet ve sosyal yardım çalışmaları özünde vicdani bir yön barındırır. Dolayısıyla bu alanda çalışacak olan bireylerin motivasyon kaynağının, sadece gelir elde etmek olmaması gerekir. Vicdani motivasyonun ve gönüllüğün devreye girdiği yerler ise STK'lardır. Buralarda çalışan insanlar kendilerini daha fazla yardım yapmak konusunda güdüleyebilmekte ve ortaya daha etkili sonuçların çıkmasını sağlamaktadırlar. Araştırma STK yöneticilerinin ve üyelerinin yapılan sosyal hizmet ve sosyal yardım çalışmalarına katıldığını göstermektedir. Bu durum STK kültürü oluşturulması açısından önemli bir durumdur. Sadece STK'ya üye olmakla kalınmayıp, faaliyetlere katılmak STK'ların daha etkili çalışmalar yapabilmelerini ve daha fazla kitleye ulaşabilmelerini sağlayacaktır.

Sosyal hizmet ve sosyal yardımın bir bütün olarak değerlendirilmesi, bu hizmet ve yardımların bireylere bir bütün olarak ulaştırılması devletin mevcut sosyal sorunların önüne geçmesi açısından gereklidir. Sosyal yardımların etkisinin artması açısından, sosyal hizmetin önleyici, koruyucu ve geliştirici ilkelerinin de dikkate alınması gerekmektedir. Bir diğer ifade ile belirli nedenlerle muhtaç duruma düşmüş bir bireye nakdi sosyal yardım yapılmışsa, aynı zamanda o bireye bu duruma nasıl düştüğü sorulmalı ve bu durumdan nasıl kurtulması gerektiği ile ilgili rehabilitasyon

hizmeti verilerek bu durumun bir daha yaşanmaması yoluna gidilmelidir. Böylece sosyal hizmet ve sosyal yardımların ortak katkısı ile toplumda gelişme yaşanabilecektir. Bu nedenle genel olarak sosyal hizmetlerin iyileştirilmesi, kapsamlarının genişletilmesi, sosyal yardımlarla birlikte uygulanması halinde toplumsal sorunlar çözülebilecektir. Araştırmada örnek seçilen STK'nın daha çok sosyal hizmet alanında çalışmalar yapmış olduğu görülmektedir. Bir bütün oluşturulması ve daha etkin olunabilmesi için sosyal yardım alanına da önem vermesi gerekmektedir.

Devlet ve STK'lar ne kadar çok sosyal hizmet ve sosyal yardım uygulaması hayata geçirirlerse geçirsinler, bireyler bunlardan haberdar değilse, sonuç istenen düzeyde etkili olunmadığını gösterecektir. Dolayısıyla devletin ve STK'ların daha çok kesime hitap edebilmesi için yapmış oldukları bu çalışmaları daha iyi bir şekilde toplumun tüm kesimlerine duyurmaları gerekmektedir. Araştırmada STK'dan sosyal hizmet ve sosyal yardım alan bireylerin çoğunun devletten destek almadığı görülmüştür. Bu durum sosyal devlet ilkesinin toplumun tümüne tam olarak ulaşmadığını göstermektedir. Bireyler karşılaştıkları sorunlara çözüm bulmak adına öncelikle devlete başvuru yapmalı eksik kalan noktalarda STK'lar devreye girmelidir. Ama bu durum uygulamada tam tersi bir noktadır. Bireyler öncelikle STK'lara başvuru yapmaktadırlar. Bu durum STK'ların tüm başvurulara tam anlamıyla yanıt verememesi sorununu beraberinde getirmektedir. STK kaynakları tüm başvuruları karşılayacak durumda olamamaktadır. Bu aşamada bireylerin öncelikle devlet desteklerinden haberdar olunması sağlanmalıdır. Bu doğrultuda belediyelerin devreye girerek bu hizmet ve yardımlara ihtiyaç duyan bireylerin tespit edilmesi sağlanmalı, bu bireyler tespit edildikten sonra uygun olan kamu kuruluşlarına daha sonrasında da STK'lara yönlendirilmesi yapılmalıdır. Bu süreçte bu sosyal hizmet ve sosyal yardımlara başvuru aşamaları kısaltılarak ya da gerekli belge sayısı azaltılarak kolaylaştırıcı bir yöntem izlenmelidir.

STK'ların da kendilerini tanıtıcı çalışmalar yapmaları gerekmektedir. Bireyler STK çalışmalarından tam anlamı ile haberdar değildirler. Bu anlamda STK'ların kendilerini geliştirmeleri gerekmektedir. Örnek seçilen KADEM de bu sıkıntıyı yaşamaktadır. Sosyal hizmet ve sosyal yardım alan bireyler, yöneticiler ve üyeler ile yapılan görüşmelerde tanıtım eksikliğinin olduğu sonucu çıkmıştır.

STK'lar sosyal güvenliğe destek noktasında sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerinde bulunmaktadırlar. Yapılan sosyal hizmetlerin ve sosyal yardımların

doğru kişilere ulaştırılması, bu sosyal hizmet ve sosyal yardımların duyuru ve tanıtımlarının yapılması kadar önemli bir durumdur. Bu hususları gerçekleştirebilen STK'lar toplum yararına yürüttükleri faaliyetlerde başarılı olabileceklerdir.

KAYNAKÇA

Acar, H., Nergiz, N., ve Akman, E. (2013). *Sosyal Politika ve Kamu Yönetimi Bileşenleriyle Sosyal Hizmet Temelleri ve Uygulama Alanları*. Ankara: Maya Akademi Yayın.

Adnan, M. (2003). Türkiye'de Sendika-Siyasi Parti İlişkileri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. 0(46): 43-88.

Akatay, A., Sevinç İ. (2004). "Cumhuriyetten Günümüze Sivil Toplum Kuruluşlarının Gelişim Süreci". 1. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, Küresel Demokrasinin Gelişmesi ve Katılım Sağlanması Açısından Sivil Toplum Kuruluşları Bildiriler Kitabı, 4-6 Haziran 2004, s: 91-98.

Akdemir, A., ve Kirtiş, K. (2010). VII. Uluslararası sivil Toplum Kuruluşları Kongresi. *Hayırseverlik* (s. 382). Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

Aktan, C. C. (1994). *Gerçek Liberalizm Nedir?* İstanbul: Mart Matbaacılık.

Aktan, C. C. ve Özkıvrak, Ö. (2008). *Sosyal Refah Devleti*. İstanbul: Okutan Yayınları.

Akyüz, F. (2008) Sosyal Yardımdan Sosyal Sigortaya: Bismarckyan ve İngiltere Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Tarihsel Dönüşümü”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 1(5): 58-70.

Alper, Y. (1999). Yeni Bir Yüzyıla Girerken Yeniden Yapılanmanın Eşiğindeki Sosyal Güvenlik. *Çimento İşveren Dergisi*. 3(13): 10-29.

Alper, Y. (2007). Kurumsal Yapıda Tek Çatı Hayata Geçti. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. 0(53): 141-171.

Alper, Y. (2015). Sosyal Güvenlik Reformu (2008-2016) Kapsamla İlgili Gelişmeler. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. (68): 1-23.

Alper, Y. (2000). *Türkiye’de Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar (SSK, BAĞKUR)*. 3.Basım, Bursa: Alfa Yayınevi

Alper, Y. (2015). Sosyal Güvenlik Hakkı ve Sosyal Güvenliğin Finansmanı. *VII. Sosyal İnsan Hakları Uluslararası Sempozyumu Kitabı* (ss.197-221), Denizli. Kasım 2015.

Alper, Y. (2019). *Sosyal Güvenlik Üzerine Yazılarım*. Ankara: Türk Metal Yayınları.

Alper, Y., Arıcı, K., Türcan Özşuca, Ş., Aydın, U. ve Gökbayrak, Ş. (2015). *Tamamlayıcı Emeklilikte “Bir Başarı Öyküsü” Oyak*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Alper, Y. ve Tatlıoğlu, İ. (1994). *21. Yüzyıla Doğru Sosyal Güvenlik*. Bursa: Türk Dünyası Dayanışmaları Vakfı.

Alper, Y. ve Arıcı, K. (2013). *Sosyal Güvenlik*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, Yayın No: 2659.

Altındağ, Ö. (2011). Sosyal Hizmetin Doğası ve Amaçları. *Sosyal Hizmet*.

Arpa, A. T. ve Kolçak M. (2017) Türkiye ve OECD Ülkelerinde Sosyal Güvenlik Harcamaları: *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 5(3): 651-677.

Ay, H. ve Akan, R. (2017). Tarihsel Süreçte Sosyal Yardımların Gelişimi. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*. 6(18): 787-798

Ayhan, A. (2012). Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Güvenlik İlkeleri, *Sosyal Güvenlik Dergisi*. 1(1): 41-55

Balcı, Ş. (2006). Güvenceli Asgari Gelir Hakkı ve Sosyal Güvenlik Reformu. *İktisat Dergisi*. Sosyal Politika-1(478)

Barrientos, A. (2013). *Social Assistance in Developing Countries*. Cambridge: Cambridge University Press.

Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2010), *Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü*, Ankara.

Bayhan, V. (2002). Demokrasi ve Sivil Toplum Örgütlerinin Engelleri: Patronaj ve Nepotizm. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 26(1): 1-13

Bayraktar, T. (2014). Sivil Toplum Kuruluşları'nın Kurumsal Sosyal Sorumluluk Algısı: SA 8000 Uygulanabilirliği. *Tühis İş Hukuku ve İktisat Dergisi*. 25(3-4-5-6).

Beck, U. (2011). *Risk Toplumu: Başka Bir Modernliğe Doğru*, (Çev. Kazım Özdoğan, Bülent Doğan). İstanbul: İthaki.

Berg-Weger, M. (2005). *Social Work and Social Welfare*. Boston: McGraw Hill.

Bilgili, Ö. (2006). *Sosyal Güvenlik Kılavuzu*. Ankara: Başak Matbaacılık.

Bolat, Ö. (2016). *Sosyal Yardım İstihdam Bağlantısı Kapsamında Ülke Uygulamalarının İncelenmesi ve İşkur İçin Öneriler*. Ankara: Çalışma Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü.

Buğra, A. (2005). *Yoksulluk ve Sosyal Haklar*, İstanbul, STGM.

Buğra, A., Keyder, Ç. (2011). *Sosyal Politika Yazıları*. İstanbul: İletişim

Bulut, M. (2011). Sosyal Güvenlik Sistemlerinde Sosyal Yardım Yaklaşımı Ve Türkiye'de Durum. *Yardım ve Dayanışma Dergisi*. 2(3): 57-65.

Bumin, T. (2003). *Hegel Bilinç Problemi Köle Efendi Diyalektiği, Praksis Felsefesi*. İstanbul: Yapı Kredi yayınları.

Candan, H., Maltaş Erol, A. (2017). Türkiye’de Sosyal Adaletin Temininde Sosyal Devletin Rolü. *Sayıştay Dergisi*. (106): 87-119

Caniklioğlu Dikmen, M. (2007). *Sivil Toplum ve Türkiye Demokrasisindeki İzdüşümleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Cappellari, L. and Jenkins, S. (2008, October). The Dynamics of Social Assistance Receipt: Measurement and Modelling Issues, with an Application to Britain. *Social Employment and Migration Working Paper 67*. Paris

Castillo, I. (1994). A Comparative Approach to Social Exclusion. *Internatioanl Labor Review*. 133(5-6)

Cerev, G. ve Yenihan, B. (2016). Sendikalı Kadınlar ve Yaşadıkları Sorunlar: Kocaeli-Gölcük’te Kamu Çalışanları Sendikaları Üzerine Nitel Bir Araştırma, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*. 14(4): 150-167.

Cicioğlu, F. (2013). *Sivil Toplum- Dış Politika İlişkisi Çerçevesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Türkiye’nin Avrup Birliği Politikasına Yaklaşımı*. Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği Bakanlığı.

Coşkun, S. ve Güneş, S. (2008). *Dünyadaki Gelişmeler Çerçevesinde Ülkemizdeki Sosyal Yardımları İyileştirme Çabalarının Değerlendirilmesi*. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, Mayıs 17, 2011.

Çaha, Ö. (2003). *Aşkın Devletten Sivil Topluma*. İstanbul: Gendaş Kültür Yayınları.

Çaha, Ö. (2012). *Aşkın Devletten Sivil Topluma*. Ankara: Orion Kitapevi.

Çaha, Ö. (1994). Osmanlı’da Sivil Toplum. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 49(3).

Çalışkan, A. (2001). *Sosyal Refahın Sağlanmasında Devletin Etkinliği ve Türkiye Örneği*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İzmir. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çelik, A. (2004). AB Ülkeleri ve Türkiye’de Gelir Eşitsizliği: Piyasa Dağılımı-Yeniden Dağılım. *Çalışma ve Toplum Dergisi*. 3(3): 53-91.

Çengelci, E. (1998). *Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu*. Ankara: Aydınlar Matbaacılık.

Çengelci, E. (1993). Sosyal Refahın Gerçekleşmesinde Sosyal Yardımların Rol ve Önemi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*. 11(1-2-3)

Çetin, H. (2015). Sosyal Adalet, Sosyal Hizmetler ve Bütçe. *Toplum ve Sosyal Hizmet*. 26(2): 145-157.

Çoğurcu, C. (2010). Stratejik Planlama, Stratejik Yönetim ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğünde Sosyal Yardım Politikalarına Yönelik Gerçekleştirilen Projeler. *Yardım ve Dayanışma Dergisi*. 1(2): 7-32.

Çolak, M. (2012). *İşverenler İçin Sosyal Güvenlik Uygulama Rehberi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Dağ, M. ve Irk, O. (2012). Türkiye’de ve İngiltere’de Siyasi partilerin Ortaya Çıkışı, *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*. 4(2): 41-49.

Dönmez, A. (2010). *Sosyal Yardım algısı ve Yoksulluk Kültürü*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.

Demirbilek, S. (2005). *Sosyal Güvenlik Sosyolojisi*. İzmir: Legal Yayıncılık.

Demirbilek, S. (2009). *Sosyal Politika Bağlamında Sosyal Hizmet*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.

Demircan, E. (2007). Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Kamu Kesiminin Rolü: Devlet Bütçesi İçerisinde Sosyal Transferlerin Payı”, *IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, Küresel Yoksulluk* (ss. 255-275), Çanakkale. 19-21 Ekim 2007.

Denli, M. (2018). *Sivil Toplum Kavramı Bağlamında Türkiye de Sivil Toplum Kuruluşları: Tüsiad Örneği*. Yüksek Lisans Tezi.

Dernekler Kanunu. (2004).

Dilik, S. (1991). *Sosyal Güvenlik*. Ankara: Kamu-İş Yayını.

Dilik, S. (1980). Sosyal Güvenlik ve Sosyal Hizmetler Arasındaki İlişkiler. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 35(01): 73-84.

Dilik, S. (1988). Sosyal Güvenliğin Tarihsel Gelişimi”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. 43(1): 41-80.

Dinçay, İ. (2015). Sivil Toplum Kuruluşlarının Ekonomik Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 5(2): 331-346.

Downs, S. W. (2004). *Child Welfare and Family Services Policies and Practice*. Boston: Pearson Education, Inc.

Dursun, Ç. (2008). *Kadın Odaklı Sivil Toplum Kuruluşları ve Medya: Olanaklar, Sorunlar ve Çözümler*. Ankara: T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.

Duran, U. (2010). *Yoksullukla Mücadelede Sosyal Girişimciliğin Önemi ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Katkıları, Uluslararası Yoksullukla Mücadele Stratejileri Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. İstanbul: Başbakanlık SYDGM Yayını.

Egeli, H. (2013) *Paraşiskalite ve Paraşiskal Yükümlülükler*, İzmir: Altın Nokta Yayınevi.

Emini, F. (2013). Sivil Toplum Kuruluşlarının Politika Belirleme Sürecindeki Rolü: TÜSİAD Örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. (36): 43-56.

Eraslan, L. (2011). *Sivil Toplum ve Eğitim*. Ankara: Maya Akademi.

Erdoğan Tosun, G. (2001). *Demokratikleşme Perspektifinden Devlet-Sivil Toplum İlişkisi*. İstanbul: Alfa Basım.

Erdoğan, G. (2014). *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Erdoğan, M. (1998). *Liberal Toplum Liberal Siyaset*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Erkal, M. (2008). Sosyal Gelişme Ve Sivil Toplum Gerçeği. *Sosyoloji Konferansları*. (38): 19-27.

Esping-Andersen, G. (1996). "After the Golden Age? Welfare State Dilemmas in a Global Economy", *Welfare States in Transition: National Adaptations in Global Economies*. London: Sage Publications.

Esping Andersen, G.(1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Oxford: Policy Press.

Etici, Hakkı, (2012), *Sosyal Yardımların Politik Nitelik Kazanması*. Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim dalı Çalışma Ekonomisi Bilim Dalı.

Fırat, M. (06.2013). Gelişmekte Olan Ülkelerde ve Türkiye De Yoksulluk. *Trakya Üniversite Sosyal Bilimler Dergisi*. 15(1): 185-2016.

Freedddberg S. (1989). Self Determination: Historical PerspectivesAndEffects On CurrentPractices. *So-cialWork*. 1(36): 33-38.

Gaummnitz, J. (1984). *The Social Security Book*. New York: Arco Publishing.

Gerek, N., Gökçek Karaca, N., Kocabaş, F. ve Baybora, D. (2013). *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.

Gökbayrak, Ş. (2010). Türkiye'de Sosyal Güvenliğin Dönüşümü. *Çalışma ve Toplum Dergisi*. (2): 141-162.

Greve, B. (1998). *Historical Dictionary of the Welfare State*. London: Scarecrow Press

Gülmez, M. (2008). *Uluslararası Sosyal Politika*. (2. Baskı). Ankara: Hatiboğlu Yayınevi.

Güler, A., Halıcıoğlu, M. ve Taşgın, S. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Güneş, M. (2012). Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımların Bir Kamu Yönetimi Politikası Olarak Sürdürülebilirliği. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 12(24): 149-184.

Güneş, M. ve Güneş, H. (2003). *Türkiye'de Eğitim Politikaları ve Sivil Toplum*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Güngör, F. ve Özügürlü, M. (1997). *Tartışma Metinleri: İngiliz Yoksul Yasaları: Paternalizm, Piyasa ya da Sosyal Devlet*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Gelişme ve Toplum Araştırmaları Merkezi

Güvercin, C. H. (2004). Sosyal Güvenlik Kavramı ve Türkiye'de Sosyal Güvenliğin Tarihçesi. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Macmuası*. 2(57): 89-95.

Güven, E. (1976). *Sosyal Sigortalarda Genel Uygulama İlkeleri ve Sigorta Kolları*. Eskişehir: İktisadi ve Ticari İlimler Fakültesi Yayınları.

Güven, S. (2013). *Sosyal Politikanın Temelleri*. Bursa: Ezgi Kitabevi.

Güzel, A. ve Okur, A. R. (1998). *Sosyal Güvenlik Hukuku*. İstanbul: Beta Basım.

Güzel, A., Okur, A. R. ve Caniklioğlu, N. (2018). *Sosyal Güvenlik Hukuku*. İstanbul: Beta

Ghaus-Pasha, A. (2004). *Role of Civil Society Organizations In Governance*. Seoul.

Gough, I., Bradshaw, J., Ditch, J., Eardly, T. and Whiteford, P. (1997). Social Assistance in OECD Countries. *Journal of European Social Policy*.

Haşlak, İ. (2006). Sosyal Ve Siyasal Düşüncede Sivil Toplum Tartışmaları Ve Toplulukçu Düşüncede Topluluk, Birey ve Devlet Anlayışı. III. Uluslararası STK'lar Kongresi. Sakarya.

Hacımahmutoğlu, H. (2009). *Türkiye'deki Sosyal Yardım Sisteminin Değerlendirilmesi*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.

Hills, J. (2004). *Inequity and State*. Oxford: Oxford University Press.

Işık Erol, S. (2014). Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'nün Yoksullara Yönelik Sosyal Politikaları. *Journal of Life Economics*. 1(2): 149-170.

İçduyu, A., Meydanoğlu, Z. ve Sert, D. (2011). *Türkiye'de Sivil Toplum Bir Dönüm Noktası, CIVICUS Uluslararası Sivil Toplum Endeksi Projesi(STEP) Türkiye Ülke Raporu II*. İstanbul: TÜSEV Yayınları.

İlter, O. (2009). *Sosyal Yardım Alanında SYDV ve STK İş Birliği, Sorunlar, Çözüm Önerileri*. (Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi). Ankara.

İslamoğlu, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Beta Yayıncılık.

İştar, C. (2018) Türk Sosyal Güvenlik Sistemi İçerisinde Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardımlar. *Sosyal Güvenlik Dergisi*. 8(2): 23-40.

İzgi, B. B. (2008). Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Son Gelişmeler, *Çalışma ve Toplum Dergisi*. 1(16): 17-85.

Kersti, B. (2013). Understanding The Role of Welfare State Characteristics for Health and Inequalities: An Analytical Review. *BMC Public Health*. 13(1234):7-8

Kılınç, B. (2005). *Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Mali Dönüşümü*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi SBE

Kızılcılık, S. (2002). *Sefaletin Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Kaçuradi, İ. (1998). *Sivil Toplum Kuruluşları Kavramlar, Üç Sempozyum: Sivil Toplum Kuruluşları*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.

Karagöl, E. T. ve Dama, N. (2015). *Geçmişten Günümüze Sosyal Yardımlar*. İstanbul. Seta Yayıncılık.

Karagöl, E.T. (2013). *AK Parti Dönemi Türkiye Ekonomisi*, Ankara: Seta Rapor.

Kaya, N. (2012), Yerel Yönetimlerde Sosyal Bütçe; Erzurum Büyükşehir Belediyesi Sosyal Bütçesinin Değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 26(2): 157-169.

Keane, J. (1993). *Despotizm ve Demokrasi: Sivil Toplum ile Devlet Arasındaki Ayrımın Kökenleri ve Gelişimi*. (Ç. L. Köker, Dü.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Kesgin, B. (2013). *Kamu Sorumluluğunda Sosyal Hizmet*. İstanbul: Açılım Kitap.

Kılıç, R. ve Çetinkaya, Ş. (2012). Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardım Stratejileri ve Bir Model Önerisi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (34): 93-114.

Koç, M. (2004). *Sosyal Güvenlik Sisteminin Tarihi Gelişimi ve Türk Sosyal Güvenlik Sistemi*. Malatya: Ofis Matbaacılık.

Kongar, E. (1972). *Sosyal Çalışmaya Giriş*. Ankara: Sosyal Bilimler Derneği.

Koray, M. (2000). *Sosyal Politika*. Bursa: Ezgi Kitabevi.

Korkmaz, E. vd. (2007). *Sosyal Güvenlikte Yeni Yaklaşım: Bireysel Emeklilik*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.

Kurt, R. (2009). *Sosyal Güvenlik Reformu Rehberi*. İstanbul: TİEM Eğitim Yayıncılık.

Kurt, S. (2015). *STK'larda İnsan Kaynakları Yönetimi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Kurt, S. ve Taş, H. (2015). Sivil Toplum Örgütlerinde Profesyonel ve Gönüllü Çalışma İlişkileri: Tehditler ve Fırsatlar. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*. 4(8): 199-214.

Kurtz, P. D. (1988). Social Work Services to Parents: Essential to Pupils at Risk. *Urban Education*. 22(4): 59-444.

Kümbül Güler, B. (2011). Yoksullukla Mücadelede Sosyal Girişimcilik, Ashoka Üyelerinden Sosyal Yenilikçi Örnek Uygulamalar, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 13(3): 79-111.

Merriam, S.B. (2018). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin bir Rehber*. Çev. Selahattin Turan. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Metin, B. (2017). Engellilere Yönelik Sosyal Politikalarda Yerel Yönetimlerin Rolü: Keçiören Belediyesi Örneği, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 19(1): 320-344.

Mcglynn, C. and Vanessa, M. (2010). *Rethinking Rape Law: International and Comparative Perspectives*. NewYork: Routledge.

Mcpherson, J. (2017). *Agricultural Cooperatives and Food Sovereignty in Socialist Cuba*. Halifax, Nova Scotia: Saint Mary's University, the Degree of Master of Arts in International Development Studies

Midgley, J. (1984). Poor Law Principles and Social Assistance in the Third World: A Study of The Perpetuation of Colonial Welfare. *International Social Work*. 27(1)

Negiz, N. (2011). Sosyal hizmet ve sosyal yardım Faaliyetleri Açısından Isparta Belediyesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 16(2): 343-377.

Nelson, K. (2009). Minimum Income Protection and Low-Income Standards: Is Social Assistance Enough For Poverty Alleviation. Stockholm University, SOFI.

Nurdoğan, A. (2018). Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (UÇÖ-ILO) Yüzüncü Yıl Dönümü ve Türkiye İlişkileri. *Bitlis Eren Üniversitesi Akademik İzdüşüm Dergisi*, 3(4): 78-95.

OECD, (2009). The Social Expenditure Database: An Interpretive Guide. *Social Employment and Migration Working Paper 92*. Paris

Oktay, T. (2017). Gençliğe Yönelik Politika ve Uygulamalarda Yerel Yönetimlerin Rolü, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 6(3): 309-336.

Özbesler, C. ve Duyan, V. (2010). Okul Ortamlarında Sosyal Hizmet. *Eğitim ve Bilim*. 34(154): 17-25.

Özbudun, E. (2003). *Türk Anayasa Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayıncılık.

Özdemir, S. (2007). *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.

Özdemir, S., Başel, H. ve Şenocak, H. (2009). Sivil Toplum Kuruluşları (STK)'nın Artan Önemi ve Üsküdar'da Faaliyet Gösteren Bazı STK'lar Üzerine Bir Araştırma. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. 0(56): 151-234.

Özer, H. (2008). Günümüz İtibariyle Sivil Toplum Kuruluşlarının İktisadi ve Sosyal Fonksiyonları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 7(26): 86-97.

Özpınar, Ş. (2006). *Yoksulluk ve Sivil Toplum Kuruluşları: Yoksullukla Mı Yoksullarla Mı Mücadele*. III. Uluslararası STK'lar Kongresi Bildiriler Kitabı. Çanakkale: Pozitif Matbaacılık.

Özşuca, Ş. T. (2013). Sosyal Güvenlik. *Sendikacılık Akademisi Ders Notları 2* (ss 441-456). Ankara: Türk-İş Yayınları.

Öztürk, M. ve Şahin, L. (2008). Küreselleşme Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye'deki Durumu, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. 0(54): 3-29.

Pierson, J. (2012). *Understanding Social Work: History and Context*. New York: Mc Graw Hill Open University Press.

Ramanathan, C. S. (1991) Occupational Social Work and Multinational Corporations . *The Journal of Sociology & Social Welfare*.18(3): 135-147.

Ryfman, P. (2006). *Sivil Toplum Kuruluşları*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Reçber, B. (2019). Sosyal Hizmetin Gelişiminde Türkiye'nin Konumu: Teorik Bir Analiz. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*. 2(30): 715-738.

Reid, A. O. (1992). *Computer Management Strategies For Text Data*. London: Sage.

Ringold, D. and Kasek, L. (2007). *Social Assistance in The New EU Member States, Strengthening Performance and Labor Market Incentives*. Washington: The World Bank

Rogers, B. L., Coates, J. (2002). *Food Based Safety Nets and Related Programs*. Washington D.C.: World Bank Social Protection Discussion Paper

Selcik, O. ve Güzel, B. (2016). Sosyal Hizmet Mesleğinin Çalışma Alanı ve Sosyal Hizmet Uygulamasının Türkiye Ölçeğinde Değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(46): 461-469.

Sepulveda, M. and Nyst, C. (2012). *The Human Rights Approach to Social Protection*. Ministry for Foreign Affairs of Finland, Finland.

Seyyar, A. (2011). *Sosyal Politika Bilimine Giriş*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.

Sözer, A. (1991). *Sosyal Sigorta İlişkisi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.

Sözer, A. N. (1994). *Türkiye 'de Sosyal Hukuk: Sosyal Tazmin, Sosyal Hizmet, Sosyal Yardım, Sosyal Teşvik*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Seyfi, M. ve Soydaş, A. (2014). Sivil Toplum Kuruluşlarında Hikayeleştirme. *Marmara İletişim Dergisi*. 0(22): 163-182.

Siyasi Partiler Kanunu. (1983).

Şahin, M. (2007). *Kamu Ekonomisi ve Sivil Toplum Kuruluşları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Şakar, M. (2017). *Sosyal Sigortalar Uygulaması*. İstanbul: Beta Basım.

Şeker, A. (2012). *Sosyal Hizmete Giriş*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Şenkal, A. (2019). Küreselleşme, Sosyal Politikanın Dönüşümü ve Sivil Toplum Örgütleri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. 0(45): 97-126.

Şimşek, A. (2010). *Memurun Sosyal Güvenliği*. Ankara: Yaklaşım Yayıncılık.

Taşçı, F. (2010). *Sosyal Politikalarda Can Simidi Sosyal Yardım*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2015). *Türkiye'de Sosyal Hizmet ve Yardımların Yeniden Organizasyonu*. Ankara: Araştırma ve Politika Serisi 21.

Türköne, M. (2003). *Siyaset*. Ankara: Lotus Yayınları.

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı. (2011). *Sivil Toplum İzleme Raporu 2011*. İstanbul: TÜSEV Yayınları.

Kadir Has Üniversitesi - Türkiye Çalışmaları Merkezi. (2019, 3). *Türkiye Sosyal – Siyasal Eğilimler Araştırması Sunumu*. İstanbul: Kadir Has Üniversitesi

Taşçı, F. (2008). Türkiye'nin Kamusal Sosyal Yardım Anlayışı (1980-2007) Üzerine Bir Analiz. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. (55): 127-149.

Talas, C. (1983). *Sosyal Ekonomi*. Ankara: Sevinç Yayınevi.

Tamkan, Ö. Ö. (2009). *Sivil Toplum Kuruluşlarının Kültür ve Turizme Etkileri: Ankara'da Faaliyet Gösteren Dernek, Vakıf ve Meslek Birlikleri Örneği*. (Uzmanlık Tezi). Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü.

Tezcan, M. (2013). Siyasi Partiler Yasası Bağlamında Parti İçi Demokrasi İncelemesi, *Leges Kamu Hukuku Dergisi*. (6): 36-45

Tokol, A. (2017). *Endüstri İlişkileri ve Yeni Gelişmeler*. Bursa: Dora Yayıncılık, 7. Baskı.

Tomanbay, İ. (1999). *Sosyal Çalışma Sözlüğü: Toplumbilim, Ruhbilim, Eğitibilim, Yöntembilim, Nüfusbilim, Hukuk ve Ekonomi Boyutlarıyla*. Ankara: Selvi Yayınevi.

Topak, O. (2012). *Refah Devleti ve Kapitalizm: 2000'li Yıllarda Türkiye'de Refah Devleti*. İstanbul: İletişim.

Tuncay, C. (2002). *Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri*. İstanbul: Beta Yayın, 10. Baskı.

Turan, E. (2004). Sosyal Güvenlik Hakkı. *Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi*. 7(3): 8.

Türkmen, F. (2002). *Eğitimin Ekonomik ve Sosyal Faydaları ve Türkiye 'de Eğitim ve Ekonomik Büyüme İlişkisinin Araştırılması*. Ankara: DPT.

Uşan, M. (2016). Kanun Yapmak Bu kadar Kolay mı, Yahut Bu Kadar Zor mu? (5510 Sayılı Kanun Uygulaması Çerçevesinde Bir Tesbit). *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*. (1): 209-228.

Ulaş, T. (1998). *Merhaba Sivil Toplum*. İstanbul: Helsinki Yurttaşlar Derneği.

Uğur, S. (2011). *Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal hizmet ve sosyal yardım Faaliyetleri*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Ulbrich H. H. (2011). *Public Finance in Theory and Practice*, 2. Edition, London: Routledge.

Ündemir, Y. G. (2009). *Sosyal Güvenliğin Önemli Değişkenlerinin Zaman Serileri Analizi ile Öngörüsü*. Ankara: Sosyal Güvenlik Kurumu.

Westfall, R. (2010). *Dimensions of Social Inclusion and Exclusion In Yukon*. Canada : Yukon Bureau of Statistics.

Wormer, K. V., Roberts, A., Springer, D. W. and Brownell P. (2008). Forensic Social Work: Current and Emerging Developments. *Comprehensive Handbook of Social Work And Social Welfare*. 1

Yay, S. (2014). Tarihsel Süreçte Türkiye'de Sosyal Devlet. *21.Yüzyılda Eğitim ve Toplum*. 3(9): 147-155.

Yazgan, T. (1981). *Türk Sosyal Güvenlik Sistemi ve Meseleleri*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.

Yenihan, B. (2017). Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Sosyal Güvenlik: Dünya’da ve Türkiye’de Gelişimi Üzerine Bir İnceleme. *Yönetim Bilimleri Dergisi*. 15(30): 177-196.

Yıldırım, A.ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, A., Aksanyar, Y. ve Güler, T. (2018). Sosyal Yardım Olgusu ve Türkiye’de Şartlı Sosyal Yardım Uygulamaları. *Ekev Akademi Dergisi*. 22(73): 595-612.

Yolcuoğlu, İ. G. (2011). Türkiye’de Çocuk Koruma Sisteminin Genel Olarak Değerlendirilmesi, *Aile ve Toplum*. 5(18): 43-57.

Yurtseven, R., Erkul, H. ve Morkoç, D. (2013). *Örneklerle Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Yücekök, A., Turan, İ. ve Alkan, M. (1998). *Tanzimattan Günümüze İstanbul’da Sivil Toplum Kuruluşları*. İstanbul: Tarih Vakfı.

İnternet Kaynakları

TBMM, “Anayasa”, www.tbmm.gov.tr: <https://www.tbmm.gov.tr/Anayasa/Anayasa82.htm>, (22.03.2019).

Davut Can, “KADEM’den Çocuk İstismarı Çalıştayı”, **Hürriyet**, 06.04.2018, <http://www.hurriyet.com.tr/kademdencocukistismaricalistayi40796780>, (02.03.2019).

Müjgan Suyaran – Dorinsight, “Sivil Toplum Kuruluşları Algı Araştırması”, **Araştırma Raporu**, 03.2019, http://cdn.dorinsight.com/dorinsight/newletter004/STK_V4.pdf, (02.03.2019).

Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, 03.2018, www.bumko.gov.tr, (03.03.2019)

M. Şükrü Hanioğlu, “Cemiyet”, **İslam Ansiklopedisi**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/cemiyet>, (03.03.2019).

Vakıflar Genel Müdürlüğü, “Tarihte Vakıflar”, **Kurumsal**, <https://www.vgm.gov.tr/kurumsal/tarihce/tarihte-vakiflar>, (03.03.2019).

Dernekler Bilgi Sistemi, “Dernek Sayıları”, **Linkler**, <https://www.dernekler.gov.tr/tr/Anasayfalinkler/derneksayilari.aspx>, (06.03.2019).

TDK, “Güncel Türkçe Sözlük”, **Sözlük**, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c792c028af2c8.02548245, (07.03.2019).

Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, “Kooperatif Nedir?”, **Kooperatifler Hakkında**, 24.07.2013, <https://koop.gtb.gov.tr/kooperatifler-hakkinda/kooperatif-nedir>, (16.03.2019).

Dernekler Bilgi Sistemi, “Dernek Bölgelere Göre Dağılımı”, **Linkler**, <https://www.dernekler.gov.tr/tr/AnasayfaLinkler/derneklerin-bolgelere-gore.aspx>, (16.03.2019).

KADEM, “KADEM Hakkında”, **Kurumsal**, <http://kadem.org.tr/kademhakkinda/>, (18.03.2019).

TBMM, "Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu”, **Kanun**, 16.06.2006, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5510.pdf>, (23.03.2019).

T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, <https://www.ailevecalisma.gov.tr>, (04.04.2019).

TÜSEV, “2019 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı”, **Sivil Toplum Kuruluşları ile İlgili Bölüm**, https://tusev.org.tr/usrfiles/files/2019_Yili_Cumhurbaşkanligi_Yillik_Programi_Sivil_Toplum_Kuruluslari_Ile_Ilgili_Bolum_TUSEV.pdf, (12.04.2019).

T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, “Miyon Vizyon”, **Kurumsal**, <https://www.siviltoplum.gov.tr/misyon-vizyon>, (16.04.2019).

International Federation of Social Workers, “Global Social Work Statement of Ethical Principles”, **Human Rights**, 02.07.2018, <https://www.ifsw.org/tr/global-social-work-statement-of-ethical-principles/>, (20.05.2019).

T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, “Miyon ve Vizyon”, **Hakkında**, <https://www.ailevecalisma.gov.tr/bakanlik/hakkinda/misyonvevizyonumuz>, (01.06.2019).

Dernekler Bilgi Sistemi, “İllere Göre İstatistik”, **Linkler**, <https://www.dernekler.gov.tr/tr/Anasayfalinkler/IllereGoreIstatistik.aspx> (16.06.2019).

T.C. Cumhurbaşkanlığı Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü, “Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi”, **Kararname**, 10.07.2018, <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.Asp?MevzuatKod=19.5.1&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=&Tur=19&Tertip=5&No=1>, (20.06.2019).

TDK, “Güncel Türkçe Sözlük”, **Sözlük**, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&kelime=sivil%20toplum&guid=TDK.GTS.52c5bbf7567e36.53450971, (25.06.2019).

Tuncay, C., “Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Reform İhtiyacı”, **PDF**, [Htp://www.kamuis.org.tr/pdf/4218.pdf](Http://www.kamuis.org.tr/pdf/4218.pdf), (01.07.2019).

Dernekler Bilgi Sistemi, “Dernek Üye Sayılarının Türkiye Nüfusuna Oranı”, **Linkler**, <https://www.dernekler.gov.tr/tr/AnasayfaLinkler/dernek-uye-sayilarinin-turkiye-nufusu.aspx> (2019), (02.07.2019).

Maria Ozanira da Silva, “The Minumum Income: A Monetary Transfer To Poor Families With Children In School Age In Brazil”, 10.2000, <http://basicincome.org/bi/en/pdf/2000Ozanira.pdf>, (01.04.2019).

EKLER

EK 1

**KADEM İZMİR TEMSİLCİĞİNİN SOSYAL YARDIM VE SOSYAL
HİZMET FAALİYETLERİNİN ARAŞTIRILMASI
GÖRÜŞME SORULARI**

Değerli Katılımcı;

Sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamalarını araştırmak üzere bir çalışma yapıyorum. Bu çalışmamda Kadem sivil toplum kuruluşunu örneklem olarak ele aldım. Yönelteceğim bu sorular sivil toplum kuruluşunun bilinirliği ve yapmış olduğu çalışmaların faydası yönünden katkı sağlayacağını düşünmekteyim.

Öncelikle belirtmek isterim ki, bu görüşmeler, bilimsel bir çalışma için önem taşımaktadır. Tüm düşünceler ve görüşler benim ve akademik kitle için önemlidir. Bu görüşme gönüllülük esasına dayanmakta olup, görüşmelerimiz isim belirtilmeden, akademik literatür için kullanılacaktır. Bu sayede bu konuda daha etkili ve bilimsel bir çalışma geliştirilebilecektir.

Katkılarınız için şimdiden teşekkür ediyorum. Görüşmeye başlamadan önce sormak istediğiniz herhangi bir sorunuz veya belirtmek istediğiniz bir düşünceniz var mı?

İzin verirsiniz görüşmeye başlamak istiyorum.

DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

YAŞ	☐ 29 yaş altı ☐ 29 yaş üstü
MEDENİ DURUM	☐ Evli ☐ Bekar
EĞİTİM DURUMU	☐ İlköğretim ☐ Lise ☐ Lisans ☐ Lisansüstü
STK'YA ÜYE OLMA SÜRESİ	☐ 1 yıldan az ☐ 1-2 yıl ☐ 2 yıl ve üstü
ÇALIŞMA DURUMU	☐ Evet ☐ Hayır

ARAşTIRMA SORULARI

İZMİR YÖNETİCİLERİNE YÖNELTİLEN SORULAR

1. KADEM'i kısaca anlatır mısınız? Amaçları hedefleri öncelikleri nelerdir?
2. KADEM'e üye olma nedeniniz nedir?
3. Başka bir STK'ya üyeliğiniz bulunmakta mıdır?
4. KADEM'in size sağladığı katkılar nelerdir?
5. KADEM'in yapmış olduğu sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerinden söz eder misiniz ?
6. Sosyal hizmet ve sosyal yardım alanında İzmir'de yapmış olduğunu çalışmalar nelerdir?
7. Sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetleri nasıl belirleniyor?
8. Bu çalışmalar hangi sıklıkla yapılıyor?
9. Yürüttüğü sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerinin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?
10. Sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetleri ile ilgili öneriniz bulunmakta mıdır?
11. Sosyal hizmet ve sosyal yardım alanında devlet kurumları ve diğer STK'lar ile işbirliğiniz var mı?

EK 2

KADEM İZMİR TEMSİLCİĞİNİN SOSYAL YARDIM VE SOSYAL HİZMET FAALİYETLERİNİN ARAŞTIRILMASI GÖRÜŞME SORULARI

Değerli Katılımcı;

Sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamalarını araştırmak üzere bir çalışma yapıyorum. Bu çalışmamda Kadem sivil toplum kuruluşunu örneklem olarak ele aldım. Yönelteceğim bu sorular sivil toplum kuruluşunun bilinirliği ve yapmış olduğu çalışmaların faydası yönünden katkı sağlayacağını düşünmekteyim.

Öncelikle belirtmek isterim ki, bu görüşmeler, bilimsel bir çalışma için önem taşımaktadır. Tüm düşünceler ve görüşler benim ve akademik kitle için önemlidir. Bu görüşme gönüllülük esasına dayanmakta olup, görüşmelerimiz isim belirtilmeden, akademik literatür için kullanılacaktır. Bu sayede bu konuda daha etkili ve bilimsel bir çalışma geliştirilebilecektir.

Katkılarınız için şimdiden teşekkür ediyorum. Görüşmeye başlamadan önce sormak istediğiniz herhangi bir sorunuz veya belirtmek istediğiniz bir düşünceniz var mı?

İzin verirsiniz görüşmeye başlamak istiyorum.

DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

YAŞ	☐ 29 yaş altı ☐ 29 yaş üstü
MEDENİ DURUM	☐ Evli ☐ Bekar
EĞİTİM DURUMU	☐ İlköğretim ☐ Lise ☐ Lisans ☐ Lisansüstü
STK'YA ÜYE OLMA SÜRESİ	☐ 1 yıldan az ☐ 1-2 yıl ☐ 2 yıl ve üstü
ÇALIŞMA DURUMU	☐ Evet ☐ Hayır

ARAşTIRMA SORULARI

İZMİR ÜYELERİNE YÖNELTİLEN SORULAR

1. KADEM'i kısaca anlatır mısınız. Amaçları hedefleri öncelikleri nelerdir?
2. KADEM'e üye olma nedeniniz nedir?
3. Başka bir STK'ya üyeliğiniz bulunmakta mıdır?
4. KADEM'in size sağladığı katkılar nelerdir?
5. KADEM'in yapmış olduğu sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerinden söz eder misiniz ?
6. Sosyal hizmet ve sosyal yardım alanında İzmir'de yapmış olduğunu çalışmalar nelerdir?
7. Sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetleri nasıl belirleniyor?
8. Bu çalışmalar hangi sıklıkla yapılıyor?
9. Yürüttüğü sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerinin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?
10. Sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetleri ile ilgili öneriniz bulunmakta mıdır?
11. Düzenlenmiş olan herhangi bir sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetine katıldınız mı?
12. Faaliyete katıldıysanız katıldığınız bu faaliyet ne zaman yapıldı ve hangi görevleri aldınız?
13. Faaliyete katılmadıysanız katılmama nedeniniz nedir?

EK 3

**KADEM İZMİR TEMSİLCİĞİNİN SOSYAL YARDIM VE SOSYAL
HİZMET FAALİYETLERİNİN ARAŞTIRILMASI
GÖRÜŞME SORULARI**

Değerli Katılımcı;

Sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamalarını araştırmak üzere bir çalışma yapıyorum. Bu çalışmamda Kadem sivil toplum kuruluşunu örneklem olarak ele aldım. Yönelteceğim bu sorular sivil toplum kuruluşunun bilinirliği ve yapmış olduğu çalışmaların faydası yönünden katkı sağlayacağını düşünmekteyim.

Öncelikle belirtmek isterim ki, bu görüşmeler, bilimsel bir çalışma için önem taşımaktadır. Tüm düşünceler ve görüşler benim ve akademik kitle için önemlidir. Bu görüşme gönüllülük esasına dayanmakta olup, görüşmelerimiz isim belirtilmeden, akademik literatür için kullanılacaktır. Bu sayede bu konuda daha etkili ve bilimsel bir çalışma geliştirilebilecektir.

Katkılarınız için şimdiden teşekkür ediyorum. Görüşmeye başlamadan önce sormak istediğiniz herhangi bir sorunuz veya belirtmek istediğiniz bir düşünceniz var mı?

İzin verirseniz görüşmeye başlamak istiyorum.

DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

YAŞ	☐ 29 yaş altı ☐ 29 yaş üstü
MEDENİ DURUM	☐ Evli ☐ Bekar
EĞİTİM DURUMU	☐ İlköğretim ☐ Lise ☐ Lisans ☐ Lisansüstü
STK'YA ÜYE OLMA SÜRESİ	☐ 1 yıldan az ☐ 1-2 yıl ☐ 2 yıl ve üstü
ÇALIŞMA DURUMU	☐ Evet ☐ Hayır

ARAşTIRMA SORULARI

SOSYAL YARDIM VE SOSYAL HİZMETLERDEN YARARLANAN BİREYLERE YÖNELTİLEN SORULAR

1. KADEM'den sosyal hizmet ve sosyal yardım alma nedeniniz nedir?
2. Hizmet ve yardım almadan önce KADEM'i duydunuz mu?
3. KADEM ile nasıl tanıştınız?
4. Başka bir STK'dan sosyal hizmet ve sosyal yardım alıyor musunuz?
5. Devletin sunmuş olduğu sosyal hizmet ve sosyal yardımlardan yararlanıyor musunuz?
6. KADEM'den almış olduğunuz bu sosyal hizmet ve sosyal yardımlar yaşamınızda iyileşmeye neden oldu mu?
7. Aldığınız bu hizmet ve yardımın yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?
8. Hizmet ve yardımlarla ilgili geliştirilmesini istediğiniz noktalar var mıdır?